

ҚАСОИД (ҚАСИДАЛАР)

СИТТАИ ЗАРУРИЯ1

ДЕБОЧА

Байт-ул-қасидаи ҳама хайли суханварон,
Шаҳбайти чинси назми ҳама мадҳгустарон.
Ҳамду санои подшаҳе дон, ки аз раҳаш,
Як пора санг шуд гуҳари олиафсарон.

Тақаддасат кибриёуҳу ан идрок- ул-мутааммиқин ва таназ-
заҳат олоуҳу ан эҳсор-ул-мутакаллимин ало-лахуд халқу вал-
амри таборакаллоҳу рабб-ул-оламин.

Н а з м :

Ҳусни каломи қофиясанҷони сеҳри фан,
Лутфи адои нуктаварони шакаршикан,
Наъти шаҳе сазад, ки батаъйиди зулминан,
Бинмуда моҳи мӯъҷизаш аз матлаи сухан.

Саллаллоҳу алайҳи ва ало олиҳи савюҳиби девон-ун-нубувват
ва навозими аркон-ул-мурувват.

Аммо баъд: маърузи табъи соиб ва марфуъи фикри соқиб
арбоби хирад ва ҳибрат ва асҳоби зако ва фатнат, ки шукуфаи
риёзи олам, балки самараи шаҷараи банӣ Одаманд. Он ки чун
риштаи хулуси иродат ва каман-ди русуҳи итоати ин каминаи
бебизоати ва ҳафл-ул-матин тасарруф ва иқтидори ҳазрати
ҳидоятманзалати валоятманқабат.

Б а й т :

Дурри яктои баҳри некнүмӣ,
Имоми зумраи ақтоб Ҷомӣ2.

Қаддасаллоҳу таоло руҳаҳу муттасил буд ва хотири шикаста ба имтисоли авомиру навоҳии он ҷаноб мутавассил. Ҳамвора фармони лозим-ул-ишоеъа ва амри воҷиб-ул-итоеъаи он ҳазрат ин камтаринро бад-он маъмур медошт, ки гоҳе инони суханро аз водии туркӣ ба савби форсӣ мунсариф гардонад ва зимомии назмро аз адои тур-кона ба ҷониби луғоти фурс мунъатиф созад. Ва агарчи инқиёди амри эшон бар сару чашм лозим буд ва иттибоъи он ба ҷону дил мутаҳаттам. Аммо бар ҳасби «Ал-умури марҳунатун би авқотиҳо» дар айёми ҳаёти бо ба-ракоти он ҳазрат ба ҳасаби тақдир бар он амр маҷолн мубодарат набуд. Ва айёми нофарҷом ба ҳеҷ ҳол му-соадат нанамуд, то ин ки аз лисони карим-ул-баёни ҳаз-рати Султони султоннишони малоз-ул-сақалайн, қаҳф-ул-хофиқайн.

Н а з м :

Сояи Ҳақ, меҳри Сикандарҷаноб,

К-омада ҳам сояву ҳам офтоб.

Бозуи миллат қавӣ аз ҷаҳди ӯ,

Дин алам афрохта дар аҳди ӯ.

Ас-султонун бинн-ус-султон муиз-зус-салтанати вал хилофат Абулғозӣ Султон Ҳусайн Баҳодурхон халладаллоҳу таоло фиссурайё аъломаҳу3 ва нафаза байн-ал-хофиқайни авомираҳу ва аҳкомаҳу, ки рибқаи убудийят ва робитаи чокарии ин камина борситони рафеъ-уш-шаъни он ҳазрат ирсан ва иктисобан мутаҳаққик аст ва алоқаи таламмуз ва шогирдӣ дар санъати шеър ва услуби назм ба нисбати таъби суханшинос ва зеҳни хирад иқтибоси он ҳазрат мутаяққин ҳам бад-он навъ маъмур гашт. Ва баъд аз имдоди тавфиқ ва саодати таъйид дар таърихи санаи иснайн ва тисъа миата4 тасвиди қасидае чанд, ки тасдири инчунин назм бад-он лоиқ мебуд ва тастирӣ он дар мабодии ин услуб муносиб менамуд ва бар вафқи адади ҷиҳоти ситта иттифоқ афтод,

Қасидаи аввал, ки сухангузории он мубтанӣ бар адои маҳомиди ҳазрати Борӣ буд, тасмияшро «Рух-ул-қудс» нозил гашт. Ва сонӣ, ки аз рашҳи зулоли наъти набавӣ ва файзи сарчашмаи мадҳи мустафавӣ мутарашших буд ба «Айн-ул-ҳаёт» иттисом ёфт. Ва солис, ки бар тариқаи «Баҳр-ул-аброр»и Амир Хусрави Деҳлави⁵ бар “Тўҳфаи нисор”-и ҳазрати махдумии қутбул-аномӣ мўҳтавӣ буд, аз лисони фикрат ба «Тўҳфат-ул-афкор» мавсум шуд. Ва робеъ, ки мавоиши судманд ва насоиҳи дилписандаш аҳли дилро сармояи футўҳ ва арбоби риёзатро ба масобаи ғизои рўҳ буд, ба «Қут-ул-қулуб» номзад гашт. Ва хомис, ки ба шарафи мидҳатгузории ҳазрати шахриёрӣ, ки шукри неъматаш мусталзими саодати абадӣ ва дуои давлаташ мустатбеъи наҷоти сармадӣ аст, музайян ба «Тўҳфат-ун-наҷот» тасмия пазируфт. Ва содис, ки ба имдоди насоими риёзи фазлу ато шарафи татаббуъи қа-сидаи «Миръот-ус-сафо» ёфта буд, ба «Насим-ул-хулд» мухотаб гашт ва маҷмӯи онҳо «Ситтаи зарурия» номвар омад.

Раҷои восиқ ва аҳли содиқ, ки агар рўзе чанд дасти аҷал саҳифаи амалро мунтавӣ нагардонад ва боди нестӣ чароғи кулбаи ҳастиро фуру нанишонад, ҳарчи дар мусаввада аст парешон аз ин услуб рақами сабт ёбад, хотири шикаста ба ҷамъ шитобад. Маъмул аз маҳосини одоти киром ва макорими ахлоқи аном, он ки агар халале бинанд, зайли ислоҳ бар он гуморанд ва онро аз қабили саҳв дошта, аз мақулаи ғабоват ва ҷаҳл нашморанд.

Вассаллому ало манит-табаъ-ал ҳудо.

ДЕБОЧА

Барча сўз усталарининг қасида байтлари, жумла мадҳ этувчилар назмининг шоҳбайти (энг сара) намуналари шундай подшоҳнинг ҳамду саносига хосдурки, йўлида учраган бир парча тош шарафли тожларга гавҳар бўлди.

Унинг улуғлиги мутафаккирлар идрокидан муқаддас ва унинг неъматлари мутакаллимлар ҳисобидан муназзаҳ (пок)дир.

«Огоҳ бўл, яратиш ва амр этиш унга тегишлидир». Оламларни тарбият қилувчи Аллоҳ таборок (муборак, бенуқсон)дир.

Н а з м :

Қофия тузувчи сеҳрли фан (шеър)нинг энг гўзал сўзлари, ширинкалом, чиройли гапирувчиларнинг лутфу ифодалари шундай шоҳ (Муҳаммад алайҳиссалом) наътига лойиқдурки, у эҳсон эгаси (Аллоҳ)нинг кўмагида сўзининг матлаъи (порлаши) билан мўъжизали ой кўрсатди.

У нубувват (пайғамбарлик) девонининг эгаси ва мурувват арконининг тартибга солувчиси (расул алаиҳис-салом) ва унинг хонадон аҳлига салоту саломлар бўлсин.

Аммо (ҳамду санодан) сўнг: тўғриликка йўналтирилган фикрининг арз этилиши, хирад (ақл) арбоблари, донишманд, оқил ва зукколар ёруғ фикрининг қадр топганлиги (шу боисданки), улар олам боғининг очилган гуллари, балки одам фарзандлари дарахтининг самарасидир.

Бу камина фақир иродатининг холис ипи ва итоаткорлигининг мустаҳкам сиртмоғи ҳаблул матин (жон томири) билан ҳазрат ҳидоятмартаба ва валоятхислатнинг тасарруф ва иқтидоридадурким,

Б а й т:

Яхши ном чиқариш денгизининг ягона дуррй,
Қутблар тоифасининг имоми Жомий.

Оллоҳ руҳларини муқаддас қилсин, (тасарруфимга) муттасил (боғлиқ, масъул) эдилар. Ва (менинг) шикаста хотирим у жанобнинг амру наҳйи (буюрган ва тақиқлаганлари)га итоаткорлик қилишда воситалар ахтарарди. Доимо у ҳазратнинг фармонини ёйишни лозим ва амрларига бўйсунишни вожиб (зарур) билганимдан бу каминаи камтаринга гоҳида сўз жиловини туркий водийдан форсий томонга ўзгартиришни ва

назм тизгинини туркона баёндан форс тилига буришни амр қилардилар.

Агарчи у кишининг амрларига итоат қилиш бош устига лозим ва бўйруқларига тобе бўлиш жону дил билан зарур эди. Аммо: «Ҳар бир иш ўз вақти билан гаровланган» мазмунига кўра, у ҳазратнинг баракотли тириклик (вақт)ларида тақдир тақозосига кўра у амрларни адо этишга киришилмади. Ва бу бесамар кунлар бирор ҳолатда ёрдам бермадилар...

Оқибат, султоннишонли ҳазрати султон — жин ва одамларнинг паноҳи, мағриб ва машриқ ғори (паноҳгоҳи)нинг қарам баёнли тилидан (у амр ифода топди).

Н а з м:

Ҳақ сояси — Искандар мартаба қуёш — у ҳам офтоб, ҳам соядир. Унинг ҳаракатидан миллатнинг билаги кучли, унинг замонида дин байроғи порлади.

Султон ўғли султон, салтанат ва хилофатни эъзоз қилувчи — Абулғози султон Ҳусайн Баҳодурхон Аллоҳ таоло унинг байроғини Сурайёда абадий айласин, мағриб ва машриқда унинг бўйруқ ва ҳукмларини нуфузли (таъсирли) қилсин.

Қуллик сиртмоғи ва хизматкорлик алоқасининг борлиги боис, бу камина у олий шаън ҳазратнинг мерос ва касб жиҳатидан юкини кўтаришга ҳақлироқдир. Ва у ҳазратнинг сўз қадрини билиш табиати ва ақлларни лол қиладиган зеҳнига нисбатан шеър санъати ва назм ус-лубида ўқувчилик ва шогирдлик муносабатим борлиги ҳақиқатдир, шунинг учун (У ҳазрат томонидан) мазкур ишни бажаришга амр этилдим.

Ва (Аллоҳнинг) ёрдаму тавфиқи ва саодатли кўмагидан кейин 902 ҳижрий йил бир неча қасидаларнинг қораламасини ёздим. Бундай назмларнинг юзага келиши мазкур услуб (қасидагўйлик)ка лойиқ ва сатрларининг ёзилиши бу услуб тамойилларига муносиб эди. Сон жи-ҳатидан улар олти тарафга* мувофиқ келди.

Биринчи қасидада айтилган сўзлар ҳазрати Бори таоло ҳамдига тааллуқли бўлгани учун «Рух ул-қудс» (Муқаддас рух) деб номланди. Иккинчисида пайғамбар наъти зилолидан қатралар ва Мустафо мадҳи сарчашмасидан файзлар томчилар эди (номи) «Айн ул-ҳаёт» (Ҳаёт булоғи) деб белгиланди. Ва учинчиси, Амир Хусрав Деҳлавийнинг «Баҳр ул-аброр»и равишида ва инсоният қутби ҳазрати Махдумий (Жомий)нинг «Тухфаи нисор» услубини ўзида қамраб олган эди, фикр тилидан «Тухфат ул-афкор» (Фикрлар тухфаси) деб от қўйилди. Ва тўртинчисининг фойдали ўғитлари ва кўнгилга ўтирувчи насиҳатлари аҳли дил (солик)ларга фатҳу зафар сармояси ва риёзат аҳлига руҳий озуқа ўрнида эди «Қут ул-қулуб» (Қалблар озуқаси) деб аталди.

Ва бешинчиси, ҳазрат шаҳриёрни мадҳ этиш шарафига бағишланган бўлиб, неъматига шукр этиш — абадий саодатни лозим қилади ва давлатини дуо қилиш — абадий нажотга сабаб бўлади. Шунинг учун у қасида «Тухфат ун-нажот» (Нажот тухфаси) номи билан зийнатланди**.

Ва олтинчиси, фазлу ато боғининг шабадаси ёрдами ила «Миръот ус-сафо» қасидасига татаббулик шарафига эга бўлган эди, «Насим ул-хулд» (Жаннат шабадаси) деб унга хитоб этилди ва қасидаларнинг мажмуаси «Ситтаи зарурия» номи билан машҳур бўлди.

Ишончли умидим ва содиқ кишилар бордурки, агар бир неча кунлар ажал амал саҳифаларини чигаллаштирмаса (ажал етмаса) ва йўқлик шамоли борлиқ кулбасининг чироғини ўчирмаса, бу усулда ҳар қандай сочилган қораламаларим бор бўлса, қайд этилади ва шикастахо-тирим уларни жамлашга ошиқади.

Улуғларнинг яхши одатларидан ва одамларнинг гўзал ахлоқларидандурки, агар (қасидаларда) бирор нуқсон кўрсалар уни ислоҳ қилишга киришсинлар ва камчилигини саҳву хато билиб, номаъқул сўзлар ва нодонлик ҳисобламасинлар.

Тўғри йўлга эргашганларга салом бўлсин!

СИТТАИ ЗАРУРИЯ

I. «РУҲ-УЛ-ҚУДС»

1. Зиҳӣ ба хомаи қудрат — мусаввири ашё,
Ҳазор нақши аҷиб ҳар замон аз ӯ пайдо.
2. Чӣ хомаест, ки дар коргоҳи «кун фаякун»
Нагашта бе рақами ӯ зи қатра то дарё.
3. Чӣ қудратест, ки дар боргоҳи чархи баланд,
Нагашта бе сабаби ӯ зи зарра то байзо.
4. Мутеъи амри ту гар сифлияст, агар улвӣ,
Иёли ҷуди ту гар уммаҳот, агар обо,
5. Қавӣ ба лутфи ту гар худ заъиф, агар азъаф,
Забун ба ҳукми ту гар худ қавӣ ва гар ақво.
6. Залили ишқи ту Маҷнун зи чехраи Лайлӣ,
Хароби ҳусни ту Вомиқ зи орази Узро.
7. Ба нури рӯи ту парвона гашта саргардон,
Валек шамъи шабистон ниҳода ном ӯро.
8. Ба нори шавқи ту булбул шуда чу хокистар,
Валек зеби гулистонаш карда васф адо.
9. Касе ба ҷоҳу ғино нест аз ту мустағнӣ,
Туӣ ганию мусаллам турост истиғно.
10. Чу соз кардӣ зи таркиби ҷисми инсонӣ,
Зи хок таъбия сохтӣ ба зебу баҳо.
11. Чу аз замин-ш бардоштӣ ба сад эъзоз,
Ба мартаба гузарондӣ зи торами хазро.
12. Ба хоки ҷисмаш борони раҳмат афшондӣ,
К-аз он мулоимат овард тинаташ пайдо.
13. Ба дасти ҳикмати худ карда тинаташ тахмир,
Се зидди дигараш афзуда аз аҷоибҳо.
14. Чаҳор зидро кардӣ ба якдигар таркиб,
Ки хоку оташ бувад он гаҳ об буваду ҳаво.

15. Зи устухону зи мух в-аз уруқ то аъсоб,
Зи лаҳму хуну работоту меъда то амъо.
16. Дигар димоғ, ки он шуд мақарри панҷ ҳавос,
Ки ботинӣ ба лақаб гуфтаандашон ҳукамо.
17. Дигар тиҳолу кабад, боз қалбу боз реҳ.
Дигар масонаву ғазруфу мурра боз кало.
18. Ба якдигар ҳама пайвасту чор табъ омад,
Ки хуну балғаму сафрост баъд аз он савдо.
19. Чу гашт пайкараш ораста ба зебой,
“Нафахту фиҳӣ мин руҳӣ”*он будаш мабдо.
20. Ҳавоси зоҳирияш низ чун, ки кардӣ рост,
Зи нури ақл ба кохи димоғ тофт зиё.
21. Ғариб кишваре оростӣ зи шаҳри бадан,
Ки мулк то малакут он чи ҳаст, ҳаст он мо.
22. Дар ў нишондӣ дилро ба тахти султонӣ,
Ки шуд ба расми салотин хидеви мулкоро.
23. Хирад вазорати он шоҳро муайян шуд,
Гадову шоҳу вазирон, камина банда туро.
24. Бас, он гаҳе ба улумаш чу раҳнамун гаштӣ,
Нахуст кардӣ таълими «алламал-асмо»*.
25. Зи илми маърифаташ чунки баҳравар кардӣ,
Малоикаш ба сучуд омаданд абдосо.
26. Зи офариниши худ он чӣ кардай мавҷуд,
Уюну баҳру ҷиболу нучуму арзу само.
27. Дар он аҷуба намудорӣ аз ҳама кардий,
Амонататро ҳам додияш ба расми хифо.
28. Чу гашт мазҳари кул баъд аз он лақаб додеш,
Миёни мохалақаллоҳ олами кубро.
29. Чаҳор табъ ниҳодӣ ба вазъи гулшани даҳр,
Яке рабеъу дигар сайф, бас харифу шито.
30. Вазид чун ба гулистони даҳр боди рабеъ,
Намуд накҳаташ амвоти боғро эҳё,
31. Насими номия з-авсофи Исавӣ бар кард,
Сари гиёҳ чу явм-ун-нушур аз ғабро.

32. Ки дид пири фурӯрехта ба хоки замин,
Ки сар бароварад атфолсон ба нашъу намо.
33. Расад зи тифлиашон то шабоб зебу ҷамол,
Зи шири дояи аброн ҳама ба қуту ғизо.
34. Чу чанд рӯз бар ин рафт, додӣ орояш,
Зи шоҳидони раёҳин ба гулшани дунё.
35. Фурӯхт гул чу ҷавонони лоларух ораз,
Кашид сарв чу хубони нахлқад боло.
36. Бунафша бар гиреҳи турра баст марғула,
Суман ба ҷилва даровард орази зебо.
37. Ба зулфи мушкин афганд тобҳо сунбул,
К-аз он салосил бетоб шуд днли шайдо.
38. Зи нисфи пӯсти норанҷ баҳри наргис шӯх,
Пиёла кардию ӯ маст гашт бе саҳбо.
39. Зи барги настаран он сон нучум бинмудӣ,
Ки шуд кавокиби шеърро ба назди ӯ чу суҳо.
40. Чаман зи қомати сарв ар намуд раъноӣ,
Ду рӯй кардӣ ўро ҳам аз гули раъно.
41. Зи вазъи ғунчаи наргис намудӣ он ҳуққа,
Ки баҳри мурғи назар гашт байзасон маъво.
42. Магар, ки қосиди гулзор шуд ҳамеша баҳор
Ки рангҳои зараш таъбияаст пайкосо.
43. Руҳи чаманро аз хомаи қазо кардӣ
Зи лавн-лавн раёҳин чу гунагун дебо.
44. Рабеъи навбати хубии боғ чун гузаронд,
Чу барнахӯрда арӯсе зи ҳусну лутф сафо.
45. Фиканд оташи айёми сайф дар олам,
Чу барқи оҳ зи анфоси ошиқи шайдо.
46. Намуд дил зи раёҳин сӯи фавокеҳ майл,
Чу аз сароби сувар сӯи лучҷаи маъно.
47. Либоси барг чу ашқори боғро пӯшид,
Шуд аз намоиши ҳар як чу гунбади мино.
48. Шамол чун ба таҳаррук фикандашон омад,
Ба чашми ақл намудор сайру даври само.

49. Туюри ҳар як аз он чархро чу анҷум шуд,
Зи шох бар шох оянда бурҷ-бурҷосо.
50. Валек анҷуми собит шуда фавокеҳи у,
Ба бурҷи шох савобит мисоли побарҷо.
51. Намуда мисли шаҳоб он ки ў зи авҷи баланд,
Хати тавил кашон ў фитад сўи габро.
52. Чу аз ҳарорати меҳр фикандӣ андар даҳр,
Ба сони кори сақар шўълаҳои танфарсо.
53. Паи илоҷи вай аз меваҳои бори рутаб,
Мизоҷи инсонро сохтӣ қарини шифо.
54. Зиҳӣ ҳаким, ки бо ҳикмати ту Афлотун,
Бувад ба назди Фалотун чу бақлат-ул-хумқо.
55. Басо касон, ки зи пошандағони тухми амал,
Ҳазор хирмани водӣ зи мазраъи дунё.
56. Валек бастияшон ҳалқу баҳра пеш гирифт,
Ҳама ба гоҳи ғизо хўшачину донарабо.
57. Зи хони сайф ба маъмураи ҷаҳон чу расанд,
Ниъам ба шоҳу гадо лоюадду вало юҳсо.
58. Бад-ин ғаноими муфрит зи турктози ҳариф,
Сипоҳи бард, расонидӣ аз паи яғмо.
59. Чаман зи алвон шуд коргоҳи рангрёзӣ,
Ҳазор ранг зи ҳар ҷинс шуд дар ў пайдо.
60. Замин зи бўстонафрӯз гашт хунолуд,
Зи теғи куфр ба-дон сон, ки тораки шуҳадо.
61. Хазон ба бўстонафрӯз қатл кард он навъ,
Ки тоҷ аз сару сар шуд ҳаме зи ҷисм ҷудо.
62. Дурангии гули раъно падида шуд ба хазон,
Чу сохтӣ қалақи лолаи хитоиро.
63. Далел он ки дурангист кори гулшани даҳр,
Чи дар баҳору хазону, чи дар сабоҳу масо.
64. Ду рангу даҳ ранг ҷӣ бувад, ки ҳар варақ аз барг,
Нигошта ба дусад ранг шуд зи килки қазо.
65. Чу нахли мум шуд аз баргҳои рангоранг,
Бисоти боғ бад-он сон, ки коргоҳи Хито.

66. Расондӣ аз ақибаш тохттози сарсари дай,
Ки рафт як-як аз он ҳуллаҳо ба боди фано.
67. Саҳоби симфишои пардаҳои симобӣ,
Чунон кашид зи даври уфуқ ба рӯи ҳаво.
68. Ки меҳр гӯй ҳаргиз набуду гар ҳам буд,
Ҳарорат аз асараш заррае набуд асло.
69. На балки буд яке пораи ях мудавваршакл,
Даруни соғари баста зи шиддати сармо.
70. Зи барф шуд кураи арз-байзаи кофур,
Дар ӯ фуру шуда гум гашт байзаи байзо.
71. Шуда ба гулшани ашқор ҳар тараф урён,
Чу ҳиндувон ҳама аз турктози Чин ба чафо.
72. Шаб аз саводу дарозӣ чу гесӯи хубон,
Ба қатли ошиқ карда аён яди туло.
73. Чунон расондӣ шиддат зи барди дай, ки бимурд,
Аз он фусурдагӣ оташ чунон ки аҳли вабо.
74. Шито, чунон, ки дар ӯ мирад оташ аз шиддат,
Чи мумкин аҳли ҷаҳонро бувад нишони бақо.
75. Дигар зи боди баҳори ҳаёташон додӣ,
Ки рафт рӯҳи наботӣ ба пайкари мавто.
76. Чунин, ки силсила бастӣ ба ҳалқу гардани давр,
Ҳама ба даври тасалсул кашид ин ақзо.
77. Ба сунъ нӯҳ фалак оростӣ сареъу рафеъ,
Дар ӯ кавокиби соир зи меҳр то ба суҳо.
78. Муқими манзили аввал нигори симтане,
К-аз ӯ расад ба шабистони даҳр нуру сафо.
79. Гаҳе чу орази хубон мудаввару рахшон,
Гаҳе чу қомати ошиқ ҳама наҳифу дуто.
80. Ба ҳучраи дуввум андар қаламзани чобук,
Нишондӣ омада бар сар ба имлову иншо.
81. Мулоиме, ки барояд ба ранг ҳар гаҳ расад,
Ба сони об, ки зоҳир шавад ба лавни ино.
82. Ба манзари сеюмин шоҳиди тараннум соз.
Муқим кардию ӯ лек дар мақоми наво.

83. Ба соз карда аён нағмаҳои довудӣ,
Вале ба нутқ мисоли Масеҳ рӯҳафзо7.
84. Ба мулки чорумӣ маҳпайкаре фиристодӣ,
Ки Маҳ гадой аз ӯ карда нақди нуру зиё.
85. Агар ба вазъ чу оинаи Сикандар8 шуд,
Вале ба шоҳвашӣ ҳукм ронда бар Доро.
86. Макони панҷум додӣ, ба теғзан кардӣ,
Ки аз маҳобати ӯ баст хун дили хоро.
87. Дами қатилаш гулгунаи узори аҷал,
Қисоми қотилаш оинаи ҷамоли бало.
88. Шашум маконро бо поксирате додӣ,
Ба нури шамъи саодат мунаввараш симо.
89. Ба риштаҳои таҳораташ донаи тасбеҳ,
Зи ҳуллаҳои саодаташ тайласону ридо.
90. Ба кутволии ҳафтум ҳисор кардӣ амр,
Бадеъ пайкари қатрон ниҳон қири лиқо.
91. Чу шахси ҳилмгарон ҷунбиш ончунон ки шуда,
Зи бурҷи ҳиснаш то дигаре ба муддатҳо.
92. Паи фуруғи шабистони ҳаштумин кардӣ,
Ҳазор лӯъбате дар ҷилва, ҷумла маҳсимо.
93. Фарози ҷумла нӯҳум қалъа чун бино кардӣ,
Ба даври қалъа ғигандӣ буруҷро марво.
94. Чу ҳисро ба адад сохтӣ дувоздаҳ бурҷ,
Ки ҳар яке ба дигар нав гашт ҷилванамо.
95. Аз он дувоздаҳ шуд аввалин чарогоҳе,
Ки аз барои ҳамал гашт соҳаташ маръо.
96. Дигар яке ба гулу лола марғзори назаҳ,
Ки саври чарх хиромад дар ӯ зи баҳри чаро.
97. Чу хинги чарх бароростӣ зи баҳри хиром,
Ба зери зинаш кашидӣ зи пайкари ҷавзо.
98. Зи баҳри он ки ҳаме қачравист шеваи чарх,
Чу чарх рутбаи харчанг сохтӣ воло.
99. Каноми дигаре оростӣ ба шавкату зеб,
Мақарри шер, вале манзиле зи гов ҷудо.

100. Ба мазраъи дигар аз хўша дона афшондӣ,
Нучум гашт ҳамон донаҳо бари доно.
101. Паи кашидани ў рост сохтӣ каффа,
Ба ростӣ, ки ғалат нест, бар Худой раво.
102. Ба бурҷи дигар ақраб ба чунбиш овардӣ,
Чу қачдуме, ки кунад хона дар қадим бино.
103. Фарози бурҷи дигар сохтӣ камонхона,
Ки чарх тири бало афканад сӯи дунё.
104. Зи саҳми новаки ў қадди ро рамонида,
Ки қаст чун бузи кўҳӣ ба авҷ аз он пайдо.
105. Ба далв Юсуфи хуршедро зи чоҳи уфук,
Бурун кашада накардӣ дар он мазик раҳо.
106. Ба хут Юниси маҳро расонда кардӣ амн,
Зи ҳодисоташ ҳарчанд бувад ранҷу ано¹⁰".
107. Бурун зи чарх ҳазорон-ҳазор хайли малак,
Паи ибодату тасбеҳ хонда ҳамду сано.
108. Зи Аршу Курсию Лавҳу Қалам аҷуба басте,
Падид кардию бар ақл аз он назора амо.
109. Расид кор ба ҳое, ки шаҳсувори русул,
Буруқ тохт бар он авҷ дар шаби Исро.
110. Бидодӣ аз қарамат қурби «қоба қавсайн»аш,
Ки кўфт кўси қалолат ба авҷи «авъадно*».
111. Ба васли хеш расондӣ, қамол бинмудӣ,
Бидодӣ, он чи талаб кард бе раҳину баҳо.
112. Навад ҳазор суҳан гуфта боз гардондӣ,
Ки гарм буд зи сайри чунин ҳанӯзаш ҳо.
113. Заломи куфр зи рӯи замин барафкандӣ,
Ба ў ҳо равшан кардӣ шарияти гарро.
114. Ба ҳикмати то шуда шумлаи милал мансух,
Чи дини Одаму чи Нӯҳу Исвиу Мӯсо.
115. Ба авҷи қурбати хешаш ҳо раҳ бинмудӣ,
Ба ҳалқи олам шуд раҳнамои дини ҳудо.
116. Сабаб муҳаббати ўву зуҳури сунъат буд,
Ки ҳалқи моҳалақаллоҳ сохтӣ ифшо.

117. Чунончи, ҳар чи бипӯшид хилъати хилқат,
Падид гашт ба як амри «кун»*, ки кардӣ адо.
118. Биниҳӣ камтар аз он метавонияш, ки кунӣ,
Чунон набуд, ки набувад асар аз ӯ пайдо.
119. Аҷабтар он ки дигар сад ҳазор олам агар,
Бино куню тавонӣ, ки созияш ҳаққо.
120. Ва гар ба ним нафас хоҳияш, ки нест кунӣ,
Равад ба камтар аз он низ сар ба сар ба фано.
121. Зи будашон на тафовут ба корхонаи сунъ,
Набудашон ҳам яксон ҷалолу қадри туро.
122. Бузургвор Худоё, ба ҳаққи тасбеҳат,
Ки зокиранд бад-он хайли олами боло.
123. Ба зоти покат, к-аш мисл набуваду монанд,
Ба файзи қудсат, к-аш шабеҳ набваду ҳамто.
124. Ба ҳурмати набиюллоҳ, ки ҳаст чун хуршед,
Ба фарри макраматаш хайли зарра ҷумла гуво.
125. Ки то муқайяди дори фано бувад Фонӣ,
Бидор сирати ӯ дар тариқи фақру фано¹¹.
126. Чу мурғи рӯҳи вай аз маҳбаси бадан парвоз
Кунад намуда таваҷҷуҳ ба сӯи мулки бақо.
127. Ба рӯзи ҳашр, ки шоҳи русул барафрозад,
Паи шафоати аҳли хато ба Арш ливо.
128. Ба лутфи хеш чунон кун, ки ӯ фитад назараш
Ба сӯи бандаи осӣ чу чашми шаҳ ба гадо.
129. Бас он гаҳ аз вай бошад талаб зи ту баҳшиш,
Зи банда касби ҳусули мурод байнаҳумо.
130. Зи иқтизои қазо ин қасида шуд таҳрир,
Аҷаб набошад таърихаш аз «ҳисоби қазо».
131. Ба фикри ном чу рафтам саҳаргаҳ аз ҳотиф,
Хитоби исмаш «Рух ул-қудс» шуд аз ас.мо.
132. Умед он ки ба анфоси қудсиям бахшӣ,
Такаллуме, ки сароям паи ту ҳамду сано.

I. РУҲ УЛ-ҚУДС» (МУҚАДДАС РУҲ)

1. Ашёларга сурат берувчи (Аллоҳнинг) қудрат қаламига тасанноким, ҳар замон ундан минглаб ажойиб нақшлар пайдо бўлгай.
2. Ажиб қаламдирки, (Ҳақнинг) «Бўл!» деса бўладиган санъатхонасида қатрадин дарёгача унинг рақамисиз пайдо бўлмаган.
3. Ажаб қудратдирки, юксак чарх қасрида қуёшдан энг кичик заррагача ўша қудратсиз вужудга келмаган.
4. Сенинг амрингга тубанлар ҳам, улуғлар ҳам муте, боболар ҳам, момолар ҳам сенинг саховатинг туфайли яратилдилар (зурриётлар қолдиришди).
5. Сенинг марҳаматинг билан ожиз ва жуда заиф бўлганлар қувват пайдо қилади. Сенинг ҳукминг билан қудратли ва жуда кучли бўлган ҳар қандай нарса забун (ожиз)га айланади.
6. Лайли чеҳрасида Сенинг ишқингни кўрган Мажнун нотавону Узро оразида Сенинг ҳуснингни кўрган Вомиқнинг ҳоли харобдир.
7. Сенинг жамолинг нурига парвона саргардон бўлди, лекин унга шамъи шабистон (тун зулматини ёритувчи шуъла) деб ном қўйдилар.
8. Сенинг шавқинг ўтидан булбул ёниб гўё кул бўлди, аммо унга гулистоннинг зийнати деб таъриф бердилар.
9. Мансабдору ғани (мулкдор) бўлган ҳар бир киши сенга ҳожатманд. Ҳақиқий ғани Сенсан. Бошқаларга муҳтож бўлмаслик (эҳтиёжсизлик) фақат сенга мусаллам (хосдир).
10. Инсон жисмини турфа таркиблардан яратдинг. Аъзоларини тупроқдан жой-жойига қўпиб, зебо ва бебаҳо қилиб ясадинг.
11. Юз эъзоз-эҳтиром ила ердан (тупроғини) кўтардинг

ва кўк гумбазида юксак мартабага ўтқаздинг.

12. Тупроқдан яралган жисмига раҳмат
ёмғирини ёғдирдинг. Шунинг учун феъл-атворида
мулойимлик пайдо бўлди.

13. Ўзингнинг ҳикматли қўлинг билан хилқатини қордингэ*.
Қолган уч зид унсурлар ўзга ажойиботлардан кўпайди.

14. Тўрт бир-бирига зид унсурларни ягона таркиб (инсон
вужуди)га

бирлаштирдингки, улар тупроғу олов ва суву ҳаво эди.

15. Суякларнинг илигидан туклару асаб торларигача,
(баданнинг) лаҳм гўшту қону зардобу ошқозон ва
қорин ичидаги аъзоларни бир-бирига боғладинг.

16. Яна ҳакимлар ботиний аъзо атаган димоғдурким,
у беш ҳис этувчи воситаларнинг қароргоҳидир.

17. Яна талоқу жигар, яна қалбу яна бод (ел), яна бавл (сийдик)
халтачасию бурун кемирчаги ва (ўт) сафро ва савдоларни (барпо
қилдинг).

18. Ҳаммаси бир-бирига пайваста
(боғлиқ) бўлиб тўрт хилт келди:

Булар қону балғаму сафро, ундан кейин савдодир.

19. Сурати гўзал қиёфада пайдо бўлгандан сўнг
(инсонга), ўз (даргоҳингдаги) руҳдан жон ато
қилган мабдаъ (маншаъ) ҳам Узингсан.

20. Зоҳирий ҳис-сезгиларни ҳам (Ўзинг) тиклаганингдан
кейин ақл нуридан димоғ қасрига зиё шуъласи таралди.

21. Бадан шахридан ажаб бир мамлакат бунёд этдинг,
мулкдан то малакут (фаришталар олами)гача
нима бор бўлса, ўшалар унда ҳам бордир.

22. Унда (бадан шахрида) юракни подшоҳлик
тахтига ўтқиздинг, султонлик расмида мулку
мамлакатнинг соҳиби бўлди.

23. У шоҳнинг (юракнинг) вазири бўлиб, ақл тайинланди.

Гадою шоҳу вазирлар барчаси Сенинг камтарин бандаларингдир.

24. Унинг (Одам Атонинг) илм ўрганиши

учун раҳнамолик қилган чоғингдаёқ, дастлаб
барча исмларни унга (Ўзинг) таълим бердинг.

25. Ўзинг уни маърифат илмидан
баҳраманд қилдинг, шунинг учун малоикалар
қуллардай унга сажда қилдилар.

26. Яратган махлуқотларингдан мавжуд
бўлган барчасини; булоқлару денгиз, тоғлару
юлдузлар, еру осмонларни.

27. Ўша мўъжизалар (ажойиботлар) оламида
ҳамма нарсани намойиш қилдинг ва махфий
тарзда омонатингни ҳам унга топширдинг*.

28. (У инсон) мазҳари кулл (барча нарсани
ўзида зоҳир қилувчи вужуд)га айланди, сўнгра
Аллоҳ яратган нарсалар ичида унга олами кубро
(катта олам) деб лақаб (ном) берилди.

29. Тўрт табиат (фасл)ни даҳргулшани дажорий
этдинг: бири баҳор, бошқаси ёз, яна кузу қишдир.

30. Даҳр гулистонида баҳорий шамол эсиши
билан, табиатнинг (боғнинг) ўлик танига жон кириб,
(тўрт томонга) хушбўй ҳидлар таралди.

31. Шамол гиёҳларга Исо нафасини келтирди
(яъни, ҳаёт нафаси эсди) ва гиёҳлар қиёматда қайта
тирилган жасадлардек бошларидаги тупроқни ёриб, униб
чиқдилар.

32. Афтодаҳол чол ер тупроғида ажиб манзарани кўрди:
гиёҳлар болалар каби нашъу намо топмоқ учун ердан бош
кўтармоқда.

33. Болаликдан шабоб (йигитлик) айёмига қадар
уларга зебу жамол етади, барча таомларию озуқалари
доялик қилувчи булутларнинг сутидандир.

34. Бир неча кун Сен шу тариқа райҳонлар
шоҳидлигида дунё гулшанига оройиш бердинг.

35. Лола юзли жононлардай гул ҳам ўз оразини сотди.
Сарв эса ниҳол қадли гўзаллардан қоматини юқори кўтарди.

36. Бинафша ўрилган сочларининг атрофида жингалакчалар
боғлади. Суман гўзал оразини жилвага солди (жилвагар қилди).
37. Сунбул мушкин зулфини тоблади, бундай
силсиладан шайдо диллар бетоб бўлдилар.
38. Шўх наргис учун яримта норанж (апельсин)нинг пўстидан
пиёла қилдингки (тўлдирдингки), у қадаҳиз ҳам маст бўлди.
39. Настарин (шоҳчаларида ғужум-ғужум очиладиган
оқ гул) баргида шундай юлдузларни кўрсатдингки, гўё
ёруғ юлдузлар тўплами унинг наздида хира юлдузга ўшаб қолди.
40. Чаман сарв қоматидан раънодай жилваланган бўлса,
уни раъно гулидан икки юзли (икки хил рангли) қилиб қўйдинг.
41. Наргис ғунчаси тузилишини ҳуққа (оғзи
пардозланган гўзал халтача) дек намоён қилдинг, назар
қушига тухум қўйилган ошёндек кўринди...
42. Магар, баҳор ҳамиша гулзор хабарчисига айланди,
табъидаги заррин ранглари хабарчиликдан нишонадир.
43. Тақдир қалами билан чаман чехрасини ранг-баранг
райҳонлар ила пардозланган нафис матодек қилдинг.
44. Баҳор боғдаги кўркамлиқ навбатини шундай
ўтказдики, унда ҳусну лутфу сафосини (поклигини)
йўқотмаган келинчакдай манзара сақланди.
45. Ёз мавсумининг оташи оламга шундай тушдики,
у шайдо ошиқлар нафасидан чиққан «оҳ» чақинини эслатарди.
46. Кўнгил райҳонлардан мевали боғ томонга,
саробли суратлардан маъно қатламига майл кўрсатди.
47. Барглар либоси боғ дарахтлари устини ёпди, ҳар бирининг
товланиши (кўриниши) феруза осмон гунбазидек намоён бўлди.
48. Шамол дарахтларни шундай кучли ҳаракатга
келтирдикки, ақл кўзига еру осмон айлангандек бўлди.
49. Дарахтлардаги ҳар бир қуш чарх юлдузлари кабидир,
шохдан шохга ўтишлари юлдузларнинг
бурждан буржга ўтишларига ўхшайди.
50. Валекин дарахт мевалари собит юлдузлардек

шоҳ буржларида барқарор, оёқда мустаҳкам тургандек туришарди.

51. Улар (мевалар) юксакликдаги учар

юлдуздек узун хат тортиб ерга тушиб кетарди.

52. У даҳр ичига қуёш ҳароратидан шундай оташ солдики, жаҳаннам олови шуълаларидай танни толиқтирувчи иссиқлик вужудга келди.

53. Унинг (баланд ҳароратнинг) иложини қилиш учун янги пишган меваларни инсон мизожига мувофиқ шифо қилиб қўйдинг.

54. Қандай улуғ ҳакимсанки, Афлотун ҳам, Сенинг ҳикматинг олдида семиз ўтдай гапдир.

55. Орзу-ҳавас уруғини сепувчи анчагина кишилар дунё экинзори водийсининг минглаб хирмонига эга бўлдилар.

56. Бироқ улар (хирмон кўтарганлар) егулик ва фойдага боғланиб қолдилар ва ҳаммалари баъзида озуқа учун бошоқ терувчию дон тортувчи бўлдилар.

57. Ёз мавсуми дастурхонидан жаҳонга маъмурчилик етди ва шоҳу гадога беадад ва беҳисоб неъматлар тухфа қилинди.

58. Бу беҳисоб ғанимат неъматларга куз фаслининг ғоратгар совуқ лашкарларини талон-торож қилиш учун етказдинг.

59. Чаман алвон рангдан бўёқчилар корхонаси тусига кирди, ҳар бир жинсдаги нарсаларда минг хил ранг жилоси пайдо бўлди.

60. Ер, гултожихўрозлардан қонга бўялди, гўё кофирлар тиғидан шаҳид бўлганлар бошини эслатарди...

61. Хазон гултожихўрозларни шундай қатл (йўқ) қилдики, гўё тож бошдан, бош танадан жудо бўлгандай ҳолат вужудга келди.

62. Раъно гулининг икки хил кўринишда товланиши хазон пайтида равшан бўлиб қолди, Хитой лоласини ҳам шундан беқарор (ўзгарувчан) қилиб ясадинг.

63. Даҳр гулшани ишининг икки рангда кўриниши (саботсизлиги) баҳору хазонда ҳам, сахару шомда ҳам намоён бўлиб қолди.

64. Икки рангу ўн ранг нима бўлибдики, баргнинг ҳар бир варағида қазо (тақдир) қалами билан икки юз ранг акс эттирилгандир.
65. Боғ биссти (тўшамаси) ранг-баранг барглардан мумли дарахтларга ўхшаб қолди, гўё бу манзара Хитой нигорхонаси кабидир.
66. Хазон ортидан қишнинг совуқ ва кучли шамолини етказдинг. гулли, нозик матони эслатувчи ўша (нафис) япроқларни бирин-кетин фано шамоли олиб кетди.
67. Кумушранг булутлар симобий пардаларни уфқ атрофидан ҳаво юзига қалин қилиб тортди.
68. Мехр (қуёш) бор бўлса ҳам гўё асло мавжуд бўлмагандек, ҳароратидан заррача асар қолмаган эди.
69. Балки айлана (юмалоқ) шаклдаги бпр парча муз бор эдию, у ҳам совуқ шиддатидан қадаҳ ичида банд бўлиб қолгандай турарди.
70. Қордан ер курраси оппоқ тухум тусига кирди, унда байза (қуёш) байза (тухумдек оппоқ ер курраси)га сингиб, ғойиб бўлиб кетди.
71. Дарахтлар гулшани ҳар тарафдан яланғоч бўлибқолди, улар (дарахтлар) Чин босқинларидан жафо чеккан ҳиндуларга ўхшарди.
72. Тун қоралиги ва узунлиги билан гўзаллар сочидай, ошиқлар қатлига узатилган узун қўлни эслатарди.
73. Қишнинг совуғидан шундай шиддат етказдингки, вабодан ҳалок бўлган одамлар каби сўлғинликдан олов ҳам сўнди.
74. Қишнинг шундай шиддатли ҳолатидан олов сўнгач, жаҳон аҳлида бақо (яшаб қолиш)га умид бўлиши мумкинми?
75. Яна баҳор шаббодасидан уларга ҳаёт берасан, ўсимликларнинг ўлик жисмида яшаш руҳи уйғонди.
76. Даврнинг бўғизу бўйнига шундай занжир боғладингки, барча бўлак-бўлак нарсаларни атрофига занжир ҳалқаларидай тортди.

77. Қудратингдан тўққиз фалакни тез ва юксак даражада оро бердинг, унда (тўққиз фалакда) юлдузлар, қуёш (меҳр)дан то Хулкар туркумидаги хира юлдузгача сайр қилиб юради.
78. Аввалги манзилнинг муқими бир кумуш танли нигор (ой) дурки, ундан даҳр тунининг зулматига нур ва сафо етади.
79. Баъзан у (ой) гўзаллар чехрасидай мудаввару (юмалоқ) порлоқ, гоҳида ошиқлар қоматидай роса озгину эгикдир.
80. Иккинчи хужра ичида имлою иншо учун чаққон қалам урувчи котиб юлдуз — Аторуд (Меркурий)ни ўтқиздинг.
81. У ҳар доим ранг истаб чиққанида, идиш рангида намоён бўлувчи сувдек мулоим рангларга эришади.
82. Учинчи манзара (фалак)га шоҳид сифатида созанда — Зухра (Чўлпон юлдузи)ни муқим қилдинг, лекин у наво мақомидадир.
83. Созда Довуд (пайғамбар)дай нағмаларни аён қилади, валекин нутқда Масихдай руҳ бағишлайди.
84. Тўртинчи мулкка (манзилга) бир моҳпайкар (Қуёш)ни юбордингки, Ой ундан гадойлик қилиб, нуру зиё ундиради.
85. Агар кўринишда Искандар ойнасидай (зебо) бўлди, аммо шоҳликда Дорога ҳукм юритарди.
86. Бешинчи маконин тиғ урувчи (Миррих юлдузи)га бердинг. Унинг қўрқинчли кўринишидан хатто тошнинг қалбидаги қон ҳам қотиб қолди.
87. Улдирувчи нафаси — ажалшг гулгун узори, қотил жисми бало оинасининг жамолидин.
88. Олтинчи маконни бир пок сийрат — Муштарий (Юпитер сайёраси)га бердинг. унинг саодат шамъи нури билан чехралар мунаввардир.
89. Унинг таҳорати ришталарига тасбиҳ доналарини (жойладинг), Саодат ҳуллалари

(нафис матоси)дан бошу бўйнига солиб юриладиган чодир этдинг.

90. Еттинчи қаср (қалъа) соқчиси — Зухал
(Кайвон сайёраси)га амр қилдинг, гўзал қора
жуссасига тим қора чехрасини яширди.

91. У сабрли кишилардай шундай секин ҳаракат
қиладики, қалъанинг бир буржидан бошқа
буржига қадар узоқ муддатда етиб боради.

92. Саккизинчи (фалак) шабистонини
ёритиш учун минглаб ой юзли ўйингоҳ
(юлдузларни) жилвасоз қилдинг.

93. Барчасидан юқорида тўққизинчи қалъани
(осмонни) бунёд қилдинг, ўша қалъа атрофида
яхши ният билан буржларни бунёд этдинг.

94. Қалъага ўн икки адад бурж ясадинг, уларнинг
ҳар бири ўзгача навда жилваланадиган бўлди.

95. Ана ўша ўн икки (бурж)дан дастлабкиси,
ҳамал (қўй буржи) учун ўтлоқ майдонига айланди.

96. Яна бошқа бири гулу лолаларга сероб покиза чаманзорки,
чарх саври (ҳўкиз буржи) унда ўтлаш иштиёқида сайр этади.

97. Чархнинг бўз отини хиром қилиш учун ясантирганингда,
эгари остида жавзо (ёнма-ён) турган икки қиз) кўринишидан
(нусха) чиздинг.

98. Чархнинг ҳамма қилмишлари кажравликдан иборат бўлгани
учун ҳам

чархдай қисқичбақа (тўртинчи бурж) мақомини ҳам юксак
қилдинг.

99. Бошқасининг манзилини шавкату зеболикда
безадинг, валекин Шернинг қароргоҳини Хўкиздан айри қилдинг.

100. Бошқа бир экинзорда Бошоқдан дона сочдинг,
донолар наздида улар (доналар) юлдузлардир.

101. Уни (доналарни) тортиш учун рост тарозу (мезон)-ни
ясадинг, ростликда Худо йўлида ғалат асло мумкин эмас.

102. Эски бинода ўзига ин қурган чаёндай бошқа

бир буржда ақрабни (чаённи) ҳаракатга келтирдинг.

103. Чарх дунёнинг турли тарафларига бало тигини ёғдирсин деб,
бошқа бир баланд буржда камонхона (ўқ отиш майдони) ясадинг.

104. Унинг (камоннинг) ўқи хавфи билан жадйи (буржини)
хуркитдинг, у тоғ эчкисидан сакрагани учун ҳам юксакда пайдо
бўлди.

105. Қовғада уфқ чоҳидан қуёш Юсуфини
тортиб олиб, бошқа у тор ерга йўлламадинг.

106. Катта балиққа (Хутга) ой юзли Юнусни етказиб, осойишта
қилдинг,

гарчи бундай ҳодисаларнинг ҳар қанча ранжу машаққатлари
бўлса ҳам.

107. Чархдан ташқарида минг-минглаб фаришталар тўдаси,
ибодату тасбеҳ илинжида ҳамду сано айтадилар.

108. Аршу Курсию Лавҳу Қаламдан кўп ажойиботлар, ошкор
қилдинг,

аммо уларга назар солишда ақл-(нинг кўзи) кўрдир.

109. Иш шу жойга етдики, пайғамбарлар шаҳсувори
(Муҳаммад алайҳиссалом)нинг буроқи Исро (меърож) кечаси
тун зулматида ўша авж юксакка (ҳузурингга) қараб югурди.

110. Беҳад карамнингдан ҳазрат пайғамбарга «қоба қав-санн» —
икки қош оралиғидаги масофадай яқинлик бердинг. Улуғлик
ноғорасини,

«ав адно» — балки, икки қош орасидаги масофадан ҳам яқинроқ
мақомда чалди...

111. Ўз васлингга етказиб жамолингни кўрсатдинг нима
талаб қилган бўлса, шартсиз, баҳссиз бердинг.

112. Тўқсон минг сўз айтиб яна (шундаи тез) қайтардингки,
У сайр этиб қайтганда, ҳали (ётган) жони совимаган эди.

113. Куфр зулматини ер юзидан даф айлаб унга
(Муҳаммад алайҳиссаломга) ёрқин шариатин ошкор қилдинг.

114. Сенинг хикматинг билан жумла динлар мансух (рад) бўлди,
инчунин,

Одаму Нух, Исою Мусо (пайғамбарлар)нинг дини ҳам.

115. Унга (Муҳаммад алайҳиссаломга) энг юксак қурбат —
яқинлик (мақомига)

йўл очдинг, олам халқига ул зоти шариф ҳақ дин раҳнамосига
айланди.

116. Ҳазрат пайғамбарнинг муҳаббатия санъатингни
изҳор қилиш баҳонасида жумла махлуқотни яратдинг.

117. Ҳар нарсаки, яратилишнинг ҳашаматли кийимини кийди,
биргина «бўл» амри билан уни (Сен) пайдо қилдинг.

118. Биргина у амр билан қудратингдан озгинасини ошкор
қилдинг, шундай бўлмаганда, ундан асар ҳам кўринмас эди.

119. Ажаброғи буки, яна бошқа юз минг олам бино қилиш
(яратиш) истагинг бўлса, қодирсан, шубҳасиз яратасан.

120. Ва агар (мулки борлиқни) ярим нафасда йўқ қилишни
истасанг,

унданда камроқ вақт ичида ҳамма нарса сарбасар фано домига
кетади.

121. Борлиқларнинг яратиш корхонаси учун бирор тафовути
(таъсири) йўқ,

йўқликлар ҳам Сенинг азамату қадринг олдида барибир (ҳеч
нарсани ўзгартирмайди).

122. Эн улуғ Худойим, юқори олам аҳли (фаришталар)нинг
сени зикр қиладиган тасбиҳларининг ҳаққи Хурмати!

123. Пок зотингнинг мислу монанди (қиёси, ўхшаши) йўқдир,
покиза фэйзингга назир у тенг ҳам топилмайдир.

124. Набиюллоҳ ҳаққи ҳурматики, ул зот офтобга ўхшайди,
улуғлик ва салобатига жумла зарралар гувоҳ.

125. Токи, Фоний (Навонӣ) бу ўткинчи дунёга боғлиқ экан,
унинг сийратини фақру фано тариқида тутгил.

126. Унинг руҳи қушдай бадан зиндонидан парвоз қилиб,
бақо мулки томон таважжуҳ қилса.

127. Қиёмат куни расуллар шоҳи (Муҳаммад алайҳиссалом)
юқорига кўтарилиб,

гуноҳ қилган умматларини ҳимоя қилиш учун Аршга шафоат
туғини тутса.

128. Унга (Муҳаммад алайҳиссаломга) лутфингни шундай зиёда қилки,
шоҳнинг кўзи гадога тушгандай, осий бандалар тарафига (унинг) назари тушсин.

129. Бас, ўша пайтда ундан (Муҳаммад Мустафодан) талаб,
Сендан кечиришдир, шу икки нарса асосида банданинг муроди ҳосил бўлади.

130. Тақдир тақозоси билан бу қасида ёзилди.
Унинг таърихи «ҳисоби қазо»дан чиқса ажаб эмас.

131. Муносиб ном фикрида тафаккурга чўмган эдим ҳотифдан
(ғайбдан) хитоб келди: номлардан исми «Рухул-қудс» (Муқаддас рух) бўлди.

132. Умидим улдирки, пок нафасимга такаллум (сўзлаш қобилиятини)
ато этсангу, у билан сенга ҳамду сано айтсам.

II. «АЙН-УЛ-ҲАЁТ» ДАР НАЪТИ РАСУЛ АЛАЙҲИС-С АЛАВОТ12

1. Ҳоҷибони шаб чу шодурвони савдо афгананд,
Чилва дар ханли бутони моҳсимо афгананд.
2. Сад ҳазорон кирми шабтоб аз шабистони сипеҳр,
Ламъаҳо бар пардаи шабгуни ғабро афгананд.
3. Ҳар замон сад гуна ашколи бадеъ аз килки сунъ,
Нақшбандони қадар бар тоқи хазро афгананд.
4. Ашкрезон наъш бар дўши банот аз сўги меҳр,
Чумла бар сарҳо паранди анбаросо афгананд.
5. Қутб чун пири батамкин в-ахтару анҷум самоъ,
Чун муридон гирди пири пойбарчо афгананд.
6. Симбар туркони котил аз меҳарра баста саф,
То ба мулки офият дар даҳр яғмо афгананд.
7. Булачаб туркон, ки ҳар дам ҳиндуосо аз шаҳоб,
Ҳарбаҳои симгун ҳар сўй амдо афгананд.
8. Дар чунин ҳарб аз барои тўъма насрайни фалак,

Гоҳ бикшоянду гоҳе болҳоро афгананд.

9. Раста бедоранд дурчи дур зи шохи гови ганҷ
Дида ононе, ки бар Савру Сурайё афгананд.

10. Насри воқеъ дар дил ояд-шон зи рӯи эътибор,
Чашм агар бар нуқтаҳои шини шеъро афгананд.

11. Моҳи нав бошад миёни хайли атфоли нучум,
Устухоне, к-аш ба бозӣ шаб ба саҳро афгананд.

12. Гирди шамъи моҳ хуффошони симини нучум,
Хешро парвонаосо зеру боло афгананд.

13. Зӯҳраро бар чамбари даф пӯст аз шакли қамар,
Мутрибони чарх баҳри лаҳн хунё афгананд.

14. Тири раммоле, ки баҳри ғайбати меҳр ахтарон,
Бар бисоташ музди раммоли дирамҳо афгананд.

15. Меҳрро ёбанд гоҳе қониби шарқаш хабар,
Шаш раванда чун суроғашро ба ҳар ҷо афгананд.

16. Чобуки гардун ба нӯги найза бирбоянд агар,
Ҳалқаи даври қадӣ бар дашти ҳайҷо афгананд.

17. Зоҳиди афлокро сачҷодаи нуру сафо,
Дар шабе з-инсон аҷаб аз баҳри эҳё афгананд.

18. Кутволи ҳисни гардун чун намоёд расми пос,
Аз машоил равшани дар чархи воло афгананд.

19. Бар чунин ҳангома хайли лӯъбатони собитот,
Чашм аз ҳаштум ғураф баҳри тамошо афгананд.

20. Хайли анҷум з-ихтиёри чархи аъзам дам ба дам,
Хешро аз пояи аъло ба адно афгананд.

21. Чарх бо он чашмбозӣ, анҷумаш бо он сипеҳр,
Руқъаҳои чашмбандӣ сӯи дунё афгананд.

22. Ахтарон аз айни беҳобию ноосудағӣ,
Хоби осоиш ба чашми пиру барно афгананд.

23. Ғайри ушшоқи болокаш, к-аз ғами ҳичрон чу ман,
Наъраи «во ҳасрато!» бар чархи мино афгананд.

24. Халқи беишқу вафо монда ба хоб, аммо сагон
Дар вафои ошиқон то субҳ ғавғо афгананд.

25. Эй, хуш ононе, ки карда хобро бар худ ҳаром,

- Дар чунин шаб бар фалак оҳи шабосо афгананд.
26. 3-оби чашми ҳасрат аввал дода зоҳирро вузу,
Оташ аз ботин ба ҷони ношикебо афгананд.
27. Хешро бар гўшаи меҳроби тақво афгананд,
Сар ба хоки дарғаҳи Эзид таоло афгананд.
28. 3-оҳи ҳасрат парда бар рухсораи ахтар кашанд,
3-ашки маҳчурӣ халал дар тоқи хазро афгананд.
29. Чун ба тавфи равзаи хилватғаҳи дил рӯ ниҳанд,
Бурқои номаҳрамӣ бар рӯи ҳавро афгананд.
30. Бар бисоти қурби васл ар лаҳзае сокин шаванд,
Дида бар хайли малоик аз мувосо афгананд.
31. Бар сипеҳри иззу тамкин гар даме манзил кунанд,
Аз тазалзул раъша гардунро бар аъзо афгананд.
32. Гар сӯи нузҳатғаҳи ҷамъи вусул оранд рӯй,
Хоки нисён бар сари дунёву уқбо афгананд.
33. Ҳаст уммеди Фонӣ ин давлат, ки гардад хоки роҳ,
Ҳар кучо ин раҳравони гармрав по афгананд.
34. Нисфи ин водии зулматро чу навбат бигзарад,
Навбатдорони шаҳ дар кӯс ово афгананд.
35. Аз ғиреви кӯсу бонги ною ғавғои нафир,
Растахез андар хами тоқи муалло афгананд.
36. Чашм накшояд зи ғафлат мурдағони хобро,
Гарчи сӯри ҳашр аз фарёди сурно афгананд.
37. Боз баҳри бут парастидан пагаҳхезони куфр,
Нолаи ноқусро дар дайри тарсо афгананд.
38. Роҳибони масти мусҳафсӯзи ин дайри кӯҳан,
Дар миён оини зуннору чалипо афгананд.
39. Комилони куфри лои лоту лои лоилоҳ,
Тавъамон дида дар иллаллоҳ муҳоко афгананд.
40. Мӯъзинони субҳи «Субҳоноллоҳ», аз ғайратзанон,
Ғулғули «Аллоҳу акбар» бе муҳобо афгананд.
41. Боз риндони хароботи муғон ҷоми сабӯҳ,
Дар миён оранду тарҳи даври саҳбо афгананд.
42. Вақти хушҳолӣ зи бода ошиқони покбоз,

Дида пинҳон гаҳ-гаҳе бар ёри зебо афгананд.

43. Гулрухон чун гул гиребон чоку чун мурғони боғ,
Ошиқони беҳуд аз мастӣ алоло афгананд.

44. То ки меъмори гардун қасри чархи тираро
Фарши сим аз партави субҳи зарандо афгананд.

45. Шомро чун қатъ дар зулфи сумансо афгананд,
Дар суманбӯёни субҳ оини ғавғо афгананд.

46. Равшанӣ дар арсаи олам, ки аз шаб тира буд
Аз талолоҳи субҳи оламоро афгананд.

47. Тайласони сӯфии рӯз аз таҳи шабгун лиҳоф,
Карда берун бар сари дӯшаш ба паҳно афгананд.

48. Жолаи анҷум, ки бошад дар шабистони сипеҳр,
Дар гудоз аз машғали сӯзон байзо афгананд.

49. Гар судоёе бошад аз савдои шаб офоқро,
Сандали пешонияш аз абри ҳамро афгананд.

50. Хоста партави зи шамъи Юсуфи Мисрӣ ҷамол,
Нур дар зиндони Шоми ваҳшатафзо афгананд.

51. Офтоби пардагиро ҷониби рӯз оваранд,
Юсуфи гумгаштаро сӯи Зулайхо афгананд.

52. Сар ба сар аз хоби ғафлат чашм бикшоянд халқ,
Чун қиёмат муждаи эҳё ба мавто афгананд.

53. Оқизони шаҳвату тардоманӣ бо сад шитоб,
Хешро дар об аз қисват муарро афгананд.

54. Ҳақпарастон камтар аз таҳқиқу аз тақлид беш,
Сӯи масҷид рафта худро бар мусалло афгананд.

55. Аҳли қилу қол ҳар сӯ аз паи илзоми ҳасм.
Чашмро аз хоб ношуста бар аҷзо афгананд.

56. Девмардум, яъне аҳли байъ баҳри раҳзанӣ,
Ҳар яке худро ба сӯқ андар ба маъво афгананд.

57. Дар замони байъ чун туғён кунад инсофашон,
Бӯрёро тӯҳмати зарбафтколо афгананд.

58. Кофирони дарғаҳи қозӣ паи як ҳабба сим,
Хонумони сад мусулмонро ба фатво афгананд.

59. Золимони соҳиби девон ба нӯги килки тез,

- Қофро аз ʔайн агар ёбанд, аз по афгананд.
60. Беҳамиятваш забунон хешро аз ҳирси шум,
Бар дари ҳамчун худӣ баҳри таманно афгананд.
61. Аз ҳиял тифлони мактабро ба дилҳо изтироб,
Нукта бе тақриб ронда дида ҳар ҷо афгананд.
62. Пойбандони аёл аз баҳри касби ризқашон,
По ба шаҳру кӯй ҳар сӯ ошкоро афгананд.
63. Борбандони сафаркарда сӯи манзил хиром,
Бор накшода марокибро ба маръо афгананд.
64. Ҷонгудозон оташ андар ҷони шайдо афгананд,
Барқсон худро фарози хору хоро афгананд.
65. Бо ниёзу аҷз аз реги биёбон бештар.
Рӯди сайли ашк сӯи реги Батҳо афгананд.¹³
66. Нақди ҷон бар дасту сими ашк бар ораз фишон,
Сар ба хоки қиблагоҳи дину дунё афгананд.
67. Хоҷаи кавнайнӯ фаҳри анбиё, к-асҳоби ӯ
Соя бар хуршед, бал Арши муалло афгананд.
68. Гарди роҳаш ахтарон дар дидаи равшан кашанд,
Хоки пояш равшанон дар чашми бино афгананд.
69. Муддао бошад биҳиштоин дараширо рӯфтан,
Ҳуриён бар чехра чун зулфи мутарро афгананд.
70. Қасдашон ҷуз соя афгандан набошад дар раҳаш,
Хулдиён дар ҷилва чун қадҳои раъно афгананд.
71. Дар шаби меъроҷ пояндози рахшаш аҳли Арш,
Аз дури ахтар мукалал сабз дебо афгананд.
72. Чун фалакпаймо Буроқ андар рикоби ӯ кашанд,
Ғошия аз Меҳр баста, зин зи Ҷавзо афгананд.
73. Қабли чандин сол бинанд офтобаш зери абр,
Чун ҳарифон бор дар дайри Бухайро афгананд.
74. Нақшбандони қазо тарҳи ҳазорон офтоб,
Гоҳ пӯя бар замин аз пои Қусво афгананд.
75. Ҳам рисолат, ҳам нубувват буда хоси зоти ӯ,
Пеш аз он к-овозаи ирсолу анбо афгананд.
76. Аз раҳи иззат шутурмурғони барри баҳри ту,

Бар малоик сояи рифқу мадуро афгананд
77. Мусҳафатро дӯхта аз ҳуллаи ҷаннат ғилоф,
Тугмаҳо аз ҷавзаҳар бар раҳли ҷавзо афгананд.
78. Ҳочибони дарғаҳи қудратғаҳи қурби вусул,
Бар дари борат асо дар пеши Мусо афгананд.
79. Нӯҳ фалак ёбанд рокеъ навбати хамси туро,
Дидаро гар бар ҳисоби ҳарфи Тоҳо афгананд.
80. Ҳам баробар дон ба тарзи чордаҳ маъсумро,
3-онки дар исмат ҳалал дар кори Яҳё14 афгананд.
81. Ҳаст машҳур ин, ки Наҷмиддинвашони умматат,
Ҷазба бахшанд аз яқин бар сағ назар то афгананд.
82. Остонатро сагон бошанд к-андар як назар,
Сад ҳалал дар кори Наҷмиддини Кубро15 афгананд.
83. Зери тобути шаҳиди теғи шавқат хешро,
Ҳар нафас баҳри шараф сад чун Масеҳо афгананд.
84. Кӯдакони новакандози қазои ҳикматат,
Сад камонча дар буни реши атиббо афгананд.
85. Насру фатҳи эзидӣ бошад қарини ҷайши ту,
Бар сафаш гар чашм чун сатри «Изоҷо» афгананд.
86. Раъяти ҷайши ту чун дӯзанд хайётони сунъ,
Шуққаашро зинати «Инно фатаҳно»16 афгананд.
87. Аз ғубори тираи хайлат димоғу чашмро,
Аршиён ҳам тўтиё, ҳам мушки соро афгананд.
88. Н-ояд аз кӯҳи бало он к-ояд аз як мушти хок,
К-аш зафарҷӯёни теғат сӯи аъдо афгананд.
89. Ҳаст то домони ҳашрат мулк дар тавқеъи дин,
Муншиёни сунъ чун домони туғро афгананд.
90. Аз аҳодисат саҳеҳиро равоат андар рақам,
Бору боб аз ҳадди Батҳо то Бухоро афгананд. 17
91. Донаи Одам бувад бедом шайтон ҳар яке,
Устухонҳое, ки худдомат зи хурмо афгананд.
92. Аршпарвозон бияндозанд худро дар раҳат,
Ҳамчу мурғоне, ки худро пеши Анқо афгананд.
93. Ё расулаллоҳ, ба ҳолам бин, ки меҳру моҳи нур,

- Ҳам бар адно афгананд, арчи бар аъло афгананд.
94. Подшоҳон дида рӯзи ҷашн бар шерони нар,
Афгананду бар сагонат дил ҳамоно афгананд.
95. То ба кай хайли шаётин дам ба дам сад васваса
Дар дили ошуфтаам пинҳону пайдо афгананд.
96. Исианфосон аҷаб набвад ки чашми марҳамат,
Ғаҳ-ғаҳе бар ҳоли тарсоёни марзо афгананд.
97. Лек маълулам чунон к-имкон набошад зистан,
Сад Масеҳ ар соям баҳри мудово афгананд.
98. Ҳам магар рашҳе зи шарбатхонаи эҳсони ту,
Дар гулуи ин алили нотавафо афгананд.
99. В-он замон ҳар дам дусад мурда зи нутқи Исавӣ,
Рӯҳи худ дар поям аз баҳри тавалло афгананд.
100. То бад-он анфос наътатро сароям ончунон,
К-аш малоик рӯҳсораш зи боло афгананд.
101. Ҳарфе аз наътат, ки бинвисам малоик нуқтааш,
Аз саводи дидаҳои навмфарсо афгананд.
102. Аз зилоли инчунин наъте агар лабташнагон,
Қатрае бар ҳалқи хушки ранҷпаймо афгананд.
103. Баъд аз он амвот ҷон ёбанд, агар оби даҳан
Бар фаромӯшгаштагони хоки ғабро афгананд.
104. Гар ниҳам «Айн ул-ҳаёт» — аш ном шояд з-он ки халқ,
Аз насимаш ҷони нав дар ҷисми мавто афгананд.
105. Дар адад ёбанд байташ тавъами оби бақо,
Дар ҳисоби ӯ назар гар сӯи имло афгананд.
106. Ё Раб, он рӯзам шафоат аз ҳабиби худ расон,
К-аҳли исёнро ба дӯзах бе муҳобо афгананд.

II. РАСУЛ АЛАЙҲИС-САЛАВОТ НАЪТИ ҲАҚИДА «АЙН УЛ-ҲАЁТ» (ҲАЁТ БУЛОҒИ) ҚАСИДАСИ

1. Тун пардадорлари қора чодирларини ёйган чоғларида
ой юзли бутлар тўдаси (юлдузлар)га жилва қиладилар.
2. Осмон зулматидан юз минглаб ялтироқ қуртлар (юлдузлар)

ернинг қоп-қора пардасига шуълалар сочадилар.

3. Тақдир наққошлари қудрат қалами билан ҳар лаҳза
яшил осмон тоқига юз хил ажойиб шакллар чизадилар.

4. Қуёшга мотам тутиб, наъш* (юлдузлари)

банот**(юлдузлари)нинг

елкасида кўз ёш тўкади, барчаси бошига анбарли ҳарир рўмол
ташлаб олган.

5. Қутб юлдузи ўртада пири комилдек турар, унинг атрофида
ахтару

юлдузлар самоъ қилиб, муридлар каби оёғларини
ҳаракатлантирадилар.

6. Кумушранг қотил турклар (юлдузлар тўдаси) «каҳ-кашон»
(сомон йўли)дан

саф тортиб, дунёнинг офият (тинчлик) мамлакатига яғмо
соладилар.

7. Булар ажойиб турклардурки, ҳиндуларга ўхшаб ҳар дам шиҳоб
(метеор, учар юлдуз)дан ясалган қуролларини қасдан чор
атрофга отадилар.

8. Бундай уруш пайтида фалак насрайни***учун гоҳ қанотларини
очиб, гоҳ ёпадилар.

9. Савр (ҳўкиз буржи) ва Сурайё (Хулкар) юлдузига кўз
тикканлар,

ҳўкиз буржининг шох ва хазиналаридан тўлган дур
кутичаларининг

(само) дўконларида тизилиб турганини кўрадилар.

10. Агар шеърo*юлдузининг нуқталарига назар ташласалар,
эътиборни

тортиб, Насри Воқий (каргас шаклидаги ёруғ юлдуз)ни ёдга
соладилар.

11. Янги ой юлдуз болаларининг орасида тунда
ўйнаш учун саҳрога ташланган суяк кабидир.

12. Ой шамининг атрофида юлдузларнинг кумуш
кўршапалаклари

парвоналар каби ўзларини юқорига, пастга урадилар.

13. Чарх созандаларининг кунлаб, ашула айтишлари учун
Зухра (юлдузи) қўлидаги доира чамбарагининг терисини ой
шаклида ясаб олган.

14. Тир (Аторуд) юлдузи бир раммол (фолбин) дурки,
Қуёшнинг ғойиб бўлганига мотам тутиб фол очади, юлдузлар
(унинг) бисоти (палоси) га фолбинлик ҳақи учун тангалар
ташлайдилар.

15. Олти кезувчи (Зухал, Муштарий, Зухра, Миррих, Аторуд, Ой)
баъзан

Қуёшни шарқ томондан дараклаб, ҳар томонга хабар юборадилар.

16. Чаққон фалак Жадй буржининг ҳалқасини найзаси
учига илиб (олиб) жанг даштига отиб юборади.

17. Фалак зоҳиди (Муштарий) юлдузининг соф нурдан
ажойиб жойнамози бўлиб, тунни ибодат билан бедор
ўтказиш учун уни тўшаб олади.

18. Осмон қалъасининг соқчиси (посбони) бўлган (Зухал)
юлдузи вазифасини бажаришга киришгач, машъалалар
ёқиб, юқори оламни равшан қилади.

19. Шундай бир хангомада ўйинчоқ (қўғирчоқ)
собит юлдузлар томоша қилиш учун саккизинчи фалак
болохоналаридан ўзларини пастга отадилар.

20. Бир гуруҳ (тўда) юлдузлар азамат чарх хоҳиши билан
ўзларини юқори поядан қуни пояга ташлаб юборадилар.

21. Чарх найрангбозлиги, осмон эса юлдузлари
билан дунё томонга найрангли мактублар жўнатадилар.

22. Юлдузлар кексаю ёшнинг бедор ва беором
кўзларига фароғат уйқусини келтирадилар.

23. Мен каби ҳижрон (айрилиқ) балосига мубтало
бўлганлар мовий осмонга қараб «во ҳасрато!» дея наъра
тортадилар.

24. Ишқсиз, вафосиз кишилар уйқуга чўмишади,
аммо итлар ошиқларга вафо кўрсатиб, тонггача ғавғо қиладилар.

25. Қандай бахтли инсонларки, ўзларига уйқуни
ҳаром қилиб, бундай кечада тун каби «ох» тортадилар.

26. Аввал ҳасратли кўз ёшларидан зоҳирларини таҳорат қилдириб
(поклаб) (сўнгра) ботиндаги сабрсиз жонларига оташ соладилар.
27. Улар ўзларини тақво меҳроби гўшасига ташлаб,
Тангри таоло даргоҳи тупроғига бошларини (саждага) қўядилар.
28. Оҳу ҳасратдан юлдузларнинг юзларига парда тортиб,
айрилиқ кўз ёшидан фалак тоқига зарар етказадилар.
29. Дил хилватгоҳи боғини тавоф қилишга киришганларида,
гўзал маъшуқа юзига номаҳрамлик пардасини ёпадилар...
30. Висол қурби (яқинлиги) бисотида бир лаҳза сокин бўлсалар,
фаришталар тоифасига муроса учун нигоҳ ташлаб қўядилар.
31. Иззату тамкин (виқор, ҳайбат) осмонида бир дам манзил
қурсалар, титроқдан фалак аъзосига ҳаяжонлар соладилар.
32. Агар висол жамъи ишратгоҳига юзлансалар, дунё ва уқбо
(охират) бошига унутиш тупроғини сочадилар.
33. Солик йўлчилар кайси жойгаки қадам боссалар Фоний
(Навоий) улар йўлида тупроқ бўлиш давлатини орзу қилади.
34. Бу зулмат водийси ярмининг навбатн ўтди, қудратли
подшоҳлар гали келганда, катта ноғораларда овоз чиқарадилар.
35. Улкан ноғоранинг шовқин-суронию карнай бонги, нолаю
фарёдлардан юксак фалак тоқининг хамига қиёмат ғавғосини
соладилар.
36. Сурнай фарёдидан қиёмат сурунинг ғавғоси турса (қўпса)
ҳам ўликдек уйқуга чўмганлар ғафлатдан кўзларини
очолмайдилар.
37. Бутга чўқиниш учун эрта турувчи кофирлар ноқус (катта
кўнғироқ)
ноласини тарсоларнинг ибодатхонасида жаранглатадилар.
38. Бу кўҳна дунёнинг Қуръонни куйдирувчи маст роҳиблари,
белларига зуннор боғлаб, бўйниларига хоч тақадилар.
39. «Лот» деган бутни ва «Аллоҳ йўқ» деган сўзни инкор қилувчи.
Комил инсонлар «илло» ва «Аллоҳ» сўзларини (ёнма-ён) қўшиб
«иллаллоҳ»,
яъни «...фақат ёлғиз Аллоҳ бор»лигидан гап-сўз қиладилар*

40. Субҳоналлоҳ! Тонгда азон айтувчилар ғайрат билан «Аллоҳу акбар» (Аллоҳ улуғдир!) такбирини шукуҳ ва баралла айтадилар.
41. Яна муғлар хароботининг риндлари тонгги шароб жомини ўртага қўйиб, май ичиш вақтининг режасини тузадилар.
42. Садоқатли ошиқлар майдан хушхол бўлган вақтларида, гоҳ-гоҳида кўзларини пинҳона ёр томонга ташлаб қўядилар.
43. Гул юзликларнинг гул каби ёқалари чоку ошиқлар боғ қушларидек беҳуд бўлиб, мастликдан шовқин-сурон кўтарадилар.
44. Фалак меъморлари чархнинг тийра (қоронғу) қасрини ёритиш учун зар сочувчи тонг нуридан тўшамалар тўшайдилар.
45. Шом қоралигига барҳам беришни гўзал қора зулфларга ҳавола қиладилар, тонгнинг хушбўй эгаларига ғавфо қилиш одатини топширадилар.
46. Тун қоронғулигидан хира бўлган дунё саҳнасига равшанлик бериш учун оламни мунаввар қилувчи тонгдан ҳайқириқлар соладилар.
47. Кундуз сўфийсининг ридоси тун остидан кўрпа сингари елкаларига чиқиб, кенгликларга ёйилиб кетади.
48. Тун зулматидаги юлдузлар дўли иссиқ машъалдан эриб, ёруғликлар сочадилар.
49. Тун қоронғулигидан уфқларнинг боши оғриган бўлса, пешонасига сандалдек шифобахш қизғиш булутларни босадилар.
50. Юсуфи мисрий жамолининг шамидан ёруғлик истаб (олиб), Шомнинг ваҳшатли зиндонига нур сочадилар.
51. Яширинган (тўсилган) офтобни кун томонга, йўқолган (ғойиб бўлган) Юсуфни Зулайхо тарафга келтирадилар.
52. Халқ тамоман ғафлат уйқусидан уйғонса, қиёматдагидек (маънан) ўлганларга тирилганлик муждасини етқарадилар.
53. Орзу-ҳавас қули бўлган ахлоқсиз фосиқлар, юз хил шошилиш билан либосларини ечиб, ўзларини сувга отадилар.
54. Камроқ ҳақиқий, кўпроқ тақлидчи бўлган ҳақпарастлар,

масжидга бориб, ўзларини жойнамозга ташлайдилар.

55. Қилу қол аҳли (зоҳирий билим эгалари) рақибларини мулзам қилиш учун ҳар томонга югуришади, уйқудан уйғониб, кўзларини ювмасданоқ китоб жузларига қарайдилар.

56. Одамларнинг шайтонлари, яъни (диёнатсиз) савдо аҳлининг ҳар бири босмачилик қилиш учун ўзларини бозорнинг растаю дўконларига урадилар.

57. Савдо пайтида агар инсофлари ошиб-тошиб кетса, бўйрага зардан тўқилган деб туҳмат қиладилар.

58. Қози даргоҳидаги кофирлар ушоққина кумуш учун юзлаб мусулмонларнинг хонумонларини барбод қилувчи фатволар берадилар.

59. Девон соҳиблари (сарой мирзолари) бўлган золимлар қаламининг ўткир учи билан агар «айн» (ҳарфи)да «қоф» (ҳарфи)ни кўрсалар («айн»ни) оёғидан чаладилар.*

60. Ҳамиятсиз пасткашлар шум ҳирслари туфайли орзуларининг ушалиши учун ўзларини одамларнинг эшигига ташлайдилар.

61. Ҳийлалардан мактаб болаларининг кўнгилларида изтироб бор,

улар келишмаган сўзлар айтиб кўзларини ҳар томонга гилдиллатадилар.

62. Аёлманд муҳтожлар касбу ризқ ахтариб, ошкор ҳар томонга: шахру қишлоқларга, дарбадар кезадилар.

63. Сафар юкини боғлаганлар манзиллари томон юриш қилиб, юкларини туширмасдан оту уловларини ўтлоққа қўйиб юборадилар.

64. Жонини қийновчи (ошиқ)лар шайдо жонларига ўт соладилар, яшиндек ўзларини тошу тиканлар устига ташлайдилар.

65. Ожизлик билан биёбон қумларидан ортиқ кўз ёшлар тўкишганда,

сел дарёси Макка водийсининг қумлоқларигача етиб боради.

66. Жонларини қўлларида тутиб, юзларига кумушдек ёшлар сочиб,

бошларини дину дунё қиблагоҳи (Макка) тупроғига қўядилар.

67. Икки жаҳон хожаси, пайғамбарлар фаҳри (Муҳаммад алайҳиссалом)нинг саҳобалари қуёшга, балки юксак Аршга (мартабаларининг улуғлигидан) соя соладилар.
68. (Пайғамбар) йўлидан чиққан ғубор (чанг)ни юлдузлар порловчи кўзларига суртадилар, изининг тупроғини нур таратувчи ўткир кўзларига жойлайдилар.
69. Муддао (Пайғамбарнинг) жаннатмонанд эшигини супуриш бўлса, ҳурлар (супуришга тайёрлаб) юзларига таралган, тоза зулфларини ташлаб қўядилар.
70. Жаннатдагиларнинг ниятлари (пайғамбарнинг) йўлига фақат соя солиб туриш эмас, балки (ифтихор билан) раъно қадларини жилвалантириб (нозланиб) турадилар.
71. Арш аҳли Меърож кечаси тулпор (буроқ)ининг пойига юлдуз дурлари билан безанган яшил ҳарир (нафис) матоли пояндоз тўшайдилар.
72. Фалаклардан ошиб ўтувчи Буроқига узанги боғлаганларида, эгар ёпинчиғи (жули)ни қуёшдану, эгарини Жавзо буржидан олганлар.
73. Агар душманлар юкларини Бухайро*ибодатхонасига туширсалар, бир неча йиллар олдин унинг (пайғамбарлик) қуёшини булутлар ортидан ҳам кўрадилар.
74. Қазо наққошлари (тақдир меъморлари) минглаб қуёшлар тарҳини чизсалар ҳам, гоҳ заминга қадам қўйсалар, юришни пайғамбар туясининг изидан бошлайдилар...
75. Пайғамбарлик овозаси ёйилишидан олдин рисолат (элчилик) ҳам, нубувват (пайғамбарлик) ҳам унинг зотига хос эди.
76. Дала-дашт туяқушлари сени иззатинг учун фаришталар (бошига) лутф ва меҳрибонлик соясини соладилар.

77. Мусхаф (Қуръон)нинг ғилофини жаннат матосидан тикиб,
думли юлдузлардан
туғмалар қадаб, уни Жавзо буржининг лавҳига**қўядилар.
78. Дарборингдаги висолга эришган қудратли даргоҳнинг эшик
қоровуллари Мусо (алайҳиссалом) олдига асо ташлайдилар.
79. Агар «Тоҳо» (оятининг абжад)*ҳисобига назар солсалар,
беш вақт намозинг пайтида тўққиз фалакнинг рукуъ қилганини
кўрадилар.
80. Бу ўн тўрт маъсумнинг барига бир хил улуғлик либослари
кийдирилган,
шунинг учун ҳам улар покликда ҳатто Яҳё (пайғамбар) ишига
ҳалал етказадилар...
81. Шу маълумки, умматингни Нажмиддин (Қубро) сифат
авлиёлари
агар итга назар қилсалар, шубҳасиз унга жазба бағишлайдилар.
82. Остонаини шундай итлари борки, бир назар билан
Нажмиддин Қубронинг ишига юз раҳна соладилар.
83. Шавқинг тиғидан шаҳид бўлганлар тобути остида шараф учун
ҳар
нафас юзлаб Масиҳо (Ҳазрати Исо)дек кишилар ўзларини
ташлайдилар.
84. Ҳикматли амрини бажариб, ўқ-ёй отувчи болалар, табиблар
(даволайдиган) жароҳатнинг илдизига юзлаб (шифобахш) ўқ-ёй
отадилар.
85. Лашкаринг сафидаги «изо жоа»**(оятлари) сатрига кўзлари
тушганда,
уларга илоҳий фатҳу нусратнинг яқинлигини кўрадилар.
86. Қудрат тикувчилари қўшиннинг байроғини тиксалар, учига
боғланадиган парча латтасига «инно фатаҳно»***(албатта биз
фатҳу
зафар бердик...) оятини ёзиб зийнат берадилар.
87. Отингни хира чангини Арш (фаришталари) димоғу кўзларига
ҳам хушбўй мушк, ҳам тўтиё қиладилар.

88. Юксак тоғлардан етадиган офат, тиғингдан зафар
истовчиларнинг
душманга отган бир мушт тупроғидан етган офатчалик
бўлмайди.
89. Қудрат котиблари нома битиб, сарлавҳа чеккасида туғро
(махсус қайдли ёзув) қўйганларидек (ислом)дини ҳақидаги
илоҳий
фармонда унинг қиёматга қадар ҳукмронлиги махсус қайд
этилган (тасдиқланган).
90. Ровийлар саҳиҳ (тўғри, ишончли) ҳадисларингни Макка
сарҳадларидан Бухорога қадар қайта-қайта, бобма-боб ёзиб
чиқадилар.
91. Ходимларнинг хурмо суякларидан тасбиҳ доналари қилиб
олсалар,
одам доналарининг ҳар бири Шайтон тузоғидан эмин бўладилар.
92. Қушлар ўзларини Анқо (қуши)нинг олдига ташлаганидек,
Аршга парвоз қилувчилар ҳам ўзларини сенинг йўлингга (фидо
этиб) ташлайдилар.
93. Эй Аллоҳнинг расули! Ҳолимга назар қил, ахир, ою қуёш
гарчи юксакларга нур таратсада, пастликларга ҳам таратади.
94. Подшоҳлар байрам кунлари эркак шерларни (томоша қилиб)
кўз тикадилар, лекин итларинг (ошиқларинг)ни кўрганда,
ўша лаҳза кўнгул тикадилар (кўнгул берадилар).
95. Қачонгача шайтонлар тўдаси ошуфта (паришон)
кўнглумга дам-бадам юз хил васвасалар солади?
96. Исо нафаслар баъзи-баъзида насроний хаста (бетоб)лар
ҳолига
марҳамат кўзи билан боқсалар ажаб эмас.
97. Аммо шу қадар хастаманки, юзлаб Масиҳ (Исонафаслар) менга
илтифот қилиб, даволасалар ҳам яшашимнинг имкони йўқ.
98. Лекин (эй пайғамбар), агар сенинг эҳсон шарбатхонангдан
бир
томчи бу нотавон хастанинг томоғига томизсалар

99. Уша он Исонафас нутқдан икки юз ўлик тирилиб, ўз руҳларини оёғим остига тавалло қилиш учун ташлайдилар.
100. Уша нафас билан наътинг (мадҳинг)ни шу қадар таърифлайки, юқори (осмон)даги малаклар (эшитиб) руҳларидан кечиб юборсинлар.
101. Наътинг ҳақида бир ҳарф ёзсам, фаришталар уйқуни ҳаром қилган кўзлар қорачиғидан сиёҳ қилиб нуқтасини қўядилар.
102. Агар лабташна (чанқоқ)ларнинг қуриган, ранж тортган ҳалқуми (томоғи)га бундан наътинг зилол (сув)идан бир қатрасини томизсалар
103. Сўнгра уларнинг оғиз сувини ер остида унутилган жасадларнинг хокларига суртсалар, улар қайта тириладилар.
104. Агар (бу наът-қасидани) «Айн ул-ҳаёт» деб атасам арзийди, чунки халқ унинг насими (шабадаси)дан ўлган жисмларга тоза жон (руҳ) бағишлайди.
105. Қасида байтларини аниқлашда «Оби бақо» (ибораси)нинг имлоси (абжад ҳисоби)га назар солсалар, байтлар сонининг унга тенглигини кўрадилар.
106. Ё Раб! Гуноҳкорларни аямай дўзахга соладиган у кун (қиёмат)да ҳабибинг (Муҳаммад алайҳиссалом) дан менга шафоат еткар, (насиб қил).

III. «ТЎҲФАТ УЛ-АФКОР»18 ТАТАББЎЪИ «ДАРЁИ АБРОР»

1. Оташин лаъле, ки тоҷи хусравонро зевар аст,
Ахгаре баҳри хаёли хом пухтан дар сар аст.
2. Шаҳ, ки ёд аз марг н-орад, з-ўст вайронии мулк.
Хусрави бе оқибат хусри билоду кишвар аст.19

3. Қайди зинат мусқити фарру шукӯҳи хусравист,
Шери занҷирӣ зи шери беша камсавлаттар аст.
4. Лозими шоҳӣ набошад холӣ аз дарди саре,
«Кӯси шаҳ холию бонги ғулғулаш дарди сар аст».
5. Бо даҳони хушку чашми тар қаноат кун аз он-к,
«Ҳар ки қонъ шуд ба хушку тар шаҳи баҳру бар аст».
6. Хоча дил дар вачҳу сар афканда пеш аз фикри ахз,
Садр аз баҳри тамаъ биншаста чашме бар дар аст.
7. То бувад шайхи риёӣ нуктагӯ дилрост ранҷ,
То шиторо ях бувад, урён зи сармо музтар аст.
8. Ақл хандад ҳар чи гӯянд аҳли зарқ аз воқеа,
Ханда орад ҳарки хоб андар фасонагустар аст.
9. Воизу томеъ—гадои нон бувад, фарқаш ҳамин,
К-ин ба зери минбар омад, он фарози минбар аст.
10. Тухми расвой диҳад бар донаи тасбеҳи зарқ,
Оре-оре, дона чинси хешро боровар аст.
11. Фиқхро чун иллати макру ҳиял сазад фақеҳ,
Не фақеҳ аст он, ки ҳафри иллати фиқҳ андар аст.
12. Қозии пурҳила ояд бо сичилли пургувоҳ,
Маҳзи кизб аст аз барои ҷаргагӯй маҳзар аст.
13. Чониби ҷавр ар бигирад аҳл бешак ҷоҳил аст,
Ҷоҳил ар ёбад халос аз ҷаҳл, илмаш мазҳар аст.
14. Раҳравони боркашро саҳл доношоми фақр,
Дар даҳони ноқа хори хушк хурмои тар аст.
15. Лофи беваҷҳи ҳаким омад ба назди аҳли дил,
Офати беҳад бар Афлотун агарчи афсар аст.
16. Нуктаи нодон зи баҳри ришханди ӯ накуст,
Мӯҳраи ҳар дархури тазйини афсори ҳар хаст.
17. Ҳар шаб ахтар бин чу буме чашм сар дӯхта,
То чи кизб орад бурун гар худ ҳама Бӯмаъшар аст.
18. Чарх маълулест к-аз вай воҷиб омад эҳтироз,
К-аш бар аъзо ҳар тараф холи сафед аз ахтар аст.
19. Гунбади ахзар, ки хунрезист кораш, дур нест,
Барги ҳино ахзар омад, лек рангаш аҳмар аст,

20. Душман аст аз доғи озор он ки ҳастат луқмахӯр,
Ханҷар аст аз нуқтае онро, ки гӯи ханҷар аст.20
21. Сифла гар мирад паи иксуну атлас дур нест,
Ҳаст аз баҳри кафан кирме, ки абрешимгар аст.
22. Раҳравонро фоқаву неъмат кунад манъи сулук,
Асби раҳ он аст, ки ӯ на фарбеҳу на лоғар аст.
23. Чин ба рӯе нафганад шиддат, ки шахсашроост ҳилм,
Мавҷ азобе н-оварад сарсар, ки номаш мармар аст.
24. Неши тардоман бувад ҳар мӯи марди гармрав,
Ҷони батро ҳар паре аз боли шоҳин ханҷар аст.
25. Марди пурмаънӣ чи гар бинӣ ҳақираш пешвост,
Пеши ӯ кам, бал ду марворидро як музмар аст.
26. Марди раҳбинро дили махфинамо в-он Ҷоми Ҷам,
Хизро оби ҳаёт оинаи Искандар аст.
27. Гар шараф н-аз ашқу сӯзи дил, бувад бар ҳамсарон
Шӯшаи ях шамъи кофурист, бал софитар аст.
28. Тавъамони бад бувад монанд чун наҳсу наҷас,
Зодаи неку мушобеҳ чун абиру анбар аст.
29. Мулки дил пиру ҷавонро ҳаст ободон зи ишқ,
Бонии Марви куҳан Санҷар зи нав ҳам Санҷар аст.21
30. Ранги зарди ошиқӣ фони бувад аз тири ишқ,
Ҳамчу саффо, к-аш алиф шинад ба паҳлу асфар аст.
31. Нест саргардони баҳри ишқро ҳоҷат ба қайд,
Киштии гирдобро гирдоб некӯ лангар аст.
32. Дил зи беишқӣ сияҳ бошад, зи ишқ оташфишон,
Ҳаст аз сардӣ зуғол он, к-ӯ зи гармӣ ахгар аст.
33. Маснади иқболи ошиқ гулхани девонагист,
Фарши санҷоби самандар тӯдаи хокистар аст.
34. Нозири қасри бутон ушшоқи зор аз ҳар тараф,
Чун асирони араб гирди ҳисори Хайбар аст.
35. Ақлу ганҷи неқномӣ ишқу ҳар дам оламе,
Хонадорӣ кори зан, лашкар насиби шавҳар аст.
36. Мардро хатти наҷот амвоҷи хуноби дил аст,
Риндро ҳирзи қадаҳ арқоми даври соғар аст.

37. Хораи хоре асиронро ба болин муттакошт,
Чомаи хунин шаҳидонро ба паҳлӯ бистар аст.
38. Мардро як манзил аз мулки фано дон то бақо,
Меҳрро якрӯза раҳ аз Бохтар то Ховар аст.
39. Сифларо ҳар нақд, к-андар даст дорад, боқӣ аст,
Хуфтаро ҳар айш, к-андар хоб бинад, бовар аст.
40. Даллаи пурҳила, к-аш шўхест ҳар сў чилвагар,
Лўббатакбозист, инак хаймаи ў чодар аст.
41. Деви раҳзан дон, на зан, он к-ў ба чашмат чун парист,
Даври китфи ў ду бол афганда атфи меъҷар аст.
42. Бар сари амволи мадфун золими нақшинқабо,
Бар фарози ганҷ бо чилди мунаққаш аждар аст.
43. Тоҷи зар бигзор, эй музиву наздикӣ гузин,
Қурб мемонад чу шуд айне, ки ақрабро сар аст.
44. Зарбати мард омад инак, он ки озар хонияш,
Бе зар Иброҳимро тоҷ асту бо зар Озар аст.22
45. Бармакаш теғи забон ҳар дам, к-аз ин рӯ шамъро,
Сар буранд арчи ба фарқ аз шўъла заррин миғфар аст.
46. Бегуноҳро сохта озурда аз теғи забон,
Нотавон кардан рағи беранҷро аз нашта аст.
47. Ҳокими норостиро оқибат саргаштагист,
Давр гардад бе алиф онро ки гўй довар аст.
48. Хокиён дар нои болотар зи ҷабборон, ки мўр
Беҳ хиромад бар манор, аз шер агарчи аҳқар аст.
49. Золиму одил на яксонанд дар таъмири мулк,
Хук дигар дар шиёри мулку деҳқон дигар аст.
50. Мулкро аз мавкаби ду шаҳ вазад боди футур,
Чун зи қайсар қайсар омад, нукта ҳосил сарсар аст.
51. Дил, ки набвад ҷамъ дар мадди ҳаёташ, кўтаҳист,
Аз парешонӣ қасираш хонӣ, он к-ў қайсар аст.
52. Марди косибро зи ранҷи касб бар каф обида,
Шуд далели гавҳари мақсуд, к-аш даст андар аст.
53. Шуд сироти мустақими сачдасозон ростӣ,
Шоҳроҳи раҳрави хома хутути мистар аст.

54. Аз бидоят ҳар чӣ овардӣ, ба мурдан он барӣ,
Дар туфулият чӣ омӯзӣ, ба пирӣ аз бар аст.
55. Мард аз зан кам на дар гавҳар чи гар бошад ҳақир,
Дур зи байза кам на дар қимат агарчи асфар аст.
56. Меҳнати ифлоси муфрит дар гаронӣ Қоф дон,
Қоф чуи шуд фоқа бсҳад гашт в-ин мустанкар аст.
57. Аҳли ҳимматро зи ноҳамвории гардун чӣ бок,
Сайри анҷумро чӣ ғам, к-андар замин чӯю ҷар аст?
58. Нест бархӯрдан зи қавли ҳилагар чун қавли рост,
Тарраи фолизи бозигар на чун барзигар аст.
59. Зиллат омад ҳосили хоин, ки мушон чун кунад,
Байзадуздӣ он яке, занбаркаш ин як занбар аст.
60. Чашм бар моли фақиронанд уммол ар барад,
Шоҳсириштон мол мемонанд, ки қути лашкар аст.
61. Маънии ширин бувад ширин, чи гар сода-ст лафз,
Ҳам шакар бошад шакар, бе нуқта гарчи суккар аст.
62. Ишқ асфалро ба чашм аъло дарорад ҷилвагар,
Шамъро қомат бари парвона сарви Кашмар аст.
63. Эй, басо нуқсон, ки дар зимнаш бувад як навъ суд,
Чун дафи лули дарид аз баҳри маймун чанбар аст.
64. Бар мапар аз авчи рифъат, к-андар ин дайри кӯҳан,
Бар фарози Исӣ аз анҷум ҳазорон шабпар аст.
65. Олами дилро чи ҳоҷат зевар аз чархи кабуд,
Гулшани Фирдавсро зинат на аз нилуфар аст.
66. Ҳар ки дӯзад чашм бар зар, ҳамчу абҳар чашти ӯ
Лоиқи нӯги синон монанди чашти абҳар аст.
67. Чашти комил чашмаи Хизр асту бошад ҳарду айн,
3-ин ду ҳар якро касе к-ӯ ёфт, умри бемар аст.
68. Он ки дил бандад ба зар аз фақр, бошад ризқи маҳз,
В-он чи дар ризқаш бувад аз фақр, фақри бефар аст.
69. Аз шараф дандонаи фарши гадоӣ фақр дон,
«Кунгури айвони шах аз кохи кайвон бартар аст».
70. Баҳри мусҳаф кунгури раҳле, ки созанд аҳли ҷоҳ,
«Рахнаҳо дон, к-аш ба девори ҳисори дин дар аст».

71. Монеъи фақр аст шахро муддао, инак зи сар
Он чи нав дар дорад, андозад ба хокаш бар дар аст.
72. Раҳ сӯи Ҳақ беҳад, аммо ҳаст ақраб роҳи фақр,
Баҳри он-к «Ал-фақру фаҳрӣ» гуфтаи пайғамбар аст.23
73. Андар ин раҳ он ки дорад гом бар гоми расул,
Аршпарвозест, к-ӯ ҳам роҳрав, ҳам раҳбар аст.
74. Ҳомии шаръи набӣ Чомӣ, ки чоми шаръро,
Дошта бар каф лаболаб аз шароби Кавсар аст.
75. Он ки аз илми фузун аз ҳад набиरो ворис аст,
Балки аз қавли набӣ пайғамбаронро ҳамбар аст.
76. Равзаи раъйи мунираш гулшане дон, к-аш зи лутф,
Қатраи рухсораи ҳар барг меҳри анвар аст.
77. Гулшани табъи рафеаш равзае дон, к-аз шараф
Тугмаи пероҳани ҳар гул сипеҳри ахзар аст.
78. Чарх аз илмаш фитад як сӯ, куҷо чоми ҳубоб?
Зарфи дарёро паи сарпӯш будан дарх(в)ар аст.
79. Хотираш дурҳои маъниро бувад шоиста дурҷ,
Чарх баҳри ахгари анҷум муносиб маҷмар аст.
80. Зояд аз килкаш ҳама абкори маънӣ гӯиё,
Ум, ки дар хома-ст бикри маънияшро модар аст.
81. Бикри маънӣ ҳолати ҷонбахш агар зодаш чи дур,
Шуд набера Исӣ он касро, ки Марям духтар аст.24
82. Илми рояш аз дилам сар зад бад-ин сон, к-абр сӯхт.
Оташ андар пунба н-аз оина, к-аз тоби х(в)ар аст.
83. Оқиз аз теъдоди авсофи камоли ўст акл,
Анҷуми гардун шумурдан кай тариқи аъвар аст?
84. Динпаноҳо, аҳли дўзахро чу уммеди биҳишт,
Ҷони хокиро ҳавои васли он хоки дар аст.
85. Коласон, к-андар даруни ғунча афтад, муддатест,
К-орзуи дурри фақрам дар дили ғампарвар аст.
86. Подшоҳе, к-аш гадои фақр гаштан орзуост,
Чун гадое бошад он к-аш подшоҳӣ дар сар аст.
87. Орзуи мурданам дар зулмати ҷонбахши фақр,
3-орзуи мурда сӯи зиндагонӣ аксар аст.

88. Тухми идборам дамодам дарди дил бор оварад,
Айб набвад гар бад-ин сон доноро з-инсон бар аст.
89. Бар тан аз наълу алиф танҳо на дардам шуд аён,
Бас, чароҳат з-он камону тирам андар пайкар аст.
90. Як назар афкан, ки мустасно шавам з-абнои чинс,
Саг, ки шуд манзури Наҷмиддин сагонро сарвар аст.
91. Шамъи ҳиммат ғурфаи ғамро ба мақсад мўмиёст,
Нури ахтар киштии шабро ба соҳил раҳбар аст.
92. Дар татаббўъ кардани ин назм озодам зи таън,
Тобеи суннат бувад ҳар к-ӯ набиरो чокар аст.
93. З-илтифоти хотират ин нуктаи ширин марост,
Ҳамчунон к-аз партави хуршед найро шаккар аст.
94. Дар адад абёти ў сад кам як омад, гўиё
Ҳар якеро равнақ аз як номи ҳайи акбар аст.
95. Месазад ҳар байти ў гар гўямаш Байтуллаҳ аст,
Аз матонат в-аз либоси асвадаш, к-андар бар аст.
96. Лек ҷанби чарх к-ӯ бошад хусусан пурнучум,
Ҳуққае чу-бвад гирифтаи, пур зи дурри азҳар аст.
97. «Тўҳфат-ул-афкор» агар номаш ниҳам навбад аҷаб,
Тўҳфа наздат чун зи баҳри фикратам ин гавҳар аст.
98. Гашт «Явми ҷомеъи шаҳри раҷаб» таърихи он,
Турфатар, к-он моҳу рӯз итмоми ўро мазҳар аст.²⁵
99. Толибони рубъи маскунро зи зилли олият,
Файз бодо, то мақоми меҳр чорум манзар аст.

III. «ТУҲФАТ УЛ-АФКОР» (ФИКРЛАР ТУҲФАСИ) «ДАРЁИ АБРОР»ГА ТАТАББУЪ

1. Подшоҳлар тожидаги қип-қизил лаъл — бошда хом
хаёл пиширувчи (етилтирувчи) бир чўғдир.
2. Ўлимни эсламайдиган подшоҳнинг мамлакати вайрон бўлади,
оқибатсиз шоҳ (Ҳусрав каби) юртига зиён келтиради.
3. Зеб-зийнатга ҳирс қўйиш шоҳона шон-шавкатни барбод этади,

ўрмон шерига нисбатан занжирбанд шернинг савлати
кўримсиздир.

4. Шоҳнинг бош оғриғидан холи бўлиши маҳолдир,
«Катта ноғоранинг ичи бўшу ғавғоси бошни оғритади».

5. Қуриган оғиз ва намли кўзга қаноат қил, ҳўлу қуруққа
қаноат қилган қуруқлик ва денгиз подшоҳидир.

6. Хожа бир нарса олишдан олдин андиша қилиб, хижолат
чекади, қози тамаъ қилиб, эшикка мўлтираб туради.

7. То риёкор шайх сафсатасини бас қилмас экан, кўнгил
оғрийверади,

то кишнинг совуғи кетмаса, яланғоч киши изтироб чекаверади.

8. Ҳийлагарлар гапириб берадиган ҳар қандай воқеадан ақл
кулади,
тушида афсона айтувчи (алаҳсировчи) одам кулги қистатади.

9. Таъмагир воиз — нон тиловчи гадога ўхшанди, улар
ўртасидаги

фарқ—бири минбар устида, бошқаси минбар остида бўлади.

10. Риёкорлик тасбеҳининг доналари расволик уруғини
ундиради,

дарвоқе, уруғ ўз жинсига мансуб мева беради.

11. Фақиҳ (шариат олими) фикҳ (шариат илми)ни макр-ҳийла
қуроли

қилиб олса, у фақиҳ эмас, фикҳ касалига мубтало бўлган
кишидир.

12. Ҳийлагар қозининг кўп шоҳидлар гувоҳлигида гувоҳномани
тўлдиргани ёлғондир, гувоҳнома қозининг мартабаси учун
керакдир.

13. Жабру жафо йўлини тутган эл, шубҳасиз, жоҳилдир,
жоҳил жаҳолатдан қутулдими, демак, илм ҳосил қилибди.

14. Сулук юкини кўтарувчи ҳаммолларга фақрликка чидашни
осон

деб билгин, туяга оғзидаги қуриган тикан янги, тоза хурмодек
туюлади.

15. Орифлар наздида донишманднинг ўринсиз лофи,

Афлотун бошига тож, бўлса ҳам, бало-офатлар келтирувчидир.

16. Эшакмунчоқ эшак нўхтасини безашга муносиб бўлганидек, нодоннинг сафсаталари ҳам уни масхара қилишга арзийди.

17. Ҳар оқшом юлдузга боқсанг бойўғлидек сенга тикилиб туради,

ўзи алдоқчи бўлган юлдузлар қандай шумлик келтириши мумкин?

18. Чарх бир хастадурким, ундан эҳтиёт бўлиш лозим.

Чунки, аъзосининг ҳар тарафида юлдузлардан оқ хол (доғлар) бор.

19. Кўк гумбаз (фалак, осмон)нинг иши қон тўкишдан иборатдир, ҳинонинг ҳам барги кўку аммо ранги қизилдир.

20. Луқмахўр бўғзинг озор берувчи душманингдир, сен ханжар (бўғиз, ҳалқум) деганинг нуқталардан ясалган ханжардир.

21. Агар разил (пасткаш) одам атласу шоҳи (либослар) кийиш учун умрини барбод қилса ажабланмаслик керак, пилла қурти ҳам ўзига ипакдан кафан тўқийди.

22. Тариқат йўлчиларининг сулукига бойлик ҳам камбағаллик ҳам моне бўлади, сафар оти на семиз, на ориқ бўлиши керак.

23. Сулук машаққатлари ҳалим одамнинг пешонасига ажин сололмайди,

кучли шамолдан ҳосил бўлган тўлқин сувдан мрамрни чиқариб ташлолмайди.

24. Ўрдак жонига қарчиғай қанотининг ҳар бир пати ханжар бўлиб

ботганидек, солик баданидаги ҳар бир тук фосиққа аламли ниш бўлиб қадалади.

25. Оқил киши фақирларга пешволик қилса ҳам камтарлик қилади,

икки марваридни бир ерга пинҳон қилгандек (яхшилигини яширади).

26. Йўлбошчи (муршид)нинг яширин нарсаларни кўрсатувчи дили

гўё жоми Жамдир, Искандар оинаси Хизрга оби ҳаёт (тириклик суви)дир.

27. Кўз ёш ва қалб изтиробидан шараф бўлмаса, хотинларингга ях сумалаги кофурий шамъ каби балки унданда софроқ туюладн...

28. Наҳс ва нажас кабилар ёмонликдан туғилган эгизаклардир, яхшиликдан туғилганлари мушку анбарга ўхшайди.

29. Ёшу қарининг кўнгли ишқ билан ободдир, қадим Марв бинокори

(султон) Санжар, (ёдгорликлари туфайли) ҳар доим ҳам Санжардир.

30. Сафро сўзидаги «алиф» биқинига ўқдек қадал-са, асфар (сап-сариг)

бўлгани каби фоний ошиқнинг юзи ишқ ўтидан сарғайгандир.

31. Ишқ денгизида саргардон бўлган ошиққа кишаннинг ҳожати йўқ,

гирдобдаги кемага гирдобнинг ўзи яхши лангардир.

32. Ишқсизликдан кўнгил қаро бўлса, ишқ туфайли ўтлар сочади, совуқликдан кўмир, иссиқликдан чўғ бўлади.

33. Ошиқнинг иқбол тахти девоналик гулханидир, самандарнинг кулранг тўшамаси бир тўда кулдир.

34. Санамлар қасрининг назоратчилари ҳар тарафдан келган интизор ошиқлар бўлиб, улар худди Хайбар қалъаси атрофида турган араб асирларига ўхшайди.

35. Ақл — яхши ном чиқаришнинг хазинаси, ишқ — улуғ бир олам,

рўзғор тутиш — хотин иши, лашкар бўлиш эрнинг насибасидир.

36. Чин орифнинг нажот хати — юрак хуноби (қон суви)нинг тўлқинлари

бўлиб, ринднинг қадаҳ тумори (дуоси) май пиёласи атрофидаги хатлардир.

37. Хорлиқ харсанги асирлар суянадиган ёстиқ бўлиб, қонли кийим шаҳидлар ёнбошига кўрпа-тўшак (кафан)дир.

38. Ҳақиқий орифга фано мулкидан то бақо мулкигача бир манзил деб бил, қуёшга шарқдан ғарбгача бир кунлик йўлдир.

39. Хасис одам қўлидаги ҳар бир ақчасини абадий деб ўйлайди, ухлаган одам тушида кўраётган ҳар қандай кайфу сафоларга ишонади.
40. Ҳийлагар, маккора хотин ҳар тарафга шўх жилва қилади. У бир найрангбоз — қўғирчоқбоздурким, унинг капаси чодиридир...
41. Кўзингга паридек кўринган хотинни йўлдан оздирувчи шайтон деб бил, елкаси атрофидаги икки қаноти (қўли) ёпинчиғининг шерозасидир.
42. Кўмилган моллар бошида ўтирган нақшин либосли золим, хазина устида ётган олачипор аждардир.
43. Эй золим жафокор, олтин тождан кеч, Ҳаққа яқинлик йўлини танла, «ақраб» (чаён) сўзининг бошидаги «айн» ҳарфини олиб ташласанг, «қурб» (яқинлик) қолади.
44. Сен «озар» дейдиган бу оловранг зарни ҳиммат аҳли тепиб ўтадилар, зарсиз Иброҳим (пайғамбар) тождор унинг бутпараст отаси — Озар зарли эди...
45. Ҳар доим тилинг тиғини тортавермаки, шамнинг бошида шуъладан олтин дубулғаси бўлса ҳам бошини кесадилар.
46. Гуноҳсиз одамга тил тиғи билан озор бериш, соғ томирга ништар уриб, дармонсиз қилган кабидир.
47. «Довар» сўзидан «алиф» ҳарфи кетса, «давр»га айланганидек, адолатсиз ҳоким оқибат саргашта бўлур.
48. Хоксор кишилар даражада жаббор (жабр қилувчи)лардан юқори турадилар, чумоли шердан ўта кичик бўлсада, минорада қулай юради.
49. Юртни обод қилишда золим ва одил подшоҳ тенг (баробар) эмас, ерни шудгор қилишда чўчқа бошқаю деҳқон бошқа.
50. Мамлакатга икки подшоҳнинг хос мулозимларидан хароб этувчи шамол эсади,

«қайсар», «қайсар» сўзидан «қай» олиб ташланса, «сарсар» (кучли бўрон) қолади.

51. Подшоҳ ҳаётининг узайишидан кўнгил тўлмаса, ноқислик пайдо бўлади,

паришонликдан «қасир» (қисқа) сўзини «қайсар» (подшоҳ) деб ўқийсан.

52. Касб машаққатидан косибнинг қўлида пайдо бўлган қабарик, мақсад гавҳарининг қўлга киритилганлигидан нишонадир.

53. Сажда (ибодат) қилувчиларнинг сироти мустақим (Ҳақ йўл)дан юрганлик аломати тўғрилиқдир, саёҳатчи қаламнинг катта йўли — чизғич хатлар (чизиклар)идир.

54. Бошда нима ҳозирлаган бўлсанг, ўлганингда (охиратда) ўшани олиб кетасан, ёшлиқда нима ўрганган бўлсанг, қариликда ёдингда турган бўлади.

55. Эр бечораҳол бўлса ҳам, хотиндан кам эмас, дурнинг қиймати паст бўлса ҳам, тухумдан кам эмас.

56. Ҳаддан ортиқ камбағаллик меҳнатини Қоф тоғидан оғир деб бил,

«қоф»—«фоқа» камбағаллик сўзига айланса, жуда хунукдир.

57. Ҳиммат аҳлига фалакнинг нотекислигидан не зарар?

Юлдузлар сайр этганда ерда анҳору жарлар бўлса не ғам?

58. Ҳийлагарнинг сўзидан рост гапдек фойдаланиб бўлмайди, масхарабоз

полизидаги сабзавотлар деҳқон полизидаги сабзавотлардек эмас.

59. Хоин тубанлик билан ҳосилни қўлга киритади.

Тухум ўғирлайдиган сичқонлар худди шундай қиладилар:

бири занбар бўлиб ҳосилни бағрига босиб олади.

Иккинчиси занбар ташувчи бўлиб уни судраб кетади...

60. Амалдорларнинг кўзи камбағалларнинг молидадир шоҳпарастлар

лашкар овқати баҳонасида уларни олиб кетадилар ва мол йиғадилар.

61. Лафзи содда бўлса ҳам «ширин»нинг маъноси шириндир,

нуқтасиз «суккар» ёзилса ҳам шакар шакар бўлади.

62. Ишқ тубан кишини ҳам кўзга олижаноб қилиб кўрсатади,
парвонага шамнинг қомати Кашмир сарви (гўзали) кабидир.

63. Кўп нуқсонлар борки, ичида бир нави фойдалар ҳам бўлади,
лўлининг ёрилган чирмандаси маймун учун ўйнайдиган
чамбарагдир.

64. Бу кўҳна дунёда юксакларга интилиб, манфаат изламаки,
Исо алайҳиссаломдан юқорида юлдузлардан минглаб
кўршапалаклар бор.

65. Кўнгил оламига зангори олам зийнатининг ҳожати йўқ,
Фирдавс гулшанининг беағи нилуфардан эмас.

66. Кимки, наргис кўзидек зарга кўз тикса, кўзи наргис
кўзидек найза учига муносиб бўлади.

67. Комил инсоннинг кўзи Хизр чашмасидир, ким-ки бу икки
чашмадан бирини топса, абадий ҳаётга эришган бўлади.

68. Кимки, зарга кўнгил қўйса, фақрлик (мақоми) дан қуруқ
қолади,
ризқида фақирликдан улуш бўлса, бу — дабдабасиз
фақирликдир.

69. Фақирликни гадолик тўшанчисининг четлари шарафидан деб
бил,
подшоҳ айвонининг кунгураси Зуҳал (Сатурн) қасридан
баландроқдир.

70. Мансабдорларнинг Қуръон қўйиш учун ясатган лавҳларининг
кунгураси дин қўрғони девори эшигининг раҳналаридир.

71. Подшоҳ фақирликка моне бўлувчи нарсалардан халос
бўлишни истаса,

тадбири шуки, тасарруфидаги барча молларини қайтадан
тупроққа ташласин.

72. Ҳаққа олиб борадиган йўллар кўп, аммо тез элтувчи ва яқин
йўл—фақр йўлидир, шунинг учун ҳам пайғамбар «алфақру
фаҳри» (фақирлик фаҳримдир) деган.

73. Бу (Ҳаққа элтадиган) йўлда пайғамбар билан изма-из борган
киши

Аршга парвоз қилади, чунки у (пайғамбар) йўл юрувчи ва йўл бошловчидир.

74. Пайғамбар шариатининг ҳомийси бўлган Жомий, Кавсар шаробидан

лаболаб тўлдирилган шариат қадаҳини қўлида кўтариб турибди.

75. Илмининг ҳаддан ортиқлигидан у пайғамбарга ворисдир, балки набининг ҳадисига кўра у пайғамбарлар кабидир*.

76. Равшан фикрининг боғи бир чамандурки, ҳар бир япроқ юзидаги томчи латофатда нурли қуёшдир.

77. Юксак табиатининг гулшани шундай шарофатли бир боғдурки,

ҳар бир гул қўйлагининг тугмаси ям-яшил осмондир.

78. Илмининг кўплигидан чарх ҳам четга чиқиб туради, қаердан ҳам

кўпикли қадаҳ дарё идишига қоп-қоқ бўлишга арзисин.

79. Унинг хотираси маъно дурларига муносиб қутича бўлганидек, чарх юлдузлар чўғига муносиб манқал (оташдон)дир.

80. Барча бокира (асл ва тоза) маънолар унинг қаламидан туғилади,

гўё қаламга оналик қилган, бокира маъноларга ҳам онадир.

81. Бокира маънолар жонбахш ҳолатлар вужудга келтирса, ҳеч боки йўқ, қизи Марям бўлган кишига Исо(пайғамбар) набирадир.

82. Фикрининг илми қалбимда порлаб, гўё булутни ёндирди, пахта ойнадан эмас, қуёш ҳароратидан куйиб кетади.

83. Ақл унинг мукаммал сифатларини санашдан ожиз, бир кўзи кўр одам осмон юлдузларини қандай санаб тугатади?

84. Эй дин ҳомийси — пайғамбар! Дўзах аҳли жаннатни умид қилганидек,

хоксорлар жони эшигинг тупроғига етишишни ҳавас қиладилар.

85. Ғунча ичига тушган шабнамдек, бир неча муддатдан бери ғампарвар кўнглимда фақирлик дуррининг орзуси тушган.

86. Фақр гадолигини истаган подшоҳ, подшоҳликни орзу қилган гадо кабидир.

87. Тирикликни орзу қилган ўликдан кўра,
жонбахш фақр зулматида ўлмоқлик орзуйимдир.
88. Бахтсизлигим уруғи узлуксиз дил дарди мевасини
беради, уруғ қандай бўлса, ўшандай ҳосил бериши айб эмас.
89. Танамда фақат тақа ва алиф доғидан дардим аён
бўлгани йўқ, кўпинча ўқ-ёйдан баданимда жароҳатлар пайдо
бўлган.
90. Бир назар сол, жинсдошларимдан айрилиб турай. Нажмиддин
Кубронинг назарига тушган ит итларга сарвар (бошлиқ, етакчи)
бўлди.
91. Ҳиммат шами, ғам кулбасида мақсадга улаштирувчи
мумиё (даво) бўлса, юлдуз нури тундаги кемани соҳилга
еткарувчи раҳбар (йўл бошловчи)дир.
92. Бу назм (қасида)ни татаббуъ қилганим учун таънадан
йироқман,
зеро кимки, пайғамбарга чокар (хизматкор) бўлса, суннатга
эргашган бўлади.
93. Қуёш нуридан най (қамиш)да шаккар (пайдо) бўлганидек,
хотирингни илтифотидан бу ширин нукта (нозик маъноли
сўз)лар ҳосил бўлди.
94. Қасида байтларининг сони бир кам юз бўлиб, ҳар бир байтига
боқий ва тирик бўлган Аллоҳнинг бир номидан равнақ етгандир*
95. Қасиданинг ҳар бир байтини Байтуллоҳ (Каъба) десам
арзийди, чунки эғнида матонатдан тикилган қора либос бор.
96. Лекин у, хусусан юлдузлар билан ғужғон чархнинг ёнбошида
бўлса, порлоқ дур тўла қутичанинг эгаси бўлсам!
97. Номини «Тухфат ул-афкор» десам, ажабланадиган жойи йўқ,
ҳузурингга фикрим денгизидан бу гавҳарни тухфа қилиб
келтирдим.
98. Қасиданинг ёзиб тугалланиш тарихи «Явми жомеъи шаҳри
ражаб»
бўлди, ажабки, у ою кун ҳисоби унинг ниҳоя топганига
мазҳардир.
99. То Қуёш тўртинчи осмондан нур сочиб турар экан,

ер юзида толибларга олий соянгдан файзлар етаверсин!

III. «ТЎҲФАТ УЛ-АФКОР»18 ТАТАББЎЪИ «ДАРЁИ АБРОР»

1. Оташин лаъле, ки тоҷи хусравонро зевар аст,
Ахгаре баҳри хаёли хом пухтан дар сар аст.
2. Шаҳ, ки ёд аз марг н-орад, з-ўст вайронии мулк.
Хусрави бе оқибат хусри билоду кишвар аст.19
3. Қайди зинат мусқити фарру шукӯҳи хусравист,
Шери занҷирӣ зи шери беша камсавлаттар аст.
4. Лозими шоҳӣ набошад холӣ аз дарди саре,
«Кӯси шаҳ холию бонги ғулғулаш дарди сар аст».
5. Бо даҳони хушку чашми тар қаноат кун аз он-к,
«Ҳар ки қонъ шуд ба хушку тар шаҳи баҳру бар аст».
6. Хоҷа дил дар вачҳу сар афканда пеш аз фикри аҳз,
Садр аз баҳри тамаъ биншаста чашме бар дар аст.
7. То бувад шайхи риёй нуктагӯ дилрост ранҷ,
То шиторо ях бувад, урён зи сармо музтар аст.
8. Ақл хандад ҳар чи гӯянд аҳли зарқ аз воқеа,
Ханда орад ҳарки хоб андар фасонагустар аст.
9. Воизу томеъ—гадои нон бувад, фарқаш ҳамин,
К-ин ба зери минбар омад, он фарози минбар аст.
10. Тухми расвой диҳад бар донаи тасбеҳи зарқ,
Оре-оре, дона чинси хешро боровар аст.
11. Фикҳро чун иллати макру ҳиял сазад фақеҳ,
Не фақеҳ аст он, ки ҳафри иллати фикҳ андар аст.
12. Қозии пурҳила ояд бо сичилли пургувоҳ,
Маҳзи кизб аст аз барои ҷаргагӯй маҳзар аст.
13. Ҷониби чавр ар бигирад аҳл бешак ҷоҳил аст,
Ҷоҳил ар ёбад халос аз ҷаҳл, илмаш мазҳар аст.
14. Раҳравони боркашро саҳл доношоми фақр,
Дар даҳони ноқа хори хушк хурмои тар аст.
15. Лофи беваҷҳи ҳаким омад ба назди аҳли дил,
Офати беҳад бар Афлотун агарчи афсар аст.

16. Нуктаи нодон зи баҳри ришханди ў нақўст,
Мўҳраи хар дархури тазйини афсори хар хаст.
17. Ҳар шаб ахтар бин чу буме чашм сар дўхта,
То чи кизб орад бурун гар худ ҳама Бўмаъшар аст.
18. Чарх маълулест к-аз вай воҷиб омад эҳтироз,
К-аш бар аъзо ҳар тараф холи сафед аз ахтар аст.
19. Гунбади ахзар, ки хунрезист кораш, дур нест,
Барги ҳино ахзар омад, лек рангаш аҳмар аст,
20. Душман аст аз доғи озор он ки ҳастат луқмахўр,
Ханҷар аст аз нуқтае онро, ки гўи ханҷар аст.20
21. Сифла гар мирад паи иксуну атлас дур нест,
Ҳаст аз баҳри кафан кирме, ки абрешимгар аст.
22. Раҳравонро фоқаву неъмат кунад манъи сулук,
Асби раҳ он аст, ки ў на фарбеҳу на лоғар аст.
23. Чин ба рўе нафганад шиддат, ки шахсашроост ҳилм,
Мавҷ азобе н-оварад сарсар, ки номаш мармар аст.
24. Неши тардоман бувад ҳар мўи марди гармрав,
Ҷони батро ҳар паре аз боли шоҳин ханҷар аст.
25. Марди пурмаънӣ чи гар бинӣ ҳақираш пешвост,
Пеши ў кам, бал ду марворидро як музмар аст.
26. Марди раҳбинро дили махфинамо в-он Ҷоми Ҷам,
Хизро оби ҳаёт оинаи Искандар аст.
27. Гар шараф н-аз ашку сўзи дил, бувад бар ҳамсарон
Шўшаи ях шамъи кофурист, бал софитар аст.
28. Тавъамони бад бувад монанд чун наҳсу наҷас,
Зодаи неку мушобеҳ чун абиру анбар аст.
29. Мулки дил пиру ҷавонро ҳаст ободон зи ишқ,
Бонии Марви куҳан Санҷар зи нав ҳам Санҷар аст.21
30. Ранги зарди ошиқӣ фонӣ бувад аз тири ишқ,
Ҳамчу сафро, к-аш алиф шинад ба паҳлу асфар аст.
31. Нест саргардони баҳри ишқро ҳоҷат ба қайд,
Киштии гирдобро гирдоб некӯ лангар аст.
32. Дил зи беишқӣ сияҳ бошад, зи ишқ оташфишон,
Ҳаст аз сардӣ зугол он, к-ў зи гармӣ ахгар аст.

33. Маснади иқболи ошиқ гулхани девонагист,
Фарши санҷоби самандар тўдаи хокистар аст.
34. Нозири қасри бутон ушшоқи зор аз ҳар тараф,
Чун асирони араб гирди ҳисори Хайбар аст.
35. Ақду ганчи некномӣ ишқу ҳар дам оламе,
Хонадорӣ кори зан, лашкар насиби шавҳар аст.
36. Мардро хатти наҷот амвоҷи хуноби дил аст,
Риндро ҳирзи қадаҳ арқоми даври соғар аст.
37. Хораи хоре асиронро ба болин муттакоств,
Ҷомаи хунин шаҳидонро ба паҳлӯ бистар аст.
38. Мардро як манзил аз мулки фано дон то бақо,
Меҳрро якрӯза раҳ аз Бохтар то Ховар аст.
39. Сифларо ҳар нақд, к-андар даст дорад, боқӣ аст,
Хуфтаро ҳар айш, к-андар хоб бинад, бовар аст.
40. Даллаи пурҳила, к-аш шўхест ҳар сў чилвагар,
Лўъбатакбозист, инак хаймаи ў чодар аст.
41. Деви раҳзан дон, на зан, он к-ў ба чашмат чун парист,
Даври китфи ў ду бол афганда атфи меъҷар аст.
42. Бар сари амволи мадфун золими нақшинқабо,
Бар фарози ганҷ бо чилди мунаққаш аждар аст.
43. Тоҷи зар бигзор, эй музиву наздикӣ гузин,
Қурб мемонад чу шуд айне, ки ақрабро сар аст.
44. Зарбати мард омад инак, он ки озар хонияш,
Бе зар Иброҳимро тоҷ асту бо зар Озар аст.22
45. Бармакаш теғи забон ҳар дам, к-аз ин рў шамъро,
Сар буранд арчи ба фарқ аз шўъла заррин миғфар аст.
46. Бегуноҳро сохта озурда аз теғи забон,
Нотавон кардан рағи беранҷро аз наштар аст.
47. Ҳокими норости́ро оқибат саргаштагист,
Давр гардад бе алиф онро ки гўй довар аст.
48. Хокиён дар нои болотар зи ҷабборон, ки мўр
Беҳ хиромад бар манор, аз шер агарчи аҳқар аст.
49. Золиму одил на яксонанд дар таъмири мулк,
Хук дигар дар шиёри мулку деҳқон дигар аст.

50. Мулкро аз мавкаби ду шаҳ вазад боди футур,
Чун зи қайсар қайсар омад, нукта ҳосил сарсар аст.
51. Дил, ки набвад ҷамъ дар мадди ҳаёташ, кӯтаҳист,
Аз парешонӣ қасираш хонӣ, он к-ӯ қайсар аст.
52. Марди косибро зи ранҷи касб бар каф обила,
Шуд далели гавҳари мақсуд, к-аш даст андар аст.
53. Шуд сироти мустақими сачдасозон ростӣ,
Шоҳроҳи раҳрави хома хутути мистар аст.
54. Аз бидоят ҳар чӣ овардӣ, ба мурдан он барӣ,
Дар туфулият чӣ омӯзӣ, ба пирӣ аз бар аст.
55. Мард аз зан кам на дар гавҳар чи гар бошад ҳақир,
Дур зи байза кам на дар қимат агарчи асғар аст.
56. Меҳнати ифлоси муфрит дар гаронӣ Қоф дон,
Қоф чуи шуд фоқа бсҳад гашт в-ин мустанкар аст.
57. Аҳли ҳимматро зи ноҳамвории гардун чӣ бок,
Сайри анҷумро чӣ ғам, к-андар замин чӯю ҷар аст?
58. Нест бархӯрдан зи қавли ҳилагар чун қавли рост,
Тарраи фолизи бозигар на чун барзигар аст.
59. Зиллат омад ҳосили хоин, ки мушон чун кунад,
Байзадуздӣ он яке, занбаркаш ин як занбар аст.
60. Чашм бар моли фақиронанд уммол ар барад,
Шоҳсириштон мол мемонанд, ки қути лашкар аст.
61. Маънии ширин бувад ширин, чи гар сода-ст лафз,
Ҳам шакар бошад шакар, бе нуқта гарчи суккар аст.
62. Ишқ асфалро ба чашм аъло дарорад ҷилвагар,
Шамъро қомат бари парвона сарви Кашмар аст.
63. Эй, басо нуқсон, ки дар зимнаш бувад як навъ суд,
Чун дафи лули дарид аз баҳри маймун чанбар аст.
64. Бар мапар аз авҷи рифъат, к-андар ин дайри кӯҳан,
Бар фарози Исӣ аз анҷум ҳазорон шабпар аст.
65. Олами дилро чи ҳоҷат зевар аз чархи кабуд,
Гулшани Фирдавсро зинат на аз нилуфар аст.
66. Ҳар ки дӯзад чашм бар зар, ҳамчу абҳар чашми ӯ
Лоиқи нӯги синон монанди чашми абҳар аст.

67. Чашми комил чашмаи Хизр асту бошад ҳарду айн,
3-ин ду ҳар якро касе к-ӯ ёфт, умри бемар аст.
68. Он ки дил бандад ба зар аз фақр, бошад ризқи маҳз,
В-он чи дар ризқаш бувад аз фақр, фақри бефар аст.
69. Аз шараф дандонаи фарши гадоӣ фақр дон,
«Кунгури айвони шаҳ аз кохи кайвон бартар аст».
70. Баҳри мусҳаф кунгури раҳле, ки созанд аҳли чоҳ,
«Рахнаҳо дон, к-аш ба девори ҳисори дин дар аст».
71. Монеъи фақр аст шаҳро муддао, инак зи сар
Он чи нав дар дорад, андозад ба хокаш бар дар аст.
72. Раҳ сӯи Ҳақ беҳад, аммо ҳаст ақраб роҳи фақр,
Баҳри он-к «Ал-фақру фаҳрӣ» гуфтаи пайғамбар аст.²³
73. Андар ин раҳ он ки дорад гом бар гоми расул,
Аршпарвозест, к-ӯ ҳам роҳрав, ҳам раҳбар аст.
74. Ҳомии шаръи набӣ Ҷомӣ, ки ҷоми шаръро,
Дошта бар каф лаболаб аз шароби Кавсар аст.
75. Он ки аз илми фузун аз ҳад набиरो ворис аст,
Балки аз қавли набӣ пайғамбаронро ҳамбар аст.
76. Равзаи раъйи мунираш гулшане дон, к-аш зи лутф,
Қатраи рухсораи ҳар барг меҳри анвар аст.
77. Гулшани табъи рафеаш равзае дон, к-аз шараф
Тугмаи пероҳани ҳар гул сипеҳри аҳзар аст.
78. Чарх аз илмаш фитад як сӯ, куҷо ҷоми ҳубоб?
Зарфи дарёро паи сарпӯш будан дарх(в)ар аст.
79. Хотираш дурҳои маъниро бувад шоиста дурч,
Чарх баҳри аҳгари анҷум муносиб маҷмар аст.
80. Зояд аз килкаш ҳама абкори маънӣ гӯйе,
Ум, ки дар хома-ст бикри маънияшро модар аст.
81. Бикри маънӣ ҳолати ҷонбахш агар зодаш чи дур,
Шуд набера Исӣ он касро, ки Марям духтар аст.²⁴
82. Илми рояш аз дилам сар зад бад-ин сон, к-абр сӯхт.
Оташ андар пунба н-аз оина, к-аз тоби х(в)ар аст.
83. Оҷиз аз теъдоди авсофи камоли ўст акл,
Анҷуми гардун шумурдан кай тариқи аъвар аст?

84. Динпаноҳо, аҳли дўзахро чу уммеди бихишт,
Чони хокиро ҳавои васли он хоки дар аст.
85. Коласон, к-андар даруни ғунча афтад, муддатест,
К-орзуи дурри фақрам дар дили ғампарвар аст.
86. Подшоҳе, к-аш гадои фақр гаштан орзуост,
Чун гадое бошад он к-аш подшоҳӣ дар сар аст.
87. Орзуи мурданам дар зулмати чонбахши фақр,
З-орзуи мурда сӯи зиндагонӣ аксар аст.
88. Тухми идборам дамодам дарди дил бор оварад,
Айб набвад гар бад-ин сон донаро з-инсон бар аст.
89. Бар тан аз наълу алиф танҳо на дардам шуд аён,
Бас, ҷароҳат з-он камону тирам андар пайкар аст.
90. Як назар афкан, ки мустасно шавам з-абнои чинс,
Саг, ки шуд манзури Наҷмиддин сагонро сарвар аст.
91. Шамъи ҳиммат ғурфаи ғамро ба мақсад мӯмиёст,
Нури ахтар киштии шабро ба соҳил раҳбар аст.
92. Дар татаббӯъ кардани ин назм озодам зи таън,
Тобеи суннат бувад ҳар к-ӯ набиро чокар аст.
93. З-илтифотии хотират ин нуктаи ширин марост,
Ҳамчунон к-аз партави хуршед найро шаккар аст.
94. Дар адад абёти ӯ сад кам як омад, гӯиё
Ҳар якеро равнақ аз як номи ҳайи акбар аст.
95. Месазад ҳар байти ӯ гар гӯямаш Байтуллаҳ аст,
Аз матонат в-аз либоси асвадаш, к-андар бар аст.
96. Лек ҷанби чарх к-ӯ бошад хусусан пурнучум,
Ҳуққае чу-бвад гирифтам, пур зи дурри азҳар аст.
97. «Тӯҳфат-ул-афкор» агар номаш ниҳам навбад аҷаб,
Тӯҳфа наздат чун зи баҳри фикратам ин гавҳар аст.
98. Гашт «Явми ҷомеъи шаҳри раҷаб» таърихи он,
Турфатар, к-он моҳу рӯз итмоми ўро мазҳар аст.²⁵
99. Толибони рубъи маскунро зи зилли олият,
Файз бодо, то мақоми меҳр чорум манзар аст.

III. «ТУҲФАТ УЛ-АФКОР» (ФИКРЛАР ТУҲФАСИ) «ДАРЁИ АБРОР»ГА ТАТАББУЪ

1. Подшоҳлар тожидаги қип-қизил лаъл — бошда хом
хаёл пиширувчи (етилтирувчи) бир чўғдир.
2. Ўлимни эсламайдиган подшоҳнинг мамлакати вайрон бўлади,
оқибатсиз шоҳ (Хусрав каби) юртига зиён келтиради.
3. Зеб-зийнатга ҳирс қўйиш шоҳона шон-шавкатни барбод этади,
ўрмон шерига нисбатан занжирбанд шернинг савлати
кўримсиздир.
4. Шоҳнинг бош оғриғидан холи бўлиши маҳолдир,
«Катта ноғоранинг ичи бўшу ғавғоси бошни оғритади».
5. Қуриган оғиз ва намли кўзга қаноат қил, ҳўлу қуруққа
қаноат қилган қуруқлик ва денгиз подшоҳидир.
6. Хожа бир нарс олишдан олдин андиша қилиб, хижолат
чекади, қози тамаъ қилиб, эшикка мўлтираб туради.
7. То риёкор шайх сафсатасини бас қилмас экан, кўнгил
оғрийверади,
то қишнинг совуғи кетмаса, яланғоч киши изтироб чекаверади.
8. Ҳийлагарлар гапириб берадиган ҳар қандай воқеадан ақл
кулади,
тушида афсона айтувчи (алаҳсировчи) одам кулги қистатади.
9. Таъмагир воиз — нон тиловчи гадога ўхшанди, улар
ўртасидаги
фарқ—бири минбар устида, бошқаси минбар остида бўлади.
10. Риёкорлик тасбеҳининг доналари расволик уруғини
ундиради,
дарвоқе, уруғ ўз жинсига мансуб мева беради.
11. Фақиҳ (шариат олими) фикҳ (шариат илми)ни макр-ҳийла
қуроли
қилиб олса, у фақиҳ эмас, фикҳ касалига мубтало бўлган
кишидир.
12. Ҳийлагар қозининг кўп шоҳидлар гувоҳлигида гувоҳномани

тўлдиргани ёлғондир, гувоҳнома қозининг мартабаси учун керакдир.

13. Жабру жафо йўлини тутган эл, шубҳасиз, жоҳилдир, жоҳил жаҳолатдан қутулдим, демак, илм ҳосил қилибди.

14. Сулук юкини кўтарувчи ҳаммолларга фақрликка чидашни осон

деб билгин, туяга оғзидаги қуриган тикан янги, тоза хурмодек туюлади.

15. Орифлар наздида донишманднинг ўринсиз лофи, Афлотун бошига тож, бўлса ҳам, бало-офатлар келтирувчидир.

16. Эшакмунчоқ эшак нўхтасини безашга муносиб бўлганидек, нодоннинг сафсаталари ҳам уни масхара қилишга арзийди.

17. Ҳар оқшом юлдузга боқсанг бойўғлидек сенга тикилиб туради,

ўзи алдоқчи бўлган юлдузлар қандай шумлик келтириши мумкин?

18. Чарх бир хастадурким, ундан эҳтиёт бўлиш лозим.

Чунки, аъзосининг ҳар тарафида юлдузлардан оқ хол (доғлар) бор.

19. Кўк гумбаз (фалак, осмон)нинг иши қон тўкишдан иборатдир, ҳинонинг ҳам барги кўку аммо ранги қизилдир.

20. Луқмахўр бўғзинг озор берувчи душманингдир, сен ханжар (бўғиз, ҳалқум) деганинг нуқталардан ясалган ханжардир.

21. Агар разил (пасткаш) одам атласу шоҳи (либослар) кийиш учун умрини барбод қилса ажабланмаслик керак, пилла қурти ҳам ўзига ипакдан кафан тўқийди.

22. Тариқат йўлчиларининг сулукига бойлик ҳам камбағаллик ҳам моне бўлади, сафар оти на семиз, на ориқ бўлиши керак.

23. Сулук машаққатлари ҳалим одамнинг пешонасига ажин сололмайди,

кучли шамолдан ҳосил бўлган тўлқин сувдан мармарни чиқариб ташлолмайди.

24. Ўрдак жонига қарчиғай қанотининг ҳар бир пати ханжар бўлиб
ботганидек, солиқ баданидаги ҳар бир тук фосиққа аламли ниш бўлиб қадалади.
25. Оқил киши фақирларга пешволик қилса ҳам камтарлик қилади,
икки марваридни бир ерга пинҳон қилгандек (яхшилигини яширади).
26. Йўлбошчи (муршид)нинг яширин нарсаларни кўрсатувчи дили
гўё жоми Жамдир, Искандар оинаси Хизрга оби ҳаёт (тириклик суви)дир.
27. Кўз ёш ва қалб изтиробидан шараф бўлмаса, хотинларингга
ях сумалаги кофурий шамъ каби балки унданда софрок туюладн...
28. Наҳс ва нажас кабилар ёмонликдан туғилган эгизаклардир,
яхшилиқдан туғилганлари мушку анбарга ўхшайди.
29. Ёшу қарининг кўнгли ишқ билан ободдир, қадим Марв бинокори
(султон) Санжар, (ёдгорликлари туфайли) ҳар доим ҳам Санжардир.
30. Сафро сўзидаги «алиф» биқинига ўқдек қадал-са, асфар (сап-сариғ)
бўлгани каби фоний ошиқнинг юзи ишқ ўтидан сарғайгандир.
31. Ишқ денгизида саргардон бўлган ошиққа кишаннинг ҳожати йўқ,
гирдобдаги кемага гирдобнинг ўзи яхши лангардир.
32. Ишқсизликдан кўнгил қаро бўлса, ишқ туфайли ўтлар сочади,
совуқликдан кўмир, иссиқликдан чўғ бўлади.
33. Ошиқнинг иқбол тахти девоналик гулханидир,
самандарнинг кулранг тўшамаси бир тўда кулдир.
34. Санамлар қасрининг назоратчилари ҳар тарафдан келган
интизор ошиқлар бўлиб, улар худди Хайбар қалъаси атрофида турган араб асирларига ўхшайди.

35. Ақл — яхши ном чиқаришнинг хазинаси, ишқ — улуғ бир олам,
рўзғор тутиш — хотин иши, лашкар бўлиш эрнинг насибасидир.
36. Чин орифнинг нажот хати — юрак хуноби (қон суви)нинг тўлқинлари
бўлиб, ринднинг қадаҳ тумори (дуоси) май пиёласи атрофидаги хатлардир.
37. Хорлиқ харсанги асирлар суянадиган ёстиқ бўлиб,
қонли кийим шаҳидлар ёнбошига кўрпа-тўшак (кафан)дир.
38. Ҳақиқий орифга фано мулкидан то бақо мулкигача бир манзил деб бил, қуёшга шарқдан ғарбгача бир кунлик йўлдир.
39. Хасис одам қўлидаги ҳар бир ақчасини абадий деб ўйлайди,
ухлаган одам тушида кўраётган ҳар қандай кайфу сафоларга ишонади.
40. Ҳийлагар, маккора хотин ҳар тарафга шўх жилва қилади.
У бир найрангбоз — кўғирчоқбоздурким, унинг капаси чодирдир...
41. Кўзингга паридек кўринган хотинни йўлдан оздирувчи шайтон деб
бил, елкаси атрофидаги икки қаноти (қўли) ёпинчиғининг шерозасидир.
42. Кўмилган моллар бошида ўтирган нақшин либосли золим, хазина устида ётган олачипор аждардир.
43. Эй золим жафокор, олтин тождан кеч, Ҳаққа яқинлик йўлини танла, «ақраб» (чаён) сўзининг бошидаги «айн» ҳарфини олиб ташласанг, «қурб» (яқинлик) қолади.
44. Сен «озар» дейдиган бу оловранг зарни ҳиммат аҳли тегиб ўтадилар, зарсиз Иброҳим (пайғамбар) тождор унинг бутпараст отаси — Озар зарли эди...
45. Ҳар доим тилинг тиғини тортавермаки, шамнинг бошида шуъладан олтин дубулғаси бўлса ҳам бошини кесадилар.
46. Гуноҳсиз одамга тил тиғи билан озор бериш, соғ томирга ништар уриб, дармонсиз қилган кабидир.
47. «Довар» сўзидан «алиф» ҳарфи кетса, «давр»га айланганидек,

адолатсиз ҳоким оқибат саргашта бўлур.

48. Хоксор кишилар даражада жаббор (жабр қилувчи)лардан юқори

турадилар, чумоли шердан ўта кичик бўлсада, минорада қулай юради.

49. Юртни обод қилишда золим ва одил подшоҳ тенг (баробар) эмас,

ерни шудгор қилишда чўчқа бошқаю деҳқон бошқа.

50. Мамлакатга икки подшоҳнинг хос мулозимларидан хароб этувчи шамол эсади,

«қайсар», «қайсар» сўзидан «қай» олиб ташланса, «сарсар» (кучли бўрон) қолади.

51. Подшоҳ ҳаётининг узайишидан кўнгил тўлмаса, ноқислик пайдо бўлади,

паришонликдан «қасир» (қисқа) сўзини «қайсар» (подшоҳ) деб ўқийсан.

52. Касб машаққатидан косибнинг қўлида пайдо бўлган қабарик, мақсад гавҳарининг қўлга киритилганлигидан нишонадир.

53. Сажда (ибодат) қилувчиларнинг сироти мустақим (Ҳақ йўл)дан юрганлик аломати тўғрилиқдир, саёҳатчи қаламнинг катта йўли — чизғич хатлар (чизиқлар)идир.

54. Бошда нима ҳозирлаган бўлсанг, ўлганингда (охиратда) ўшани олиб кетасан, ёшлиқда нима ўрганган бўлсанг, қариликда ёдингда турган бўлади.

55. Эр бечораҳол бўлса ҳам, хотиндан кам эмас, дурнинг қиймати паст бўлса ҳам, тухумдан кам эмас.

56. Ҳаддан ортиқ камбағаллик меҳнатини Қоф тоғидан оғир деб бил,

«қоф»—«фоқа» камбағаллик сўзига айланса, жуда хунукдир.

57. Ҳиммат аҳлига фалакнинг нотекислигидан не зарар?

Юлдузлар сайр этганда ерда анҳору жарлар бўлса не ғам?

58. Ҳийлагарнинг сўзидан рост гапдек фойдаланиб бўлмайди, масхарабоз

полизидаги сабзавотлар деҳқон полизидаги сабзавотлардек эмас.

59. Хоин тубанлик билан ҳосилни қўлга киритади.

Тухум ўғирлайдиган сичқонлар худди шундай қиладилар:

бири занбар бўлиб ҳосилни бағрига босиб олади.

Иккинчиси занбар ташувчи бўлиб уни судраб кетади...

60. Амалдорларнинг кўзи камбағалларнинг молидадир
шоҳпарастлар

лашкар овқати баҳонасида уларни олиб кетадилар ва мол
йиғадилар.

61. Лафзи содда бўлса ҳам «ширин»нинг маъноси шириндир,
нуқтасиз «суккар» ёзилса ҳам шакар шакар бўлади.

62. Ишқ тубан кишини ҳам кўзга олижаноб қилиб кўрсатади,
парвонага шамнинг қомати Кашмир сарви (гўзали) кабидир.

63. Кўп нуқсонлар борки, ичида бир нави фойдалар ҳам бўлади,
лўлининг ёрилган чирмандаси маймун учун ўйнайдиган
чамбарагдир.

64. Бу кўҳна дунёда юксакларга интилиб, манфаат изламаки,
Исо алайҳиссаломдан юқорида юлдузлардан минглаб
кўршапалаклар бор.

65. Кўнгил оламига зангори олам зийнатининг ҳожати йўқ,
Фирдавс гулшанининг беаги нилуфардан эмас.

66. Кимки, наргис кўзидек зарга кўз тикса, кўзи наргис
кўзидек найза учига муносиб бўлади.

67. Комил инсоннинг кўзи Хизр чашмасидир, ким-ки бу икки
чашмадан бирини топса, абадий ҳаётга эришган бўлади.

68. Кимки, зарга кўнгил қўйса, фақрлик (мақоми) дан қуруқ
қолади,

ризқида фақирликдан улуш бўлса, бу — дабдабасиз
фақирликдир.

69. Фақирликни гадолик тўшанчисининг четлари шарафидан деб
бил,

подшоҳ айвонининг кунгураси Зухал (Сатурн) қасридан
баландроқдир.

70. Мансабдорларнинг Қуръон қўйиш учун яساتган лавҳларининг

кунгураси дин қўрғони девори эшигининг рахналаридир.

71. Подшоҳ фақирликка моне бўлувчи нарсалардан халос бўлишни истаса,

тадбири шуки, тасарруфидаги барча молларини қайтадан тупроққа ташласин.

72. Ҳаққа олиб борадиган йўллар кўп, аммо тез элтувчи ва яқин йўл—фақр йўлидир, шунинг учун ҳам пайғамбар «алфақру фаҳри» (фақирлик фаҳримдир) деган.

73. Бу (Ҳаққа элтадиган) йўлда пайғамбар билан изма-из борган киши

Аршга парвоз қилади, чунки у (пайғамбар) йўл юрувчи ва йўл бошловчидир.

74. Пайғамбар шариатининг ҳомийси бўлган Жомий, Кавсар шаробидан

лаболаб тўлдирилган шариат қадаҳини қўлида кўтариб турибди.

75. Илмининг ҳаддан ортиқлигидан у пайғамбарга ворисдир, балки набининг ҳадисига кўра у пайғамбарлар кабидир*.

76. Равшан фикрининг боғи бир чамандурки, ҳар бир япроқ юзидаги томчи латофатда нурли қуёшдир.

77. Юксак табиатининг гулшани шундай шарофатли бир боғдурки,

ҳар бир гул кўйлагининг тугмаси ям-яшил осмондир.

78. Илмининг кўплигидан чарх ҳам четга чиқиб туради, қаердан ҳам

кўпикли қадаҳ дарё идишига қоп-қоқ бўлишга арзисин.

79. Унинг хотираси маъно дурларига муносиб қутича бўлганидек, чарх юлдузлар чўғига муносиб манқал (оташдон)дир.

80. Барча бокира (асл ва тоза) маънолар унинг қаламидан туғилади,

гўё қаламга оналик қилган, бокира маъноларга ҳам онадир.

81. Бокира маънолар жонбахш ҳолатлар вужудга келтирса, ҳеч боки йўқ, қизи Марям бўлган кишига Исо(пайғамбар) набирадир.

82. Фикрининг илми қалбимда порлаб, гўё булутни ёндирди,

пахта ойнадан эмас, қуёш ҳароратидан куйиб кетади.

83. Ақл унинг мукаммал сифатларини санашдан ожиз,
бир кўзи кўр одам осмон юлдузларини қандай санаб тугатади?

84. Эй дин ҳомийси — пайғамбар! Дўзах аҳли жаннатни умид
қилганидек,

хоксорлар жони эшигинг тупроғига етишишни ҳавас қиладилар.

85. Ғунча ичига тушган шабнамдек, бир неча муддатдан
бери ғампарвар кўнглимда фақирлик дуррининг орзуси тушган.

86. Фақр гадолигини истаган подшоҳ,
подшоҳликни орзу қилган гадо кабидир.

87. Тирикликни орзу қилган ўликдан кўра,
жонбахш фақр зулматида ўлмоқлик орзуйимдир.

88. Бахтсизлигим уруғи узлуксиз дил дарди мевасини
беради, уруғ қандай бўлса, ўшандай ҳосил бериши айб эмас.

89. Танамда фақат тақа ва алиф доғидан дардим аён
бўлгани йўқ, кўпинча ўқ-ёйдан баданимда жароҳатлар пайдо
бўлган.

90. Бир назар сол, жинсдошларимдан айрилиб турай. Нажмиддин
Кубронинг назарига тушган ит итларга сарвар (бошлиқ, етакчи)
бўлди.

91. Ҳиммат шами, ғам кулбасида мақсадга улаштирувчи
мумиё (даво) бўлса, юлдуз нури тундаги кемани соҳилга
еткарувчи раҳбар (йўл бошловчи)дир.

92. Бу назм (қасида)ни татаббуъ қилганим учун таънадан
йироқман,

зеро кимки, пайғамбарга чокар (хизматкор) бўлса, суннатга
эргашган бўлади.

93. Қуёш нуридан най (қамиш)да шаккар (пайдо) бўлганидек,
хотирингни илтифотидан бу ширин нукта (нозик маъноли
сўз)лар ҳосил бўлди.

94. Қасида байтларининг сони бир кам юз бўлиб, ҳар бир байтига
боқий ва тирик бўлган Аллоҳнинг бир номидан равнақ етгандир*

95. Қасиданинг ҳар бир байтини Байтуллоҳ (Каъба) десам
арзийди, чунки эғнида матонатдан тикилган қора либос бор.

96. Лекин у, хусусан юлдузлар билан ғужғон чархнинг ёнбошида бўлса, порлоқ дур тўла қутичанинг эгаси бўлсам!

97. Номини «Тухфат ул-афкор» десам, ажабланадиган жойи йўқ, ҳузурингга фикрим денгизидан бу гавҳарни тухфа қилиб келтирдим.

98. Қасиданинг ёзиб тугалланиш тарихи «Явми жомеъи шаҳри ражаб»

бўлди, ажабки, у ою кун ҳисоби унинг ниҳоя топганига мазҳардир.

99. То Қуёш тўртинчи осмондан нур сочиб турар экан, ер юзида толибларга олий соянгдан файзлар етаверсин!

IV. «ҚУТ-УЛ-ҚУЛУБ» ТАТАББЎЪИ ҲАКИМ АНВАРЙ26

1. Ҷаҳон ки марҳалаи танги шоҳроҳи фаност,
Дар ў маҷӯй иқомат, ки роҳи шоҳу гадост.

2. Куҷо маҳалли иқомат, ки қотеони тариқ,
Ба нақли дину дил андар камин паи яғмоист.

3. Чӣ марҳала-ст, ки по нанҳода баҳри шадан,
Зи боми марҳала кӯси раҳилро ғавғост.

4. Аҷаб раҳе, ки на мабдаъ бувад дар ў зоҳир,
Ғариб бодияе, к-аш на мақсаде пайдост.

5. Дар ў накарда макон марду зан ҳамегузаранд,
Аз он замон, ки гузаргоҳи Одаму Ҳаввост.

6. Чу кори умму аб ин аст, бас ба фарзандон,
Ҳаме ба ирс расад, к-он иборат аз туву мост.

7. Ҳазор сол дар ин кӯҳна дайр агар монӣ,
Ки муддаташ ба яке ламҳа гар ниҳӣ, на сазост.

8. Чаро, ки вақти шадан баъди тӯли ин муддат,
Агар ба ним нафас гирияш наёяд рост.

9. Дар ин макон на умеди нишастан аст ба кас,
Ки аз таҳаттуки ў нонишаста бояд хост.

10. Аҷаб нигар, ки маконе чунин мазиқ ба туст,
Чунон васеъ, ки гӯй ломаконаш фазост.

11. Аҷабтар он ки туро бо ҳазор ранҷ дар ў,
Зи чарх сад ғаму аз ахтарон ҳазор ҷафост.
12. Зи чарх ин расадат давраи шабонрӯзӣ,
Ки субҳи айши ту ҳар рӯз аз ў ба шомӣ аност.
13. Ба ҷомӣ ахзари гардун агар нақў нигарӣ,
Зи баҳри ратли ту донӣ, ки пур зи заҳри фаност.
14. Ба даври меҳраш агар бингарӣ, шавад маълум,
Ки аз шуоъ ба қасдат дусад синони балост.
15. Зи чарх низ бидон ихтиёри ин гардиш,
Ки ў ҳам андар гардиш забунӣ дасти қазост.
16. Чи ихтиёраш бошад, ки дар ҳазорон қарн,
Ки дасти қудраташ афганда дар таху болост.
17. Ба коми хеш наёраст як дам осудан,
Чунин ки чун мании саргаштаҳолу бесарупост.
18. Ба қадри меҳр нағўям, ки қадри як зарра,
Зи ҳоли худ нафизояш гаштаву на кост.
19. Зи саъду наҳси нучумаш ки дар ҷаҳон асар аст,
Ҳама ба амри Худованди қодири яктост.
20. Ҳар он ки кавну фасоди ҷаҳон ба чархи нучум,
Ниҳода дидаи ҳақбинашро расида амост.
21. Кас ар ба фасҳати ғаброву рифъати чарх аст,
Ки ин забунӣ бо вай зи чарх то ғаброст.
22. Дилаш зи кон шуда сад пора хуну бар сари хок,
Агарчи кўҳ ба қадри рафеъ гардунсост.
23. На беша шер кушанда, на муш мурда ба кўй,
Зи ҷаври мўри заифаш чунон, ки ранҷу аност.
24. Бубин ба пили фалак ҳайкали қавипайкар,
Ки бар тан аз сари хартуми пашшааш чи балост.
25. Ҳамон паланг, ки хоҳад ба маҳ занад панҷа,
Ба пушт боз шуда панҷааш чи он таҳи пост.
26. Ба талхкомие чинҳо ба рӯш бин, гарчи,
Ки аз талотуми амвоҷи баҳр кулла зудост.
27. Наҳанг агарчи бувад қаҳрамони кишвари баҳр,
Ба кирми обие аз худ фузун ҳамеша ғизост.

28. Ба аждаҳо чӣ нигаҳ мекунӣ, ба ганҷ бубин,
Ки монда ҳар яке аз ҳирс чанд аждарҳост?!
29. Сухан мағӯй зи анқо, ки ҳар ки қонеъ шуд,
Фарози Қофи қаноат бидон, ки ӯ анқост.
30. Нигар ба абри баҳорию ашку фарёдаш,
Ки чун сиёҳлибос аз барои худ ба фазост.
31. Дигар ба сарсари бунёдкан нигар, ки чӣ навъ,
Зи хоксориё дар даштҳо ҷаҳонпаймост.
32. Уқоби каргфиган бин, ки дар кафи сайёд,
Ба ҷуз ду болу думаш хурд рӯбои саҳрост.
33. Ба банди туғралу шоҳин нигар чу куштаниён,
Бубаста чашм паи қатлашон замони дағост.
34. Чу з-офариниш золимвашон барин наҳчанд.
Тариқи зулмкашон ҳам ба ҷанби ин пайдост.
35. Агарчи оҳуи Чинрост нофаи пурмушк,
Чу нофа пӯст канандаш бигӯй к-аш чӣ хатост?
36. На тавқи мушкин дорад тазарв бар гардан,
Нишони чанголи бозаш бимонда бар аъзост.
37. Дар ин ки қаҳқаҳазан кабк хун хӯрад доим,
Нишони ҳурмати минқору ранги панча гувост.
38. Залил он ки фасеҳони нукта ширин аст,
Забуни маҳбаси зоҳир зи тўтии гӯёст.
39. Нишони он ки сабеҳони покораз шуд,
Асири хории осораш аз гули ҳумрост.
40. Ба наълҳои Музаҳҳаб мабин пари товус,
Ки наълҳош бар аъзо зи теғи ранҷу аност.
41. Фитода булбули бедил даруни хокистар,
Даруни боғи малоҳат зи оташи савдост.
42. Аҷабтар ин ки гули дилрабои оташранг,
Ба хун нашафта з-андӯху чок карда қабост.
43. Агарчи нест зи саргаштагӣ ба парвона,
Ба ғайри сӯзу гудозе, ки волаву шайдост.
44. Ба шамъ сӯхтану мурданаши нигар, ки чӣ сон,
Паи азои худаш гоҳ нола, гоҳ бикост.

45. Зи мўр агарчи ҳаме шарзашер дар ранҷ аст,
Чӣ суд, чунки худаш поймол дар таҳи пост?
46. Зи пашша гарчи ба пили дамон расад озор,
Зи дуди як саргин дудсонаш рӯ ба қафост.
47. Агарчи ҷавҳари улвист оташи равшан,
Чӣ ларзаҳо зи таби муҳриқаш, ки бар аъзост.
48. Ҳаво мумидди ҳаёт аст халқро, лекин
Нигар, ки чун зи тааффу аз ӯ ба даҳр вабост.
49. Агарчи «ҳаст мин-ал-мои кулла шайъин ҳай»,
Ғариқи ўро мавт аст, аз ӯ кучо эҳёст.
50. Мағу, ки хок бувад манбаи сукуну қарор,
Зи бод чархзанон пайкараш нигар ки сабост.
51. Ба ҳеҷ шайъи зи ашё, зи ҷинси махлуқот,
Агар қавию заифу агарчи шоҳу гадост.
52. Ба даҳр коми бемеҳнате муяссар нест,
Ба ғайри қодири бечун, ки холиқи ашёст.
53. Ҳар он чи шуд зи азал офарида то ба абад,
Забунияш ҳама бар офаридагор гувост.
54. Чу шуд яқин, ки чунин аст кори холиқи халқ,
Ба ғайри он нашавад ҳар чи ҳаст ўро хост.
55. Пас он чи карда туро амру наҳй моамкан,
Бибояд аз паи он хешро гирифтани рост.
56. Нахуст ҳар чи туро фарзу вочиба аст ба шаръ,
Навофилу сунаи он ҷумларо тариқи адост.
57. Баёни муътақидотат, ки ном шуд имон,
Ки гуфтаниш ба забон, доштан ба дил, шуд рост.
58. Нахуст доштани зоти поки Ҳақ медон,
Бад-ин тариқ ки боқист балки, айни бақост.
59. Вучуди ўст, ки ў ҳасту буду хоҳад буд,
Ба нисбати аҳадият, ба хўрди ҳамду саност.
60. Сифоти ў набвад мунҳасир ба чуну ба чанд,
Ҳаёту илму иродат ба қудрату асмоси.
61. Дигар ки фоили мухтор ўст, феъл аз ўст,
Вучуд гирад неку бад он чи карда фазост.

62. Дигар малоика медон мусаббеҳони сипехр,
Ки зикри ҳар як тасбеҳи номи поки Худост.
63. Дигар бувад кутуби ў, ки ҳар чи он ҷо ҳаст,
Ҳама ҳақ асту каломи муҳайминини доност.
64. Дигар бувад русул ин навъ к-ў фиристодаст,
Ба халқ, ҳар якашон раҳбару тариқи худост.
65. Муҳаммади арабӣ - пешвои хайли русул,
Агар ба халқ муаххар, вале базот улост.
66. Дигар ба зиндагӣ баъди марги явми нушур,
Ақида кардан бошад, ки ҳаст он ҳама рост.
67. Дигар вучуди ҳама хайру шар, ки аз қадар аст,
Бад-он сифат, ки ба тақдири хештан ороост.
68. Зи баъди муътақадотат, ки ном шуд имон,
Зи панҷ рукн мар исломро ҳамеша биност.
69. Баёни «Ашҳаду ан ло илаҳа иллаллоҳ»,
Муҳаммад он, ки рисолат ба зоти ў барпост.
70. Салоти хамса дигар панҷ ганҷи ислом аст,
Маоф набвад аз ин, гар зукур ёки нисост.
71. Зи бист ним дирам, баъд аз он тасаддуқ дон,
Ки доданаиш бувадат фарз к-он ҳақи фуқарост.
72. Дигар зи соли, сӣ рӯз рӯза доштан аст,
Ки рӯзе, он ки хӯрад, доштан ду моҳ ҷазост.
73. Дигар азимати ҳаҷ шуд ба шарти амни тариқ,
В-ар иститоати он набвадаш ба кас, на равост.
74. Зи баъди муътақадот ин бувад ибодотат,
Ки бас шароити бисёр ҳам дар ин асност,
75. Агарчи зоҳиришон ҳаст ҷисми ҳар якро,
Нуҳуфта руҳе бошад, ки номи он тақвост.
76. Бадон чи шаръ накардаст амру аҳлуллоҳ,
Шаванд муртакибаш гунагун риёзатҳост.
77. Зи «ло илоҳа» ки мазкур гашту «иллаллоҳ»,
Басе, касе ки бад-ин навъ ғарқи ин дарёст.
78. Агар қатар фалак чумла бигсиланд аз ҳам,
Ғариқро зи хаси мавҷрав кучо парвост.

79. Шухудбин, ки зи захмаш кашанд пайконро,
Гаҳе салот на воқиф, ки рафт, ё барҷост.
80. Басо мусаллиё, к-ӯ аз паи ду рақъати шаб,
Зи баҳри хатми каломуллоҳ истода ба пост.
81. Закот бин, ки чу шуд чил дирам яке дигар,
Гирифта фарз кунад сарф, к-ин зи айни ризост.
82. Ба савм бин, ки чиҳил рӯзро ба як ният,
Намуда қатъ, ки дил фориғ аз шаробу ғизост.
83. Чи тавфи Каъба ки эҳромаш аз дари хилват,
Зи Шарқ меҳрсифат рӯ ба ҷониби Батҳост.
84. Равандагони раҳи Ҳақ бад-ин сулуку тариқ,
Раванду хотирашон пок аз хутури риёст.
85. Ту гар гувоҳии ваҳдат диҳӣ ба зоти Худо,
Кунӣ таваққўи музду бар ин Худой гувост.
86. Ва гар саре ба сучуд оварӣ ба ғайри вузӯъ,
Ба шӯҳраташ чу муаззин ба оламият нидост.
87. Ва гар зи махзани қоруният ба ним дирам,
Халал расад ҳама рӯзат газофу лофу сахост.
88. Варат ба хотери савм аст рӯзе аз сӣ рӯз,
Ғизои шомӣ ту аз хони бевазан яғмост.
89. Варат азимати ҳаҷ шуд мурод аз он сафарат,
Умеди даҳ, сию чил суд кардани савдост.
90. Ҳама, ки зикр шудат шеваи мусулмонист,
Зи фисқи зулми ту ронам чу ним нукта балост.
91. Пиёлаҳои пурупур хӯрӣ, зи номардӣ,
В-аз он ба хотери ту дам ба дам ҳаёли зиност.
92. Чу он-т гашт муяссар, накарда ғусл ҳанӯз,
Миёни халқ ба даъвои мардиёт ғавғост.
93. Аҷабтар он ки занатро ба мардаке чун ту,
Ҳамин муомила рафтаст, худ ҳаминат сазост.
94. Туро зи тақвии ҳешу зи иффати зан ҳам,
Вуқуф, лек ҳаёлат зи марду зан ихфост.
95. Ҷуз он-т феъл набошад чунин ки қуввату қут,
Ҳама зи гӯшти хӯкест, к-он завҷарабост.

96. Ба фарқи сад Закариё агарчи арра кашанд,
Ба махласаш чу диҳй як дирам, ба чонам азост.
97. Ба ин лаимию дилмурдагй ҳама даъвият,
Зи иффати Закариёву исмати Яҳёст.^{26а}
98. Дилат, ки хайли шаётину девро ватан аст,
Ватан на мазбалашон гашта, бал азон авлост.
99. Малоик ар гузаранд аз фарози он кишвар,
Ки чун туиро дар вай нишиману маъвост.
100. Зи матни ботини шумат ҳама ҳалок шаванд,
Чунон, ки гӯиё он хайлро фитода вабост.
101. Бад-ин сифот вале пеши хеш маҳбубй,
Чунон ки бар ҳама халқи ҷаҳон-т истиғност.
102. Азоби оташи дӯзах ҳама-т бувад сад ҳайф,
Ки шўъларо зи азоби ту мурдану итфост.
103. Бузургвор Худоё, ба ҳар чи кардам шарҳ,
Манам, на балки фузуниям аз он зи нафси дағост.
104. Ҳаёти хеш ки он як нафас агар бошад,
Ба ёди ту хуштар аз ҷаҳони «мо фиҳост».
105. Ба амру тоати шайтон намудаам зоеъ,
К-азон кунунам воҳасратову вовайлост.
106. На балки хайли шаётин маро шуда тобеъ,
Бад-ин татаббӯашон дев низ аз шуракост.
107. Ҳазор фарсанг аз чун худй чу бигрезам,
Ба ҷост, лек чу ман мудбире ба даҳр кучост?
108. Ба деу шайтон таълим карда шуд нафсам,
Ки ҳеҷ як натавонист кард, он чи ў хост.
109. Гаҳи ҷавониям ин навъ буд қачравишй,
Ба гоҳи пирии худ қачравй наёяд рост.
110. Ҳазор бор агар хешро кушам чй аз он,
Ба дарди муҳлики ман хештанкушй чй давост?
111. Вале ҳазорам чандин агар гунаҳ бошад,
Ба пеши раҳмати омад чу пеши чарх суҳост.
112. Зи баҳри раҳмати ту қатрае тавонад шуст,
Сиёҳномагй аз дуди маъсият, ки марост.

113. Нагўям ин ки чй сонам бидору чунам бар,
Бидор розиям охир туро ба он чй ризост?
114. Зи ғайри хеш раҳон, лутф карда Фониرو,
Насиб соз тариқи фано, ки айни бақост,
115. Чунон ба ёди худат маҳв созу мустағрақ,
Ки нагзарад ба дилаш ҳар чи ғайри ёди Худост.
116. Шуд ин қасида чу қути қулуби аҳли сулук,
Аз он таайюни «Қути қулуб» — аш аз асмост.
117. Ҳар он ки хонаду бо ин амал кунад, шак нест,
Ки аз ҳадиқаи қалбаш самари биҳиштосост.
118. Аз он наими биҳишташ чу қути қалб расад,
Шикаста қалби маро низ аз он наим раҷост.
119. Чунон ки аҳли тараб соф май чу нўш кунанд,
Зи даври соғарашон қатрае насиби турост.
120. Худо ба нозиму қорию роқимаш бахшад,
Ҳар он маслиҳати дину дунёву уқбост.

IV. «ҚУТ УЛ-ҚУЛУБ» (ҚАЛБЛАР ОЗУҚАСИ) ҲАКИМ АНВАРИЙГА ТАТАББУЪ

1. Жаҳонким, фанонинг бепоён йўлининг тор
бир йўлакчасидир, унда абадий яшамоқни
йўламаким, бу — шоҳу гадонинг (ўтар-кетар)йўлидир.
2. Қандай қилиб мангу қолиш мумкинки,
йўл қароқчилари дин ва дил бойликларини
талон-тарож қилиш учун пистирмада турадилар.
3. Бу қандай йўлдирки, унга қадам босмасданоқ,
томидан кўчиб кетиш учун ноғора овози чалинади.
4. Бў ажаб бир йўлдирким, унинг ибтидоси зоҳир эмас,
ғариб бир биёбонким, бирор мақсад самараси ҳам кўринмайди.
5. Бу шундай ўтиш жойидирки, Одам ва Ҳавво замонидан
бери унда эркагу аёл макон тутмасдан ўтиб кетадилар.
6. Ота-онанинг иши шу бўлгач, унда фарзандларга
ҳам шу мерос тегди, натижаси эса — сен билан биз...

7. Сен агар бу кўҳна жаҳонда минг йил қолсанг ҳам,
унинг муддати бир лаҳзага тенг бўлмайди.
8. Чунки бу муддат ўтгандан сўнг агар ярим
нафас олмоқчи бўлсанг ҳам ололмайсан.
9. Бу маконда кишига ўтирмоққа умид йўқ,
унинг бирор жойида ўтирмасдан кетмоқ лозим бўлади.
10. Ажабо! Қара, сенга теккан бу тор макон
шундай кенгки, унинг бўшлиғи фазонинг ўзи!
11. Янада ажойиброғи, ундан сенга ранжу азоб
етиши билан бирга, чархдан юз ғаму,
осмондан мингжафолар ёғилади.
12. Чархдан кечаю кундуз шундай азоблар етгач, ҳар кун
тонгдан шомгача сенинг айшинг (ҳаётинг) заҳматдир.
13. Бу кўк фалак жомига яхшироқ назар солсанг, сени
ўлдирмоқ учун унга фано заҳридан тўлдирибдилар.
14. Унинг қуёши даврига агар боқсанг, маълум бўладики,
унинг нуридан сенга қасд қилиб, икки юз бало найзаси тегади.
15. Бу айланма фалакнинг ихтиёри ўзида эмас,
у ҳам бу айланишда қазонинг қўлидадир.
16. Унинг қандай эрк (ихтиёр)и бўлсинки,
минг асрлардан бери қудрат қўлини
остин-устун қилиб ташлабдилар.
17. Чарх мен каби овораю бевошга ўхшаб,
ўз ихтиёри билан бир нафас ҳам ором ололмайди.
18. Қуёш қадар демайман, балки бир зарра миқдорича
ҳам киши ўз ҳолини каму зиёд қила олмас.
19. Оламга бахт ва бахтсизлик келтирувчи
юлдузларнинг нишонаси — қодир ва якто бўлган
Худованд амри билан зоҳир бўлади.
20. Жаҳоннинг бор бузуқликлари юлдузлар
сайрига тегиб, ҳақни кўрувчи кўзларни кўр қилади.
21. Ҳар кимки, ернинг кенглигидан фалакка юксалса ҳам,
унинг паст (забун)лиги осмондан ергача бўлади.
22. Тоғнинг баландлиги осмон қадар бўлса ҳам,

юраги конлардан юз пора бўлиб, бошига тупроқ тортади.

23. Шер ўрмонда, сичқон ўлиги эса кўчаларда қолмайди,
заиф чумоли жабру жафо тортиб, у ҳам қолмайди.

24. Қара, шундай баҳайбат, катта филнинг хартумига
пашша кириб, унга не кўргуликлар кўрсатади.

25. Ойга панжа урмоқчи бўлган арслоннинг ҳам
терисини шилиб, оёқ остига ташлайдилар.

26. Денгиз тўлқинли чўққиларни кетказувчи
бўлса ҳам юзида қайғудан ажинлари бор.

27. Наҳанг (кит) денгиз сувининг қаҳрамони бўлса
ҳам, оқибат кўплаб сув қуртларига ем бўлади.

28. Нега аждарга қарайсан, хазинага боқ, унинг
ўзи бир қанча ҳирсу нафс аждаридан қолган.

29. Анқодан сўз очма, кимки қаноат Қофи (тоғи)
чўққисига қоне бўлса, у Анқодир,

30. Сен баҳор булутию унинг кўз ёши ва фарёдига қара,
ўзига мотам тутгандек осмонда қора либос кийган.

31. Яна сен бу бунёд қилувчи кучли шамолга қара,
хоксорлик билан олам даштларини кезади.

32. Бўрини ов қилувчи бургутни кўрким, сайёд қўлида икки
қаноти ва думидан бўлак, ўзи саҳро тулкисига ўхшаб қолади.

33. Сен тўғралу қарчиғай кишанларига боқ,
ўлимга маҳкум қилинганлар каби алдоқчи
замона уларнинг кўзларини бойлаб қўйган.

34. Азалдан золимларнинг иши шу тарзда,
мазлумларнинг равиши ҳам шу йўсиндадир.

35. Гарчи Хитой оҳусининг мушқдони
(киндиги)да тўла мушк бўлса ҳам, мушқдонини
шилиб олсалар, хато ишлиги билинади.

36. Тустовуқнинг бўйнидаги хушбўй ҳалқасимон чизиқлар
эмас, балки лочин чангалидан аъзосида қолган издир.

37. Қаҳқаҳа уриб сайрайдиган каклик аслида доим қон ютади,
унинг қизил тумшуғи-ю, қизил панжалари бунга далилдир.

38. Ширин сўзловчилар доим хордирлар,

гўё тўтилардек ошкора маҳбус, ожиздирлар.

39. Тоза рухсор май ичувчиларнинг хор бўлганлик аломати — қизил гулга асир бўлиб қолганликларидир.

40. Товус паридаги нақшларни олтин тамғалар дея кўрма, аъзосидаги гўзал тамғалари ранж тийғидандир.

41. Уйғоқ булбул савдо оташининг малоҳат боғидаги кул ичига тушибди.

42. Яна ажойиброғи шуки, оташранг дилрабо гул, ғаму андуҳдан қонга ботгану кўйлаклари чок бўлган.

43. Парвонанинг иши ҳам оворагарчилик, волаю шайдо бўлиб, куйиб-ёнишдан бошқа чораси йўқ.

44. Шамнинг ёнишию ўлимини кузатсанг, ўзига аза тутиб, гоҳ нола қилади, гоҳ эриб кетади.

45. Чумолидан ғазабли шерларга ранж етишининг нима фойдаси бор, чунки ўзи оёқ остидадир.

46. Пашшадан ўрмондаги филга ҳам озор етсада, бир тезак тутатилса, барчаси қочиб кетади.

47. Ёруғ олов гарчи олий жавҳар бўлса ҳам, унинг куйдирувчи ҳароратидан танда қанча титроқлар бўлади.

48. Ҳаво халқ ҳаётини узайтирувчи бир нарса, лекин у бузилса, ундан оламга вабо тарқалади.

49. Агарчи «барча нарса сувдан яралган»* бўлса ҳам, сувга чўккан ўлади, тирик қолиши маҳол.

50. Тупроқни сукунат ва ором манбаи деб билма, қуюн турганда у шамолга айланади.

51. Махлуқот жинсидан ҳеч бир нарса — гарчи кучлидир ё заиф, шоҳдир ё гадо.

52. Оламда меҳнатсиз бирор истак муяссар бўлмайди, фақат тенгсиз, қудратли Аллоҳ бундан мустасно, чунки у ашёларни яратувчидир...

53. Азалдан то абад яратилган ҳар бир нарсанинг ожизлиги яратувчининг борлигига гувоҳдир.

54. Махлуқотни яратувчининг иши шундай экан, у истаганидан ташқари ҳеч нарса бўлмайди.

55. Бас, Ҳақ сенга амр қилган ва таъқиқлаганларига имкон даражасида амал қилиб, яшамоқ пайдан бўлиши лозим.
56. Аввало, шариат сенга фарзу вожиб қилганини, сўнгра нафлу суннатларини адо қилмоқ зарур.
57. Мўътақадот (эътиқод қилинадиган нарсалар) иймон аталиб, тил билан айтиб, дил билан тасдиқлашдир.
58. Биринчидан, зоти покни Ҳақ деб билгин, шу тарздаки, у боқий, балки боқийликнинг ўзидир.
59. Унинг мавжудлиги бор бўлган ва доим бор бўлади, ягоналигидан ҳамду саного лойиқдир.
60. Унинг сифатлари қандай ва қанча деган билан тугамас, Ҳаёту илму иродати қудрат исмларидир.
61. Яна у хоҳлаганини бажарувчидир, феъл (амал) ундан, яхшилик ундану, ёмонлик фалақдан.
62. Яна фаришталарким, осмондаги тасбеҳгўйлардир, ҳар бири пок Худо номини зикр этиб тасбеҳ айтадилар.
63. Яна унинг китобларидурким, ундаги барча нарсалар ҳақдир ва ҳозир у нозир Худонинг сўзларидур.
64. Яна унинг халққа юборган расул (элчи)ларидурким, ҳар бири ҳидоят йўлининг раҳбаридирлар.
65. Араб бўлган Муҳаммад алайҳиссалом расуллар гуруҳининг пешвоси, улардан кейин яратилган бўлса ҳам, зот жиҳатдан аввалдир...
66. Яна ўлимдан сўнг қайта тирилишдирки, унга ишониш керак, ҳаммаси ростдир.
67. Яна барча яхши ва ёмоннинг мавжудлигини қадардан билмоқ ва тақдирнинг ҳақ эканлигига ишонмоқ.
68. Иймон деб ном олган эътиқодотлардан кейин, ислом дини беш аркон (шарт)лар билан барқарордир.
69. Аввало, «Ашҳаду ан ло илаҳа иллаллоҳ»ни айтиб, Муҳаммаднинг пайғамбарлигини тасдиқлаш.
70. Беш вақт намоз ҳам исломнинг ганжидир, бажармаган эркагу аёлнинг гуноҳи кечирилмайди.
71. Йигирма дирамдан ярим дирам садақа (закот)

бермоқ фарздир, у —фақирлар ҳаққидир.

72. Яна бир йилда ўттиз кун рўза тутмоқ.
Бир кун қасддан тутмаса, икки ой пайдарпай
қазосини тутиш жазоси (каффорати)дир.

73. Яна бири, йўллар очиқ бўлиши шарти
билан ҳаж қилмоқдур, агар (йўл) хавфсиз
очиқ бўлмаса ҳаж разо бўлмас.

74. Ўтиқодотлардан сўнг ибодатларинг шулардир,
аммо сенга белгилаб қўйган шартлари ҳам бор.

75. Агарчи зоҳирда жисми бўлса ҳам, ҳар бирининг
ботинида яширин руҳи бордирким, номи — тақводир.

76. Нимага шариат қатъий амр қилмаган бўлса-ю,
аҳли тариқат унга машғул бўлсалар, улар турли риёзатлардир.

77. Мазкур бўлган «Ла илаҳа иллаллоҳ»ни
зикр қилиб, бу дарёга ғарқ бўлганлар кўп.

78. Агар фалак қаторлари бир-биридан узилиб
кетса ҳам, бу зикр дарёсига ғарқ бўлганнинг
тўлқинлардаги хасу хашакдан парвоси йўқ.

79. Мушоҳадани кўрки, намозхоннинг ярасидан ўқни
тортиб оладилару, у беҳабар, ўқ жойидами ёки йўқ.

80. Кўп намозхонлар борки, кечаси икки ракаат намоз
ўқиш учун «Каломуллоҳ»ни тик туриб хатм қилиб қўяди.

81. Закотни кўр, қирқ дирамдан бир дирам берилиб,
фарз адо қилинади, бу ризонинг ўзидир.

82. Рўзани Қара, қирқ кун чиллани бир ният ила
ўткаради, қалб емоқ-ичмоқ ғамини чекмайди.

83. Бу қандай Каъба тавофидурким, эҳроми
Батҳо (Каъба) тарафига қараган шарқ
қуёшидек хилватхона эшигидан бошланади.

84. Ҳақ йўлидан юрувчилар шу сулуку тариқатда
юрибдилар ва хотирлари хатару риёдан покдир.

85. Сен агар Худо зотининг ягоналигига гувоҳлик
берсанг, шунга ҳам хизмат ҳақи (тўлов) умид
қиласан, бунга Худо гувоҳдир.

86. Агарда таҳоратсиз бошингни саждага қўйсанг,
донг чиқариш учун муаззиндек оламга жар соласан.
87. Агарда Қорундек хазинанг бўлсаю, ярим дирам
камайиб қолса, саховатдан лоф-қоф урасан.
88. Ва агар ўттиз кун рўзадан бир кун рўза тутсанг,
ифторлик учун бева-бечоралар дастурхонини талон-тарож
қиласан.
89. Агар ҳажга отлансанг, бу сафарингдан савдо қилиб ўн,
йигирма, қирқ танга фондалар олмоқчи бўласан.
90. Сенга айтганларимнинг барчаси мусулмончилик шевасидир,
зулму фосиқлигингдан бир зарраси ҳақида сўз айтсам бало
ёғилади.
91. Номардликдан кетма-кет май қадахларинн кўтарасан,
унинг оқибатида дам-бадам зино қилиш фикри хаёлингда
туғилади.
92. Агар зинога муяссар бўлсанг, ҳануз русл қилмасдан,
халқ ичида мардман дея ғавғо соласан.
93. Қизиғи шуки, хотининг ҳам сенга ўхшаган эркак билан шу
иш (зино)ни қилган ва шунинг ўзи сенга яхшигина жазодир.
94. Сен ўз «тақвоинг» ва аёлинг «иффати»дан ҳам
хабардорсан, лекин эркагу аёлдан хаёлингни яширасан.
95. Қувват ва озуқангнинг бари тўнғиз гўшtidан бўлгани
учун ҳам бировларнинг хотинига қарайдиган одатинг бор.
96. Юзта Закариё бошига арра тортсалар-у, халос
қилиш учун бир дирам берсанг ҳам аза тутасан.
97. Бу разиллик ва муртадлигинг билан тағин ўзингни
Закариёдек ифбатли ва Яҳёдек исматли қилиб кўрсатасан.
98. Дилинг шайтон ва девлар ватанидир, ватан эмас,
уларнинг ахлатхонаси, балки унданда тубанроқ макондир.
99. Малоикалар шул ўлканинг тепасидан ўтсалар,
унда сендек махлуқнинг маскан тутганини кўрсалар.
100. Сенинг шум ботинингдаги кирдикорларни кўриб,
уларга вабо теккандек ҳаммалари ҳалок бўладилар.
101. Шу ёмон сифатларинг билан ҳам ўзингни азиз

тутасан, гўё жаҳон халқидан ортиқ еринг бор.

102. Дўзах оловининг азоби ҳам сенга ҳайф,
олов сенинг азобингдан хомуш бўлиб ўчади...

103. Эй улуғ Худойим, нималарники шарҳ қилган
бўлсам, мен ҳам шундайман, балки баттар ёмонроқман.
Маккор нафс домига мубталоман.

104. Бир нафас бўлса ҳам ҳаётимни Сенинг ёдинг билан
ўтказиш жаҳон ва ундаги бор нарсалардан яхшироқдир.

105. Умримни Шайтоннинг амрига итоат этиб зое
қилдим, энди ҳасрату надоматлар чекаман.

106. Ёмонлигимдан шайтонлар менга эргашди,
бу эргашишда Иблис ҳам шерик бўлди.

107. Ўзимга ўхшагандан минг фарсах қочсам тўғри, бўлади,
лекин менга ўхшаган бир бахтсиз бу оламда борми ўзи?

108. Нафсим деуу шайтонга ёмонликни ўргатди.
У истаган нарсани бошқа ҳеч ким қилолмайди.

109. Ёшлигим шундай эгрилик билан ўтди,
қариликда эса эгрилик тўғри бўлмайди.

110. Энди ўзимни минг марта ўлдирсам ҳам,
ҳалокатли дардимга ўзимни ўлдиришим даво бўлмайди.

111. Аммо гуноҳларим бундан минг марта ортиқ бўлса ҳам,
Сенинг бепоён раҳматинг олдида фалак қаршисидаги
Суҳо (кичик юлдуз) кабидир.

112. Раҳматинг денгизидан бир қатра (томчи)си маъсият
тутунидан қорайган номаи аъмолимни ювиб ташлайди.

113. Сенга мени ундай қил, бундай қил демайман,
Сен қандай хоҳласанг шундай қил, мен розиман.

114. Фонийга лутф этиб, ғайр (ўзингдан бегона)дан уни қутқар,
бақога элтадиган фано йўлини унга насиб эт.

115. Ўз ёдингга маҳв этиб, шундай ғарқ қилгинки,
қалбида Худо ёдидан бошҳаси қолмасин.

116. Бу қасида аҳли сулук қалбларига ғизо бўлди,
шу боис унинг номи «Қутул-қулуб» (Қалблар ғизоси) бўлди.

117. Кимки ўқиса-ю, унга амал қилса,

шубҳасиз қалб боғидан жаннатдагидек ҳосил олади.

118. У беҳишт неъматидан қалбга ғизо етса,
менинг шикаста қалбимга ҳам у неъматлардан умид бор.

119. Аҳли тараб соф майдан ичсалар, қадаҳлари
чеккасида қолган бир қатраси сенга насиб этар.

120. Худо назм қилувчи, ўқувчи ва кўчирувчисига
дину дунё ва охират фойдаларини ато қилсин!

V. «МИНҲОЧ-УН-НАҶОТ» ТАТАББЎЪИ АНВАРӢ, ХОҚОНӢ

1. Зиҳй аз шамъи рӯят чашми мардум гашта нуронӣ,
Ҷаҳонро мардуми чашм омадӣ аз айни инсонӣ.

2. Малакро аз паи овардани хоки ту ҳаммоли,
Фалакро баҳри тарҳи мулк таркиби ту майдоне.

3. Тилисми хилқататро дасти қудрат карда меъморӣ,
Дар он ҷо ганҷи ҳикмат аз малак бинҳода пинҳонӣ.

4. Зи илмуллоҳ ба таълими шарифи «аллам-ал-асмо»,
Бароварда миёни аҳли дониш исми пурдонӣ.

5. Гаҳе чилрӯза тифле гуфта бо пирони чилсола,
Нукоту дарси асрори яқин аз илми раббонӣ.

6. Туюри гулшани улвӣ, ки қуту тўмашон зикр аст,
Ба пешат ҷумла бинҳоданд сар аз бас хушилҳонӣ.

7. Ҷуз он як мурғи ваҳшӣ к-ӯ ба пешат сар фурӯ н-овард,
Ки дар гардан ғитодаш тавқи лаън аз қаҳри яздонӣ.

8. Туро дар олами мулку малоик аз раҳи рифъат,
Мусаллам шуд хилофат бар гурӯҳи инсию чонӣ.

9. Ҳарифи хирасар чун аз сарири мулк шуд хорич,
Туро ҳам сарварӣ, ҳам сарфарозӣ гашт арзонӣ.

10. Ҳама каррубиёно сар ба наздат зилли худдомӣ,
Аз он маънӣ, ки гаштӣ сарфароз аз зилли субҳонӣ.

11. Зи тоби кавсари май соқиёни базми ҷоҳатро,
Ҳазорон гул ба рух чун лолазори боғи ризвонӣ.

12. Намедонам чӣ шуд бо он ки Ҳақ «ло тақрабо» фармуд,
Гирифтӣ бо рафиқат нуктаи он душмани чонӣ.

13. Чаро бояд ду маъсуми биҳиштиро ба як афсун,
Шудан бо он камоли зуҳд ду мардуди исёнӣ.
14. Магар з-он рӯз гандум синаи худ чок зад з-ин ғам,
Ки аз чӣ душманат фармуд тарки бандафармонӣ?
15. Чу додӣ зулфи хур аз даст з-он дам рӯзгоратро
Чу зулфи хур шуд ҳам тирарӯзӣ, ҳам парешонӣ.
16. Чи расвоист к-он навъ одами комил зи боғи хулд,
Шавад дар дашти ғам саргашта чун ғули биёбонӣ.
17. Сияхрӯию даргаҳрондагию ғурбату меҳнат,
Чӣ буд ин чумларо боис ҳамин як ҳаззи нафсонӣ.
18. Ба чандин сол инобат кардану рӯ бар замин мондан,
Ҷаҳонро ғарқа дар хун сохтан аз сели мижгонӣ.
19. Ки дил з-афғони зорат мурғу моҳиро ба дард омад,
Ғалат гуфтам, ки санги хораро з-он доғи ҳичронӣ.
20. Ба ҳар навъе, ки буд боре қабул афтод он тавба,
Ки шуд мардуд чандин сол аз истиғнои султонӣ.
21. Агарчи сӯи тахти кишвари аслӣ набурдандат,
Вале мулки ҷаҳонро ёфтӣ ҳукми ҷаҳонбонӣ.
22. Чунон волии бориғъат, ки будаш он ҳама макнат,
Ба як ҷурмаш чиҳо омад ба пеш аз макри шайтонӣ.
23. Чи сон арзу ниёз овард то шуд рафъ он уқда,
Бас он гаҳ бандагӣ кардан ба сад ҳавлу ҳаросонӣ.
24. Ту эй ғофил, ки бишморӣ яке худро зи авлодаш,
Кунӣ сад ҷурм ҳар соат, валекин бе пушаймонӣ.
25. Нахустат ҳаст ин зоҳир, ки ҷуз Ҳақ холиқе набвад,
Асоси даҳрро нозим, бинои чархро бонӣ.
26. Бад-ин сон офаринанда, ту нафсатро гузинанда,
Парастиро, ки хокат бар сари ин нафси зулмонӣ.
27. Ҷаҳон равшан зи нури офтоб, аммо ту чун хуффош,
Ҳама дар пардаҳои зулмати шаб ҷаста китмонӣ.
28. Забуни нафси кофир гаштаи з-он сон, ки метарсам,
Чу гӯи «ло илаҳа иллаллоҳ» аз дунбол натвонӣ.
29. Чу лои ло илоҳат лои Лот омад илоҳ он ҷо,
Чӣ ғунҷоиш пазирад, гарчи ту хоҳӣ, ки ғунҷонӣ?28

30. Даруни зарраи саргашта чун пинҳон шавад хуршед,
Миёни қатраи гандида баҳри оби ҳайвонӣ.
31. Чӣ ислом аст ин, к-аз шустиаш куффор агар хандад,
Бар ӯ шояд, ки охир шарм бодат з-ин мусулмонӣ.
32. Санам, к-аш худ тарошад, бингар орад бандагӣ барҷо,
Самадро бандагӣ некӯ надонӣ кард, то донӣ.
33. Шаҳодат гарчи бошад бар забонат, лек дар тасдиқ,
Мукаддар карда миръоти дилатро занги нисёни.
34. Вучуди поки товусони қудсиошёнро ҳам,
Нихӣ аз рӯи ақли худ бурун аз ҳадди имконӣ.
35. Вале баҳри мулавван мурғаки бозигари чархӣ,
Муаллақҳо занӣ чун чархи таҳтонию фавқонӣ.
36. Китоби эзидӣ, к-аз азми пушташ бар замин часпад,
Агар як ҳарф аз он бинвишта бар пушти фалак монӣ.
37. Зи хиффат коҳбарге нашмарӣ ҳар ҳарфи савташро,
Ки бошад вақти каҳгил сохтан муздури каҳ донӣ.
38. Шаҳони миллату эъҷоз напсандӣ, ки напсанданд,
Дуои «раббӣ ҳаб лӣ» кардан аз нанги Сулаймонӣ»²⁹
39. Валекин донаи пӯсидаро аз сустии ҳиммат,
Агар худ даст ёбӣ аз даҳони мӯр бистонӣ.
40. Қиёмат қомати хубон шуморӣ ҷаннату дӯзах,
Висолу ҳаҷрашон гӯй, зи ғарти ноқисимонӣ.
41. Зиҳӣ кӯре ба боғи офариниш, к-аз сари ғафлат
Фалакро нилуфар донию тубиро гияҳ хонӣ.
42. Вучуди хайру шар з-он рӯй бар пои қадар бандӣ,
Ки поятро зи банди амру наҳӣи шаръ бирҳонӣ.
43. Вале дар гарданат он банд чун ҳабл-ул-варид омад.
Бувад душворат аз гардан бурун кардан ба осонӣ.³⁰
44. Намозеро, ки маъмур омадӣ баҳри убудият,
Ки дар кардан най маъзур ар одобею арконӣ.
45. Ба ёдат н-ояд, ар ояд, кунӣ з-он сон, ки дар бурдан,
Бисўзонад малакро болу пар аз ғарти ниронӣ.
46. Қабули оро аз масҷид оӣ дертар берун,
К-аз ин масҷидгузинӣ хубтар сад бор раҳбонӣ.

47. Кунад раҳбон ба ҳар сачда вузуе, пеши бут бингар,
Ки ту беғусл пеши Ҳақ ниҳй бар хок пешонӣ.
48. Закотеро, ки хоҳй дод гоҳи киса во кардан,
Гиреҳ бар банди киса афканӣ, ҳам банди ҳамёнӣ.
49. Наёрий базл кард аз чил яке ҳам соҳибонашро,
Чили дар чил гар амволи ту бошад ҷумла толонӣ.
50. Надорӣ рӯзаи моҳи сиём он сон, ки Ҳақ фармуд,
Агар дорӣ, бувад он ҳам барои сарфаи ноне.
51. Куҷо нонрезаат мавҷуд гардад заррасон гар худ,
Ғаҳи ифтор бошад қурси меҳрат кардай хоне.
52. Надорӣ рӯза в-ар дорӣ, накардӣ сачдаро ранча
Ва гар кардӣ вузуро оби ҷӯ аз худ наранҷонӣ.
53. Ва гар аз ғояти Ислои майли ҳаҷ кунӣ, ногаҳ,
Матоъи Макка пурсӣ аз гаронӣ, ё худ арзонӣ.
54. Агар суди накӯ уммед бошад, бор барбандӣ,
Дар ин ҳаҷ фарқ кай бошад, дар исломию насронӣ.
55. Ва гар суди умеди нафъ некӯ бошадат, сад узр
Зи хавфи роҳу камсармоягию заъфи ҷисмонӣ.
56. Бувад имонат он, ислонат ин, эй мӯъмини муслим,
Ќуз ин ҳам кофириҳо бошадат дар парда пинҳонӣ.
57. Дуруштиҳои чархат бахшад андоме, магар з-ин сон,
Ки зоҳир карда аз роҳи миҷарраҳ шакли суҳонӣ.
58. Вале з-инсоф иоҳамворию нафсат агар бинӣ,
Дуруштию фалак бо он баробар ҳам нагардонӣ.
59. Паи мушкинғизолон ҳуллаи каттон биёрой
Вале худро фузун гирӣ зи Ғаззолию Каттонӣ.31
60. Ќу Ќорун гар диҳад дастат, ки созӣ ганҷҳо пинҳон,
Нахоҳӣ баҳри он дар мулки дунё ғайри вайронӣ.
61. Ҳазорон бут даруни хирқаат пинҳону афзунтар,
Намоӣ хешро дар хориқи одат зи Харқонӣ.32
62. Напошӣ дар замини дил ба ҷуз тухми амал ҳаргиз,
Ќӣ сон уммед бархӯрдан бувад з-ин донаафшонӣ.
63. Ниҳй дар мазраи ҷон хирмани ҳирсу ҳавас ҳар сӯ,
Ки оташ уфтад дар хирман, ар ин аст деҳконӣ?

64. Дар он хирман чу баҳри қаҳр оташ зад, наёрад кушт
Агар зоҳир кунад сели сиришкат мавҷи тўфонӣ.
65. Фаришта филмасал дар шакли инсон гар шавад зоҳир,
Намояд роҳи шайтонат, ки чӯй баҳри меҳмонӣ.
66. Лаболаб роҳи райҳониш дорӣ, то кунӣ масташ,
Сиришта доруи беҳушӣ андар роҳи райҳонӣ.
67. Фалак эмин намонад аз ту бо ин девфеълиҳо,
Наметарсӣ зи қаҳри эзидӣ, эмин чӣ сон монӣ?
68. Гаҳи ахзат бувад сангин, к-аз истинчо шуда рангин.
Зи дасти соҳиби хуни шикам лаъли бадахшонӣ.
69. Ба гоҳи базл агар худ қатра бавл аст аз истиғно,
Чунон бошӣ, ки мепошӣ ба олам дурри уммонӣ,
70. Ба нафсат гарчи фиръавнист в-ар пайдо шавад Фиръавн,
Ба худ напсандӣ андар хидмат ўро ғайри Ҳомонӣ.
71. Чу Фиръавну чу Ҳомон гар диҳад дастат, чунон хоҳӣ,
Ки сад Фиръавну сад Ҳомон туро бошад ба дарбонӣ.³³
72. Натарсӣ Мусӣ ар ояд, ки аз кӯи сари Фиръавн,
Асои саркачаш ҳар дам намояд лаъби чавгонӣ.
73. Намудан дар яди байзо чу соя аз асои ў,
Фитад бар хок, аз ў ояд ба дафъи сеҳри Сўъбонӣ.
74. Арӯси соҳири чархат ба дурҳои кавокиб ҳаст,
Чу чашм аз хоби ғафлат во кунӣ кампирдандоне.
75. Кунӣ ҳамчун арӯсон чома сурху зард, беҳ бошад
Бари мардон аз он пӯшидаҳо сад бор урёнӣ.
76. Агар поёну болои қаҳон они ту шуд яксар,
Зи мағрурӣ шиори худ кунӣ, чун субҳ хандонӣ.
77. Ки то шомат фалак ҳар субҳ меронад, занон ҳар дам
Зи поёни ту шаллоқӣ, зи болой ту апёнӣ.
78. Чи аз лаълу дури гӯшат, ки чун гардун паи таъдиб,
Бимолад гӯш, натвонӣ, ки гӯши худ бичунбонӣ.
79. Каломи Ҳақ наёяд бар забонат аз раҳи нудрат,
Агар сад раҳ тануварҳои ишрат бар забон ронӣ.
80. Вале мусҳаф туро рухсори шоҳид бошаду дар вай
Паи зинат ниҳода холҳо оёти қуръонӣ.

81. Агар пеши Азизе як дирам дорӣ, паи ахзаш
Ҳама гар Юсуфи Мисрӣ бувад, созӣ-ш зиндонӣ.
82. Набахшӣ, ё раҳо надҳӣ мурувват карда гар сад раҳ,
Шафоат ё зимоният намояд пири Канъонӣ.
83. Ва гар ганчи касе пешат буду гашт мӯхтоҷат
Дихӣ гар ҳаббааш норе ба хислатҳои эҳсонӣ.
84. Касе бар осмонат гар расонад аз раҳи таъзим,
Агар дастат диҳад ўро дихӣ бо хок яксонӣ.
85. Шавӣ оташ, ки сад сол ар мачусаш равшанӣ бахшад,
Чу як дам дар вай афтад, зоеъаш созад зи ниронӣ.
86. Зи бас, тори либосат ончунон кисват кунӣ худро,
Ки не домоне аз вай фаҳм гардад, не гиребоне.
87. Чу кирми қаз ба сад расвоият берун кашанд аз вай,
Ки ҳам гӯри ту буда, ҳам кафан аз айнӣ печонӣ
88. Танӣ аз риштаи ҷон пардае з-он сон, ки гар мирӣ,
Шавӣ бепарда аз бозичаҳои чархи гардонӣ.
89. Гаҳи май хӯрдан он гаҳ руҳбозӣ бо бутон кардан,
Бувад ҳар ҳаззи нафсонӣ, барад як файзи рӯхонӣ.
90. Аҷаб набвад, ки рӯҳат мурдаву ту зиндаи нафсӣ,
Ба ҷои файзи рӯхоният будан ҳаззи нафсонӣ.
91. Саги мардон бувад нафсу ту аз сагсирате гашта,
Саге ин нафси кофир, он-т марди ин мусулмонӣ.
92. Бари мардон зи мардӣ чун занӣ дам чун саги эшон,
Сагат карда зи маҳзулӣ на бал к-аз фарти хазлонӣ..
93. Тамошо бин, ки лофи шермардӣ ҳам занӣ аз кибр,
Ағар чун юз нишинӣ бар фарози хинги ҷавлонӣ.
94. Гумонат ин ки он хингест ҷавлонӣ ба зери рон,
Надонӣ юз аз маркаб набошад ғайри полонӣ.
95. Зи май тардоманӣ в-аз беҳудӣ созӣ гиребон чок,
Магар гаштат гиребон чок аз ин олудадомонӣ.
96. На танҳо доманат тар шуд ба лои бода аз берун,
Ба лое аз дарун ҳам боиси ин гашт, то донӣ.
97. Бад-ин сон домани тар ҳар тараф доманкашон то кай,
Наҳоҳад гашт домангир як роҳат пушаймонӣ?

98. Туро ҳарчанд ин гумроҳӣ омад аз падар мерос,
Ҳам аз ғавғои нафсонӣ, ҳам аз васвоси шайтонӣ.
99. Вале ло ҳавл в-онгаҳ боз гаштат низ маврусист,
«Заламно раббано»—гуён ба маҳҷурию гирёни.34
100. Аҷаб набвад, ки сад чандин гунахро пок шӯяд, гар
Шавад зоҳир ба рӯи баҳри раҳмат мавҷи ғуфронӣ.
101. Худовандо, манам он бандаи золим ба нафси худ,
Ки сад чандин, ки гуфтам оядам аз нафси зулмонӣ.
102. Агар сад дӯзахи дигар бисозӣ баҳри таъзибам,
Сазоворам ва гар ҳам бахшиям, ҳастат ба осонӣ,
103. Ба сад чандин, ки гуфтам қоилам, аммо се кор аз ман
Ба даргоҳӣ ту ҳаргиз н-омад аз бад сирату сонӣ.
104. Бигӯям, то бидонад халқи олам, з-он ки дар пешат
Ба гуфтан нест ҳоҷат, з-он ки медонам, ки медонӣ,
105. Яке он буд, к-аз ман гарчи сад исён ба феъл омад,
Накардам фахр ҷуз бо сад сияҳрӯй пушаймонӣ,
106. Зи нафсам гар хато омад, вале аз бими корам буд,
Зи афғон оташ афрӯзӣ, зи миҷғон ашк ғалтонӣ.
107. Дигар як, он ки дар шаръи расулат он шаҳи миллат
Ғули нори Бироҳимию фаҳри оли Аднонӣ.35
108. Расули абязу асвад, имоми Ясрибу Батҳо,36
Умеди фосику фочир, шафеъи сорику зонӣ,
109. Ба феъл ар қосир афтодам, вале аз рӯи сидқи дил,
Ҳамеша будаам комил зи тавфиқоти раҳмонӣ.
110. Дигар дар хидмати Маҳдум тақсирам, агар ҳарчанд
Нагунчад дар замини осмон аз бас фаровонӣ.
111. Валекин гавҳари сидқи дуоям аз барои шаҳ,
Фузун шуд дар баҳор аз қатраҳои абри найсонӣ.
112. Чӣ шаҳ он шаҳ, ки натвон гуфт андар торами рифъат,
Чи хуршедаш нашуд сонӣ, ки хуршедаш бувад бонӣ.37
113. Гаҳи кишварситой гавҳари дурчи Умаршайхӣ,
Дами соҳибқиронӣ ахтари авҷи Темурхонӣ.
114. Абулғозӣ шаҳи олигуҳар Султон Ҳусайн омад,
Ки омад хон, бин хон то ҳарими Ёфас ўғлонӣ.

115. Зи иззу макрамат то Ёфасаш хоқонию шоҳӣ,
Зи ирси салтанат то Одамаш хонию Қоонӣ
116. Зиҳӣ аз рӯи рифъат пояи пастат фалакқадрӣ,
Зиҳӣ аз роҳи шавкат рутбаи зотат ҷаҳонбонӣ.
117. Зи анҷум касрати хайлат фузун аз нисбати ақлӣ,
Зн гардун рифъати қадрат бурун аз ҳадди имконӣ,
118. На дарки диққатат м:ағзи хирадро майли мабхутӣ,
На нутқи дилкашат зикри малакро ранги ҳазёнӣ.
119. Паи санҷидани барри ту будан каффа гардунро
Бувад ду нимаи арзан пўстро оини мизонӣ.
120. Ба назди раъйи покат ҳам бисе равшан шудан аз худ,
Ба ҷурми маҳ расад қирӣ, ба қурси меҳр қатронӣ.
121. Чу баҳри шамсаи хиргоҳи ҷоҳат зарварақ ҷўянд,
Наёбад сафҳаи хуршед он ҷо қадри камсонӣ.
122. Бувад ҳар давраеро чархи аъзам нуқтаи марказ,
Ба қасри ҳашматат чун густаранд атбоқи саллонӣ.
123. Аноре бошад аз тоси Ғавокеҳ базми ҷоҳатро,
Қазо гар ҷавфи гардунро кунад пур лаъли руммонӣ.
124. Чу дуди оташи меҳрат шавад чархи дигар бошад,
Шарор он ҷо ба Баҳромӣ, зукол он ҷо ба Кайвонӣ.38
125. Бутон ҳар сӯ чу анҷум, анҷумаш чун кирми шабтоб аст,
Чу гардад меҳри роят моили базми шабистонӣ.
126. Нафози амрро чун бишканӣ тарфи кулаҳ набвад,
Қадарро ғайри маъмурӣ, қазоро ғайри ҳомонӣ,
127. Зи хинги чархи сайрат нимаи наъли кўҳан, к-афтад
Сазад, к-ин кўҳнагунбадро кунад тоқию айвонӣ.
128. Шаҳо, мадҳи ту набвад ҳадди ман, з-онрӯ гаҳи алкан
Расуллulloхро гуфтан наёрад наъти Ҳассонӣ.39
129. Валекин доштам табъозмоиро ҳавас як раҳ,
Ки гўям чанд байти мавъизат дар таври Хоқонӣ.
130. Намедонистам он то дар ҷӣ рангам рӯ диҳад в-акнун
Расид аз мабдаи файз, он чи бинмудам суҳанронӣ.
131. Мусалсал з-ибтидои офариниш то бад-ин соат
Суҳан дар як қасида рондам аз рӯи суҳандонӣ.

132. Ба ҳар байташ китобе дарҷ кардам сар ба сар ҳикмат,
Ба ҳар як дурҷ пинҳон сохтам сад гавҳари конӣ.
133. Баёни ҳоли худ з-инсоф кардам в-он гаҳ авсофаш
Бувад, ҳам баҳра гирад аз таваҷҷӯҳҳои вичдонӣ.
134. Чунон бедор кардам аҳли оламо аз ин гулбонг,
Ки н-ояд хобашон то ҳашр аз андӯху пазмонӣ.
135. Чу манҳаҷ шуд наҷоти халқро аз тиҳи гумроҳӣ,
Ниҳодам номи «Минҳоч-ун-наҷот» аз лутфи субҳонӣ.
136. Сухан ҳарчанд ҷонпарвар бувад, хомушӣ авлотар,
Тариқи авли ар дорӣ ниғаҳ, соқит шавӣ Фонӣ.
137. Ҳамеша то ки дар арзи сухан гарчи бувад нофеъ,
Мумилл афтад адо мақсудро афтад чу тўлонӣ.
138. Бувад тўли ҳаёти шоҳ чандоне, ки дар арзаш,
Аторуд оҷиз ояд, гар кунад сад даври кайвонӣ.

V. «МИНҲОЖ УН-НАЖОТ» 27 (НАЖОТ ЙЎЛИ) АНВАРИЙ, ХОҚОНИЙГА ТАТАББУЪ

1. Қандай яхшики, юзингнинг шамъи (нуридан)
инсонларнинг кўзи ёриди. Инсонликнинг жавҳари
бўлганинг учун жаҳон одамларининг кўз қорачиғига айландинг.
2. (Шундай асл инсонсанки), сенинг тупроғингни (Сен бунёд
этилган тупроқни) олиб келиш учун фаришталар ҳаммоллик
қилдилар. Сенинг (тан) мулкингнинг таркибини
яратиш учун фалак майдонлик вазифасини ўтади.
3. Яратилишинг тилсимиға қудрат-қўли меъморлик қилди
(Ўша- қудрат қўли) ўша тилсимға ҳикмат хазинасини
кўмиб қўяр экан, ундан фаришталар ҳам беҳабар қолдилар.
4. Аллоҳ илмларидан «Аллам-ал-асмо» (пинҳон нарсаларнинг
номлари) таълимини ўрганишда билим аҳллари ўртасида
бу исмларни энг яхши билувчи деб ном чиқардинг.
5. Баъзида қирқ кунлик гўдаклик вақтингда қирқ яшар
кексалар билан Аллоҳ илмларининг сирру
асрорлари ҳақида сўзлашдинг, сирлашдинг.

6. Қуту қувватлари зикрдан иборат бўлган олий гулшан қушлари (фаришталар) ҳам ёқимли овоз билан сенинг ҳузурингда бош қўйдилар (сёнга сажда қилдилар).
7. Бир ваҳший қуш (яъни, шайтон) сенинг ҳузурингда бош қўймади. (Шунинг учун ҳам) Худонинг қаҳри билан унинг бўйнига лаънат бўйинбоғи тушди.
8. Сенга баланд мартабаликда ер ва осмонда инсонлар ва жинларга халифалик муяссар бўлди.
9. Юраги қора душман (шайтон) ер юзидан ҳайдалгандан кейин сенга улуғворлик билан юксалиш насиб этаверди.
10. Тангрининг соясидан бошинг баланд бўлавергани сабабидан ҳамма фаришталарнинг боши хизматкорлик сояси остидадир.
11. Буюклигинг базмининг соқийлари кавсар майининг ҳароратидан юзлари жаннат боғининг лолалари каби минглаб гуллар билан безангандир.
12. Билмайман нима бўлдики, Ҳақнинг «ло тақрабо»— «икковларингиз яқинлашманглар» деган буйруғини эшитганинг ҳолда йўлдошинг (Момо Ҳавво билан бирга) жонингга душман бўлганнинг (шайтоннинг) сўзига кира қолдинг.
13. Икки гуноҳсиз жаннатийнинг баланд ибодат ва тақвоси билан бир алданиш натижасида (жаннатдан) ҳайдалишининг нима кераги бор эди?
14. Сенга душманинг бандага буюрилганини тарк этишни амр этди, натижада эътиқодга дарз кетди. Ўша кундан буён ғам ичида қолган буғдой ўз бағрини , чок этганича қолди.
15. Хурнинг сочини қўлдан берганингдан буён рўзғоринг хурнинг сочига ўхшаб ҳам қора кунга қолди, ҳам паришон бўлди.
16. Қандай расволикки, шундайни расо (комил) инсон жаннат боғидан қувилиб, биёбоннинг девига ўхшаб ғам саҳроси узра сарсон-саргашталиқда юрса.
17. Бундайин юзи қоралик, (Аллоҳ ато этган) даргоҳдан қувилиш, ғурбат ва машаққатларнинг ҳаммасининг боиси (фақат) шу бир лаҳзалик пасткаш нафсининг лаззати туфайли бўлди.

18. (Натижада) неча йиллар тавба қилиш, юзни ерга суртиш, киприк сели билан жаҳонни қонга ғарқ қилиш (билан ўтди).
19. Сенинг ғиғону зорингдан қушу балиқларнинг юрагига оғриқ кирди. Хато айтдим, (жаннатдан айрилишдек) ҳижрон доғи тошларга ҳам оғриқ солди.
20. Неча йиллар ўз иззат-нафсингни тутиш тахтидан йироқлашиб юриб, нима бўлса ҳамки, бир марта тавбаларинг қабул бўлди.
21. (Аллоҳ сени) асл мамлакат (жаннатнинг) тахти томон олиб бормаган бўлса ҳам бу жаҳон мулкани идора қилиш ҳукмини топдинг.
22. Шундай юксак мартабалик (инсон) шайтоннинг макрига учиб бир марта қилган гуноҳи учун бошига нималар тушмади.
23. У Худо олдида шундан арзу ниёзлар қилдики, юз ҳол қўрқувлар билан бандалик расмини бажо келтирдики, чигалликлар ечилиб, мартабалик юз берабошлади.
24. Эй ғофил, сен ўзингни ўша (гуноҳга йўл қўйиб товба қилган Одам Ато иа Момо Ҳавво) нинг авлодидан биттаси деб ҳисоблайсан. Ҳар соатда юзта гуноҳ қиласану, лекин ўкинч (пушаймонлик) нималигини билмайсан.
25. Аввало шу равшанки, Ҳақдан ўзга холиқ йўқ. Дунё асосини тартибга солувчи, фалак биносини бунёд этувчи ўзга бунёдкор йўқ.
26. Шундан бир қодир яратувчинг бўла туриб, сен нафс (йўлига) кириб, иблисга итоаткор бўлдинг. Бундай зулм етказувчи нафсинг бошига тупроқ сочилсин.
27. Жаҳон офтоб нури билан равшан, лекин сен кўр шапалакка ўхшаб кеча қоронгулиги пардаси остида сакраб, яшириниб юрасан.
28. Кофир нафснингга шунчалар банда бўлгансанки ўлимнинг чоғида қўрқаманки, «ло илаҳа иллаллоҳ» (Аллоҳдан бошқа Аллоҳ йўқ) калимаси тилингга келмай қолади.
29. «Ло илаҳа»даги инкор қилувчи «ло сўзи «Лот» (бутнинг номи) инкорни инкор қилувчи «ло» сўзи бўлиб қолади. Бу «ло» ни ҳақиқий Аллоҳга тақамоччи бўлганинг

билан ҳеч натижа чиқара олмайсан.

30. Саргашта зарранинг ичига қуёш яширинади.

Сасиб қолган бир қатра ичида ҳаёт суви бўлади.

31. Бу қандай ислом бўлдики, унинг сустлигидан
кофирлар кулиб турса. Бундай мусулмонликдан
киши уятда қолса ажаб эмас.

32. Қара, бутпараст бутини ўзи йўниб бандалик
юмушини бажо келтиради. Сен агар билсанг,
Тангрига бандаликни ўрнига қўёлмайсан.

33. Тилинг калимаи шаҳодатни айтиб турса ҳам, лекин уни
тасдиқ этишда юрагинг оинасини гуноҳ занги босади.

34. Қудси ошёнлик товусларнинг пок вужудини ҳам ўзингнинг
ақлинг юзасидан имкондан ташқари нарсалар деб биласан.

35. Валекин ҳар турли рангга кириш учун чарх уриб
ўйнайдиган қуш бўлиб фалакда юқори ва пастда муаллақ юрасан.

36. Аллоҳнинг китоби (Қуръон) дан бир ҳарфини ёзиб
фалакнинг ортига қўйса, у эзилиб ерга ёпишиб қолади.

37. Енгилтаклик билан (Қуръон) нинг ҳар ҳарфидан чиққан
овозни шувоқ учун солинаётган сомон баргичалик ҳам
ҳисобламайсан.

38. Миллат ва мўжизалар шоҳларини — (мени)
ёқтирмаса йўқ, дегандай писанд қилмайсан. «Рабби ҳаб ли»
дуосини ўқиш вақти келганда Сулаймондан уялмайсан.

39. Бироқ ҳимматинг пастлигидан агар имконини қилсанг,
чумолининг оғзидаги бир сасиган донни тортиб оласан.

40. Ноқислигингдан гўзалларнинг қоматларини қиёмат деб,
(уларнинг) васл ва ҳажрини жаннат ва дўзах деб тушунасан.

41. Ғафлат ва нодонликдан шундай кўрсанки, яратилиш
боғида осмонни нилуфар деб биласан. «Биҳишт дарахти»
Тубони гиёҳ деб ҳисоблайсан.

42. Дунёдаги ҳамма яхшилигу ёмонликларни қазою қадардан
(пешонага ёзилгандан) деб биласан. Бироқ оёғингни
шариатнинг буюрганлари бандидан олиб қочасан.

43. Бўйнингдаги ўша банд елкангдаги йўғон

томирингга ўхшайди. Уни бўйнингдан осонлик билан олиб ташлашинг оғир бўлади.

44. Бандалик қилиш учун сенга намоз буюрилган.

Уни одобу арконлари билан адо этиш фарз.

Бажармаслик учун сенда ҳеч қандай узр йўқ.

45. (Уларни) адо этиш ёдинга келмайди.

Адо этмоқчи бўлсанг ҳам шундай қиласанки, найрангингнинг ўти фаришталарнинг қанотини куйдириб юборади.

46. (Масжидга борганингда) одамларнинг кўзига кўриниш учун ундан (ҳаммадан) кеч чиқасан.

Бундай масжид парастликдан (бутхонага кириб) бут-парастлик қилиш юз мартаба яхшидир.

47. Қара, бутпараст бут олдида ҳар саждадан олдин юзи, қўл-оёғини ювади. Сен бўлсанг ғуслсиз, яъни бутун аъзоларингни покламай туриб Ҳақ олдида пешонангни ерга (саждага) қўясан.

48. Баъзан закот бериш учун ҳамёнингни очиш керак бўлган чоғда уннинг оғзини чигил қилиб боғлаш учун очасан. Ичидаги ҳамённи ҳам маҳкам тутасан.

49. Бойлигинг қирқу қирқ бўлганда ҳам (закот учун) қирқдан бирини бермайсан. (Шунинг учун) қирқу қирқ толонга лойиқдир.

50. Рамазон ойи рўзасини Ҳақ буюрганидек тутмайсан. Тутсанг уни ҳам нонни сарф қилмаслик учун тутасан.

51. Ўзинг гоҳида дастурхонингга қуёш чамбарagini нон қилиб қўйсанг ҳам ифтор чоғида ушатган ноннингнинг ушоғи бўлмайди.

52. Рўза тутмайсан, тутсанг ҳам ранж тортиб сажда қилмайсан (яъни намозларингни ўқимайсан).

Таҳорат қилишда ҳам ариқ сувини ранжитмайин дейсан (Шунчаки покланасан).

53. Бордию ислом (фарзи) деб ҳаж қилишни кўнглингга тугсанг, Маккада матонинг қимматлиги ёхуд арзонлиги ҳақида суриштирасан.

54. Агар яхши фойда кўришга кўзинг етса, юк ортиб
жўнайсан. Бундай ҳаж исломийликми,
насронийликми, қандай фарқи бор?
55. Шундай бўлса йўл хавфи, сармоянг (пулинг)нинг етарли
бўлмаслиги танангнинг соғ эмаслиги ҳам узр бўлолмайди.
56. Эй мўъмин мусулмон агар имонинг шую, исломинг бу бўлса,
бу парда ортида яширинган қанчалар кофирликларинг бор.
57. Айланувчи чархнинг нотекисликлари
(жаётда рўй берадиган жоҳиллик, қўполлик)
сени шундай қилиб қўйганки, сомон йўли
юлдузларини хира юлдуз қилиб кўрсатасан.
58. Агар нафсингнинг нотекислигига инсоф билан
қарасанг, фалакнинг нотекислигига тенглаштирмайсан.
59. Гўзалларни овлаш (мушкин ғизолларни қўлга
тушириш) учун ўзингни каттакон (мовут) тўн билан ўрайсан.
Лекин ўзингни Ғаззолию Каттонийлардан юқори оласан.
60. Агар сенга қўйиб берса, Қорунга ўхшаб хазиналарни
йиғиб яширасан. Лекин ўша хазинани яшириш
учун дунёда вайронадан бошқани хоҳламайсан.
61. Сенинг хирқанг ичида юзларча бут яширинган бўлиб,
хориқи одат—кароматда ўзингни Харақоний деб кўрсатасан.
62. Дил экинзорига ҳаргиз амал уруғидан бошқа нарса сочмайсан.
Билмайман, бу деҳқончиликдан нима ҳосил оламан деб
умидворсан.
63. Жон экинзорининг ҳар томонига ҳирсу ҳавас хирмонини
қўясан.
Агар деҳқончилик шундай бўладирган бўлса, ундай хирмонга ўт
тушсин.
64. Агар у хирмонга ғазаб юзасидан ўт тушса, кўз ёшинг сел
(бўлиб оққанда ҳам) бўлганда ҳам у ўтни ўчиролмайди.
65. Фаришта, бордию масалларда айтилганидек
(кўз ўнгингда) инсон шаклида намоён бўлса, шайтонлигинг
тутиб уни меҳмон қилмоқчи бўласан.
66. Райҳоний майинг билан фариштани маст

қилмоқ учун унга (одамни) беҳуш қиладиган дори қўшасан.

67. Сенинг бу шум девфеллигингдан фалак ҳам омон қолмайди. (Бу ишларим билан) Худонинг қаҳридан қандай омон қоламан деб қўрқмайсан.

68. Гоҳида қўлингга олганинг тош артиниш вақтида рангли бўлиб қолсами, қонли қўлим билан қорнимни Бадахшон (лаълига) тўйдирганман деб биласан.

69. Агар бировга саҳоват қиламан, десанг берадиган нарсанг бир қатра сийдикдан иборат бўлса ҳам бутун оламга дурру инжу сочяпман, деб ўйлайсан.

70. Шу ҳаққалаган нафсинг билан қаршингда Фиръавн пайдо бўлиб қолса, уни Фиръавннинг кофир вазири Ҳомондан бошқа деб танитайсан.

71. Агар Фиръавн билан Ҳомон қўлингга тушиб қолса, улардан юзтасини эшигинг олдида пойлоқчи қилиб қўйишни хоҳлайсан.

72. Агар Мусо Фиръавннинг кўчасининг бошидан келса, ундан қўрқмайсан, унинг саркаш ҳассаси сенинг кўзингга чавгон ўйинидаги эгри таёққа ўхшаб кўринади.

73. Мусо ҳассасининг қуёшдай равшанлиги сенга «яди байзо» (Мусонинг мўъжизали қўли) бўлиб кўринадн.

Унинг ҳассасидан ерга тушган соя
Суъбон сеҳрини дафъ қилади, деб биласан.

74. Чархнинг сеҳрловчи келини сенга юлдуз дурлари бўлиб кўринади. Лекин агар ғафлат уйқусидан омон уйғонсанг, у кампирнинг тишига ўхшаб. қолади.

75. Кийимингни келинларга ўхшаб қизил ва сариқ (рангда) ялтиратиб киясан. Мардлар олдида бу хилда кийинишингдан кўра юз марта яланғочлик афзалдир.

76. Агар дунёнинг баланду пасти бир бошдан сеники бўлиб қолса, мағрурлик шиори билан субҳидамга ўхшаб куласан.

77. (Бу ишларинг учун фалак) ҳар дамда тонгдан оқшомгача юқорингдан мушт, қуйингдан

шапалоқ тушириб, савалай бошлайди.

78. Фалак бир кун сенга адаб бериш учун қулоғингни
лаълу дурлари билан ерга шундай ишқалайдики,
уни қимирлатолмай қоласан (Шундай бўлгач,
қулоғингга таққан дуру лаъллардан нима фойда).

79. Агар юз йўл айш-ишрат тадорикларини тилингга олганингда
ҳам

Худонинг каломи (Қуръон) тилингга келмайди.

80. Қуръон саҳифалари сенга гўзалларнинг юзлари бўлиб
кўринади,

ундаги оятларни зийнат холлари гумон қиласан.

81. Агар бирор азиз олдида бир дирам пулинг қолса, уни
қайтариб

олиш учун ҳамма Миср Юсуфи бўлганда ҳам зиндонга соласан.

82. Канъоннинг улуғлари юз йўл шафқат қилиб
ёхуд кечирганда ҳам сен на кечирасан, на озод қиласан.

83. Бировнинг хазинаси сени олдингда бўлсаю,
у муҳтожликка тушиб қолса, дон донаси ўрнига ўт тутқазасан.

84. Агар бирор киши сенга (ҳурмат юзасидан)
таъзим қилиб, сени (бошингни) кўкларга еткурса,
қўлингдан келса уни тупроқ билан тенг қиласан.

85. Сей ўтбўлсангу, мажусий сенга юз йил ёруғлик
бағишлаган бўлса ҳам уни бир дамда куйдириб юборасан.

86. Ўзингга шундай либос бичасанки, унинг
на этагини, на ёқасини идрок этиб бўлади.

87. Ипак қуртига ўхшатиб сени (ўша) кийимданрасво қилиб
чиқарадилар.

У сенга ўз қўлинг билан тайёрланган ҳам гўр, ҳам кафан бўлади.

88. Жон ипидан шундай парда тўқийсанки, агар ўлсанг
айланувчи чархнинг найрангларидан бепарда бўлиб қоласан.

89. Гоҳида май ичишу гўзаллар билан жонфидолик қилиш,
нафсининг ҳар бир лаззат топиши бир руҳоний файзини
кеткизади.

90. Ажаб эмаски, руҳинг ўлгану сен нафс учун тирик юрибсан.

Жонга руҳнинг файзини сўраш ўрнига нафсингнинг мубталосан.

91. Нафс мард кишиларнинг итидир Сенинг сийратинг эса ит қулдир.

Итлик бу кофир нафсга забунлик, мардлик—мусулмонликдир.

92. Мардлар олдида мардликдан лоф урсанг, уларнинг итига ўхшаб ҳамма нарсадан бебаҳра, хор бўлиб қолиб кетасан.

93. Томошани қарангкн, жавлон урувчи отинг устига мингудек бўлсанг, шерлик лофини ҳам урасан.

94. Гумон қилиб турган отинг ўйноқлар экан, сен бу ҳайвоннинг тўғри йўлдан юролмаслиги боз устига ўта ялқовлигини билмайсан.

95. Майдан маст бўлиб, ўзингдан кетиб булғанчлигингдан ёқанг чок бўлгандир.

96. Нафақат май лойидан гуноҳкор бўлдинг.

Билсанг, ичдан ҳам шу боис балолар юз берди.

97. Шунга ўхшаш ахлоқсизлигинг билан ҳар томонга судралиб юришинг қачонгача? Даъвогарликдан ўтиб бир йўл пушаймонликнинг йўлини тутмайсан.

98. Сендаги бу қадар гумроҳликлар отангдан мерос бўлиб қолган. Булар ҳаммаси нафсоний ғавғолар, шайтоний васвасалар туфайлидир.

99. Булар сенга отангдан мерос бўлиб қолган бўлса ҳам йиғи билан «заламно раббано» десанг гуноҳларингдан фориғ бўласан.

100. Раҳмат денгизининг устида юзлаб бундай гуноҳларни ювиб кетувчи мағфират мавжлари пайдо бўлса ажаб эмас.

101. Эй Худо, мен ҳам ўз нафсим билан золим бўлган бандаман. Одамни

хор этувчи нафсга берилганлигим айтганларимдан юз чандон ортиқ.

102. Агар менга азоб бериш учун бошқа юзта дўзах яратсанг, мен ўша

дўзахларда куйишга сазоворман. Агар кечираман десанг ҳам ўзингга осон.

103. Нима деган бўлсам ўшани юз баробарини ҳам айтаман.

Лекин уч иш сенинг даргоҳингга ҳаргиз менинг ёмонлигимдан келмади.

104. Мен уни айтай, токи олам халқи билсин. Буни (асли) сенинг олдингда айтишга ҳожат йўқ. Биламанки, сен уларни биласан.

105. Уларнинг бири шулки, агар мендан юзта гуноҳ (ўтган) бўлса, улар ўзимнинг феълимдан келди. Улар билан фахрланмадим,

балки юз қоралик билан пушаймон бўлдим.

106. Нафсим (туфайли) хато қилганимда ишим қўрқувдан ўт солувчи фиғон чекиш, киприкларимдан ёш тўкиш бўлди.

107. Яна бири шуки, миллат (халқлар) шоҳи, Иброҳим ўтининг гулию

Аднон аҳлининг фаҳри бўлган пайғамбарнинг шариатида бўлдим.

108. Оқ ва қора танлиларнинг пайғамбари, Ясриб ва Батҳонинг имоми,

фисқу фужур эгаларининг умиди, ўғрилар ва зинокорларнинг шафоатхоҳи

109. (Муҳаммад пайғамбар) олдида агарчи феълим билан қусурликларга

йўл қўйдим, лекин раҳмоннинг тавфиқотидан ҳамиша комил эдим.

110. (Яна бир бошқаси) Махдум (Абдурахмон Жомий) олдидаги қусурларим кўплигидан еру Кўкка сиғмаса ҳам.

111. Лекин шоҳ учун сидқидилдан дуоларим гавҳари баҳор ёмғири қатраларидан кўпдир.

112. Бу шоҳ шундай шоҳки, унинг кўк гумбазидай баланд мартабалилигини айтиб тугатиб бўлмайди.

У қуёшга ўхшайдир ва тенги йўқ (Давлатни қуёшга ўхшаб бошқаради).

113. Дам Умаршайх гавҳар сандиғининг эгаси, дам Темурхон юлдузи авжининг бахтиёр кишисидир.

114. Абдулғози Сўлтон Ҳусайн (авлодидан) аслзодалардандир. У хон ўғли хон, Ёфас ўғлонидир.

115. Иззату ҳурмат буюклигида шоҳлиги ва хоқонлиги Ёфасгача боради.

Подшоҳлик сулоласида хонлиги ва хоқонлиги Одам Атогача етади.

116. Қандай дилхушликки, унинг буюклиги олдида фалакнинг қадри пасаяди. Қандай ажойибки, шавкати юзасидан зотининг мартабаси жаҳонни идора қилади.

117. Ақлга сиғмас даражада қавмининг кўплиги юлдузлардан ҳам кўп. Қадрининг баландлиги имкондан ҳам ортиқ.

118. Диққатининг идроки ақл мағзини лол қилади. Кўнгил тортувчи нутқи олдида фаришталарнинг зикри нурсиз бўлиб қолади.

119. Сенинг буюклигининг ўлчашда осмоннинг тарозу палласи битта тариқнинг (тенг бўлинганидаги) иккала пўсти бўлиб қолади.

120. Сенинг пок талъатинг наздида ҳамма равшанлик топади. (Лекин) ой

ўз гуноҳи учун қора бўлади. Қуёш кулчаси эса, кичкина бўлиб қолади.

121. Мансабинг чодирини қуёшдан тўсиш учун зарварақ қидирсалар,

у ҳолда қуёш дастурхони қадр-қиммат тополмайди.

122. Ҳар бир давр айланишининг марказий нуқта узви бўлади.

Ҳашаматинг қасри устида кўкнинг қаватлари нозланиб айланиб юрадилар.

123. Қазо агар дунёнинг бўшлиғини қизил лаълга айлантирса, шоҳона базмингда мевалар қўйилган тосдаги анорга ўхшайди.

124. Агар меҳринг ўтининг тутунидан Баҳромга (Марс юлдузига ишора)

ўхшаганларга ўт тушса, у ҳам, Зуҳал юлдузи ҳам завол топади.

125. Табъинг қуёши кечки базмга майл кўрсатса, гўзаллар ҳар томонда юлдузчадир. Юлдузлар эса, кечаси ёнадиган қуртчадир.

126. Агар сен бирор иш юзасидан буйруқ берадиган бўлсанг, сенинг

фармонинг отилган ўқдек нишонга етиб, жорий бўла бошлайди
ва

шоҳларнинг тақдир ва қисматга бўйсунисдан бошқа иложи
қолмайди.

127. Дунёни айланувчи отингдан эски тақасининг ярми тушиб
қолса,

уни эски дунё гумбази ўзига тоқ ва айвон қилиб олади.

128. Эй шоҳ, сенинг мадҳингни ўрнига қўйиб айтиш менинг
ҳаддим эмас. Бушиор Ҳассоннинг мақтови Расулulloҳ
мадҳининг ўрнини босолмагандек бўлади.

129. Лекин бир маротаба табъимни синаб кўришни ҳавас қилдим.
Хоқоний йўли билан бир неча ибратли байт айтай дедим.

130. Билмадимки, бу қай тарзда юз беради, муяссар бўлади.
Менга Худодан файз етдию сўз юритишга бошладим.

131. Одам зотининг яратилишидан бошлаб то шу дамгача
бўлган аҳволотни бир қасидада суҳандонлик билан битдим.

132. Ҳар бир байтга бус-бутун ҳикмат билан тўлган китоб
мазмунини

сиғдирдим. Ҳар байтга юз коннинг гавҳарини яширдим.

133. Инсоф юзасидан ўз ҳолимни ҳам айтиб ўтдим,
арзнамаларимни одамлар эшитсинлар, билсинлар
ҳамда виждоним буюрганларини ёзганларимдан
баҳраманд бўлсинлар дедим.

134. Бор овозим билан, дунё одамларини (ғафлат уйқусидан)
шундай уйғотдимки, уларнинг қиёмат кунигача
пушаймонликдан уйқулари келмасин.

135. Қасидам одамларга гумроҳликдан қутулишлари
учун нажот йўли бўлсин (шунинг учун ҳам)

Худонинг лутфи билан унинг номи
«Минҳож ун-нажот» («Нажот йўли») бўлди.

136. Сўз танларга ҳар қанча жон бахш этса ҳам
хомушлик яхшироқдир. Эй Фоний, яхшилик
йўлини тутсанг, яхшиси сукутдир;

137. Сўз баёни ҳамиша нафли бўлса ҳам,

у узайиб кетса малоллик келтиради ва
мақсадга етмоқ узоқлашиб кетади.

138. Шоҳнинг ҳаёти шундай кам-кўстсиз давом этсинки,
унинг қаршисида Уторид юлдузи юз давра уриб
Марс юлдузидек кайвонлик қиламан деса ожиз қолсин.

VI. НАСИМ-УЛ-ХУЛД ТАТАББЎЪИ ХОҚОНӢ

1. Муаллим ишқу пири ақл шуд тифли дабистонаш,
Фалак дон, баҳри таъдиби вай инак чархи гардонаш.
2. Дабистон бин, муаллиро, ки бошад аз раҳи маънӣ,
Аносир чор девору равоқи чарх айвонаш.
3. Аҷаб қаҷ-маҷ забони тифл, ки устоде бад-ин диққат,
Ба умре як сабақ омӯхтан натвонад осонаш.
4. Аҷабтар он ки баъди умре ар донист дар соат,
Зи лавҳи хотири худ пок шӯяд з-оби нисёнаш.
5. Чӣ гӯи тифл, к-он пири ҳарза даъвои доноӣ
Расонд он ҷо, ки гуфтанд аҳли дарду шавқ нодонаш.
6. Аз он устоду шогирдӣ натиҷа кай шавад ҳосил,
Ки он шуд нуру ин зулмат, баҳам омехт натвонаш?.
7. Ки таълиме, ки гӯяд ин муаллим сарбасар ёбӣ
Масун аз нуқси ҷаҳлу комил аз оини ирфонаш.
8. Намояд раҳ ба сӯи гулшане к-аз ғояти нузҳат,
Бувад Тӯбӣ қади хурову Кавсар лаъли ризвонаш.
9. Мағӯ Кӯбӣ, ки бошад сарвҳои он чаман яксар,
Алифҳое, ки бошад чилвагар дар боғи имонаш.
10. Зи бас зебу назорат аз каломи поки субҳонӣ,
Шуда «чаннату таҷри таҳтиҳ-ал-анҳор» дар шонаш.41
11. Зулоли чашмаи Хизр омада як соғар аз ҳавзаш,
Мисоли сафҳаи хуршед як вард аз гулистонаш.
12. Насими Исавианфос суккони хушоинаш.
Забури лаҳни Довудӣ зи мурғони хушилҳонаш.
13. Зи санги резаи анҳор аз бас ҷавҳару қимат,
Хиҷил сад раҳ дури уммонию лаъли Бадахшонаш.

14. Ба фаррошии ӯ хас рӯфта аз дам Исии Марям.
Ба дарбонӣ ба каф карда асо Мӯсии Имронаш.
15. Чунин гулшан набошад ғайри боғи маъфират, эй дил,
Ки кард ораста аз баҳри комил сунъи яздонаш.
16. Чи комил он ки аз таълимҳои ин муаллим ёфт
Шараф вайронаи зоҳир, зоҳир ганҷи пинҳонаш.
17. Аз он вайрона ҳар чуғз омада з-он сон ҳумоюнфар,
Ки андар соя баҳри касби давлат рафта султонаш.
18. В-аз ин ганҷи Каёнӣ камтарин гавҳар бад-он қимат,
Ки гар ғоиб шавад мулки Чаму Кай, нест товонаш.⁴²
19. Хушо, ҷамъияти ботин бад-он сон солики фонӣ,
Ки ҳифзи инчунин ганҷе кунад зоҳир парешонаш,
20. Хушо, маъмурии мулки дили он раҳрави комил,
Ки шуд шаҳри бадан аз баҳри поси ганҷ вайронаш.
21. Ба зоҳир хор дар пой бараҳна рафта, дар маънӣ
Бурун оварда ҳур аз нӯги сӯзанҳои миҷгонаш.
22. Ба зикри ботинӣ доим, валекин хирқай садчок
Гули ҷаннат, ки бар авроқ бошад байти Қуръонаш,
23. Зи сар то по маломат, лек зоти воҳидаш дар дил,
Алифсон дар маломат омада шамъи шабистонаш.
24. Ба қатъи роҳи ҳастӣ хайфишон аст чашми мустаъҷил,
Чу абри раҳмату дурҳои баҳри файз боронаш.
25. Ба ботин ғарқи дарёи вусул, аммо ба зоҳир даст
Ба ҷисми муктасиб киштӣ раҳон аз баҳри уммонаш.
26. Ба таййи арз аз Машриқ ба Мағриб турфат-ул-айне
На дар рӯзи хиром, аз коҳили меҳри фалаксонаш.
27. Бараш аз ҳиммати олию тарки ҳаззи нафсонӣ,
Фалак чун шоҳиди марду ду холи чеҳра кайвонаш.
28. Кӯҳан хирқа, ки дар вачду самоъ афканда аз гардан,
Ба домонии чарх афтода хуш тавқи гиребонаш.
29. Шуда аз бас ҳақорат чархи аъзам нуқтасон маръй,
Чу гоҳи вачд дар давр омада паргори домонаш.
30. Мағасмонанд ғавғо дар малоик, омада ҳар сӯ,
Чу гашта паҳн хони ваҳдат андар зикри меҳмонаш.

31. Масеҳо субҳи фитрат файзёб аз поси анфосаш,
Хизир дар шоми зулмат чуръанӯш аз оби ҳайвонаш.
32. На бокаш з-он, ки ғарқоби ҳаводис сар кашад бар чарх,
Чӣ ғам суккони гарди Аршро аз Нуху тўфонаш.
33. Ту эй дил, гар ҳамеҳоҳӣ, к-аз атвори чунин комил,
Ки аз аҳди аласт афтода бо Ҳақ рост паймонаш.
34. Насибе бошадат в-он филҳақиқат гар муяссар нест,
Мадад ногашта тавфиқи илаҳ аз лутфу эҳсонаш.
35. Вале он ҳам, ки табъи барманиш бар шеваи некон
Шавад моил, нишоне бошад аз тавфиқи субҳонаш.
36. Агар марди раҳӣ, аз нафси нопокат гузар в-онгаҳ
Даро дар шореъи даште, ки паймуданд поконаш.
37. Вале аввал баровар ғусле аз ашки пушаймонӣ,
Хуш он к-ӯ Ҳақ насозад з-ин пушаймонӣ пушаймонаш.
38. Пас, он гаҳ гар тавонӣ муршиди комил ба даст овар,
Ки раҳ дур асту пур биму мусофиркуш биёбонаш.
39. Аҷаб водӣ, ки дӯзад пои раҳравро ба ҳар гоме,
Ба манъи васли мақсад бар замин хори мағелонаш.
40. Гирифтор омада насрайни гардун чун магас ҳар сӯ,
Ба доми торҳои анкабут аз баргу ағсонаш.
41. Баҳорашро бувад селоб ҳар қониб сароб он гаҳ,
Самум аз бас мулавван тоза гулҳое ба алвонаш.
42. Фазояшро ба ҳар гом омада сад офати мӯҳлик,
Ки ёбӣ аждаҳо дар қатъи он аз чон ҳаросонаш.
43. Дусад кӯҳи бало дар вай кашида теги хунрезӣ,
Ба доман санг бар ҳар сӯ зи баҳри сангборонаш.
44. Ҳазораш баҳри офат ғарқи ҳар гирдоб, сад гардун,
Ба ғаввоси хирад не соҳилаш пайдо, на поёнаш.
45. Наҳангашро чу моҳии замин ҳар рӯз ду тӯъма,
Вале аз илтиҳоби чӯъи деги меъда тафсонаш.
46. Ҳазорон беша дар вай, лек бар ҳар барг бинвишта
Зи хатти обкаш чуз ҳарфҳои яъсу ҳирмонаш.
47. Вале дар бешаҳо афтода оташҳои чонсӯзе,
Ки фавқи сабзаи гардун кашида шӯъла Ниронаш.

48. Ба ҳар манзил баланду пастии он дашт то ҳадде,
Ки афтода саро боло, Сурайё монда поёнаш.
49. Раҳе з-ин сон, ки шарҳ омад, чу пеши роҳрав афтад,
Яқин аст ин, ки бе роҳбар намудан қатъ натвонаш.
50. Бувад он роҳбар аз рӯи маънӣ муршиди комил,
Ки дар қатъи чунинг роҳ аст, ҳар душворӣ осонаш.
51. Нахуст он муршидат андар раҳи дин ҳар чи фармояд,
Ҳамебояд қабулаш кардану пазруфтан аз ҷонаш.
52. Бувад фарз аввалат маъмур кардан нафси кофирро,
Пас андар ҳазрати султони дил кардан мусулмонаш.
53. Нафармуда риёзатҳои гуногун дар кучо гардад
Мулоим ончунон кофир, ки орий зери фармонаш?.
54. Зи фарқи пили ҳинду кам намуда зарбаи чангак,
Чу мӯраш гар забун гардад, кунад бо хок яксонаш.
55. Ба чӯби сахту занчири мукаррар шербон, гар худ
Наранҷонад, кучо гардад мулоим шери дарронаш.
56. На шер ин ҳирси рӯбаҳбоз, бал рӯбоҳи хирсоин,
Ки шерони ҷаҳон омад забуни макру дастонаш.
57. Раҳе ин гуна пурифат туро ин навъ ҳамроҳе
Ки шогирдон бувад дар раҳзанӣ сад деу шайтонаш.
58. Ба водие чунин ҳоил нашоёд шуд ба ҳамроҳӣ,
Ки тобеъ ҳаст дар ҳар гом сад ғули биёбонаш.
59. Фароғи раҳ чӣ сон бошад, даруни пераҳан афъӣ,
Фурӯ рафта таҳи ҳар мӯй баҳри қатл дандонаш.
60. Чи афъӣ кирми шуме, муҳлике, мақсудро монетъ,
Набурда раҳ ба мақсад то накушта шоҳи Кирмонаш.43
61. Чу гашта душмани одам, ки масҷуди малоик буд,
Бурун карда зи баҳрп донаи аз боғи ризвонаш.
62. Падарро карда чун мағлуб бар авлод маврусист,
Бар аъзо санги бедодаш ба сина неши хизлонаш.
63. Касе, к-ӯ бар чунин душман шавад ғолнб, тавон гуфтан,
Ки дар мардонагӣ Рустам набошад марди майдонаш.44
64. Ту аз амри чунин муршид агар нанҳӣ қадам берун,
Забунат гардаду дигар хилофат набвад имконаш.

65. Вале маъмур шуд будан з-онсоне, ки мебояд,
Зи ҳар чи саъбтар з-он набвад ин дон саъбтар з-онаш.
66. Туро гӯяд, ки чун аз макру шайди нафс ворастӣ,
Ҳамедор аз пайи осоиши ҷон зору ранҷонаш.
67. Вузуи доимиро вирди худ кун, кишвари ҳастӣ,
Агар ҳоҳӣ, ки созӣ, з-он пурифат сели вайронаш.
68. Фанову равшаниро аз қиёму гиряи шаб дон,
Ки шамъ ин кард то доданд ҷой меҳри рахшонаш.
69. Хавотир баҳри дилро ҳамчу амвоҷи паёпай дон,
Ки бас, киштӣ, ки гардад ғарқа аз осеби туғёнаш.
70. Киро ёрои таскини чунин амвоҷ бошад, ҷуз
Сулаймонэҳтишоме он ки бод омад ба фармонаш.
71. Ба дил нафю субути ло илаҳ овар ба иллаллоҳ,
Бадон сон, к-омада таълимат аз муршид бад-он сонаш,
72. Мурод аз ло илаҳат мосиваллоҳ бошад андар дил,
Задан нафӣи улуҳият зи таҳқиқоти ваҳдонаш.
73. Зи «иллаллоҳ» маъбудӣ ҳақиқӣ боядат мақсуд,
Ки насси «қул ҳуваллоҳу аҳад» шуд шоҳиди шонаш.
74. Вале он зикр бояд ончунон дар хотир овардан,
Ки ҷуз мазкур набвад оғаҳ аз даъвою бурҳонаш.
75. Алифҳо боядат мисморҳо то дӯзияш дар дил,
Ба-дон исботу нафӣ онсон, ки моиад ақл ҳайронаш.
76. Дилат чун аз раҳи ботин ба Ҳақ шуд восили мутлақ,
Ба зоҳир ҳам риоят шаръро воҷиб ҳамедонаш.
77. Салоти хамса к-омад панҷаи исломро қувват,
Адо месоз маръӣ дошта одобу арконаш.
78. Закот аз бист як шуд, лек чун шуд, бистро дода,
Бале, шукронаро доданд карда қарзи мардонаш.
79. Ба савмат ҷумла аъзоро зи номашрӯъ шуд монетъ,
Валекин савми дил омад зи манъи ёди раҳмонаш.
80. Пас он гаҳ иститоат шартӣ Ҳақ медону амни раҳ,
Ки натвон по ниҳод аз рӯи зоҳир дар биёбонаш.
81. Вале пас роҳрав сар по бараҳна меҳрсон рӯзе,
Шуда ин роҳу по буда ба чорум чархи гардонаш.

82. Ба рафтан мӯр чун озурда гардад дар таҳи пойе,
Ки ҳар мӯр аждаҳо омад зи рашки васли чононаш.
83. Аз он бар ҷисми лоғар жандаи пашмин кашад солик,
Ки ноҳамвориини нафси ҳаширо ҳаст сӯҳонаш.
84. Ҳазорон доғ аз санги риёзат бар тани сӯфӣ
Бувад як сӯю пас як сӯй дар дил доғи ҳирмонаш.
85. Агар ҷурми ту дар мизони маҳшар кӯҳи Қоф омад,
Ба як оҳи надомат метавонӣ кард парронаш.
86. Туро сад баҳри тоат гар бувад, лекин риёолуд,
Чӣ гӯй баҳри тоат беҳ, ки гӯй баҳри исёнаш.
87. Даруни тира аз нақши дирамҳо ҳаст мадҳалро,
Зи берун пур дирам з-он сон, ки гӯй шакли ҳамёнаш.
88. Агар сад ҷон баҳо дода харидастӣ тариқи фақр,
Худоят дорад арзонӣ, ки бигрифтастӣ арзонаш.
89. Аду гар қасди ҷонат кард, чун қодир шудӣ бар вай,
Зи тақдири Ҳақаш медон яқин пас, дил маранҷонаш.
90. Хурӣ хокистар авло зон бувад, к-аз сифла нон ҷӯй,
Агар худ қурси маҳ бошад таҳи хокистаре нонаш.
91. Зи Ҳақ ҷӯ, ҳар чи ҷӯй, балки аз Ҳақ ҳам маҷӯ, з-он рӯ,
Ки бе чустан расад ҳар чи паймуд қисми инсонаш.
92. Балое, к-аз Ҳақат ояд, ба ҷои неъматаш медон,
Баҳо гар шукри он неъмат наёри, ҳаст куфронаш.
93. Дили равшан, ки дар чоҳи риёзат афканӣ, бинӣ
Ба тахти Мисри иззат оқибат чун моҳи Канъонаш.
94. Ба тарки зарқ шайхи ҳилагарро нест ҷуз нуқсон,
Чӣ ёбад суд бозоре, ки шуд барбаста дӯконаш.
95. Ту сирри Ҳақ агар дорӣ, ниҳон набвад аҷаб гоҳе,
Ки сирри бут ниҳон дорад даруни сина рӯҳбонаш.
96. Буте к-ат ҳаст маҳбуби маҷозӣ, дорияш пинҳон,
Ба маҳбуби ҳақиқӣ ансаб омад сирру китмонаш.
97. Ризои дӯст чустан он бувад, к-ат ҳарчи пеш ояд
Шавӣ розию аз тақдир донӣ суду нуқсонаш.
98. Ба панди воизи ғофил маяфган гӯшу з-он бигзар,
Ки дар хоб аст аз ғафлат ҳамон афсона ҳазёнаш.

99. Машав машъуфи амри хориқи одат дар ин водӣ,
Ҳама гар во намояд таййи арзат шайхи Хирқонаш.
100. Бувад оини дарвешони комил ин равиш, бингар,
Чи зебо ояд, ар зоҳир кунад шоҳони давронаш.
101. Зи шоҳон нест, набвад лоиқи ин рутба ҷуз шоҳе,
Ки дарвешӣ зи шоҳӣ бартар аст аз айни ирфонаш.
102. Шаҳи дарвешваш, султони ғақроин, ки аз Эзад,
Фарози тахти шоҳӣ ғақру дарвеш аст дар шонаш.
103. Абулғозӣ сипеҳри салтанат Султон Ҳусайн омад,
Ки то одам бувад аҷдоди султон ибни султонаш.
104. Мағӯ султон, ки султонони олам ҳаст худдомаш,
Аз он мағнӣ, ки собит гашт нисбати хон ибни хонаш.
105. Ба гоҳи мулкдорӣ бандагон Дорову Доробаш,
Ғаҳи сомони кишвар чокарон Сосону Сомонаш,45
106. Паи ором боғи мулкдорӣ гулшани даҳраш,
Дар ӯ ду мавзеъи базм омада Эрону Тӯронаш.
107. Ғаҳи оин санои нописанд оини Ҷамшедаш,
Ба вақти мулкбахшӣ, мухтасар мулки Сулаймонаш.
108. Ҷанобаш ончунон оӣ, ки гар ҷӯб аз кафи ҳоҷиб
Фитад, бошад пас аз сад қарн ҷо бар фарқи кайвонаш.
109. Хитобаш ончунон ноғиз, ки бар кӯҳ ар шавад ворид,
Сароби дашти нобудӣ шавад аҷзои ларзонаш.
110. Яке аз ҷовишони камтараш Кударз бин Кашвод,46
Яке аз чокарони лашкари Соми Наримонаш.
111. Бувад бўстони хулқи ӯ, ки созад мурдaro зинда,
Насими рӯҳбахше, к-ояд аз насрину райҳонаш.
112. Ҳавои ҷуди ӯ бошад, ки дар ғасли баҳори ӯ,
Садаф чун чарх сад пурдур шавад аз абри найсонаш.
113. Чу атбоқи фалак бошад ҳазорон густаронида,
Кашида чун шавад дар рӯзи бори ом шелонаш.
114. Дусад чун Ҳотаму Бармак, барад сад сол аз он рӯзӣ
Чу рӯзи ҷашн бошад бар замин нонрезаи хонаш.47
115. Ба рӯи Кисравон нури суҷуди хоки даргоҳаш,
Ба пушти Қайсарон хатти нишони ҷӯби дарбонаш.

116. Ҳаворо қатраи борон бад-он навъе, ки бишкофад,
Бад-онсон бигзарад аз ҷисми хоро нӯги пайконаш.
117. Бувад теғаш чу ҷаллоде, ки пӯшад кисвати аҳмар,
Зи хуни хасм чун пӯшида гардад ҷисми урёнаш.
118. Чунон гар абри боранда дарояд барқ дар хоро,
Дили сангиндилонро пора созад чашми гирёнаш.
119. Шаҳо, дар мадҳат ин назми маро ҳар кас, ки бархонад,
Нагардад мултафит бо шеърӣ Хоқонию Хоқонаш.
120. Пас аз вай соҳири ҳиндӣ чунон ин назми худ орост,
Ки «Мирот-ус-сафо» шуд ном аз табъи сухандонаш.⁴⁸
121. Дигар шуд орифи Ҷом “Ҷило-ур-руҳ»-ро нозим,
Мушарраф сохта аз наъти олий «Фаҳр-ул-аднон»-аш.
122. «Насим-ул-хулд» кардам номи ӯ дар мадҳи шаҳ з-он рӯ,
Ки ҷонро ҳаст ҳар байте насим аз хулду ризвонаш.
123. Зи рӯҳи ин истимдод кардам назди Ҳақ лекин,
Дилам ҳар ч-он зи Ҳақ мехост, фоиз шуд бад-он сонаш.
124. Ба Ҷомӣ гар надорам роҳи даъво андар ин маънӣ,
Ки ҳаст устои ман в-ин назм гашта зеби девонаш.
125. Ба Хусрав ҳоҷати даъво набошад з-он, ки хонанда
Шавад воқиф, чу ояд дар назар ҳам ину ҳам онаш.
126. Агар ҷавҳарфурӯшон баҳри савдо сӯи Ҳиндустон
Баранд ин тӯҳфоро ё тоҷири дарё ба Шервонаш.⁴⁹
127. Зи рӯҳи Хусравам ояд дусад инсофу сад таҳсин,
Зи Хоқонӣ малолатҳо ки кардан шарҳ натвонаш.
128. Ҳамеша то ки дар маръои дашти дилкаши олам,
Раият чун рама, султони одил ҳаст ҷӯпонаш.
129. Дар ин маръо раият сад ҳазорон бод беш он навъ,
Ки ҳар якро бувад чокар ҳазорон хону Қоонаш.

VI. «НАСИМ УЛ-ХУЛД» (ЖАННАТ ШАБАДАСИ) ХОҚОНИЙГА ТАТАББУЪ

1. Муаллим ишқу унинг мактабининг талабаси ақл пиридир.
Фалакни унга адаб ўргатиш учун айланиб турувчи чарх деб бил.

2. Маъни ўргатувчи муаллимнинг мактабини кўргинки, сув, ҳаво, оташ ва тупроқ унинг тўрт девори, айланувчи чарх эса, унинг гумбазидир.
3. Мактабдаги бола сўзларни чиройли ва тўғри айтиб кетолмаётганлигидан устоз диққат. Одам умри бўйи ҳар бир сабоқни осонлик билан ўрганиб кетолмайди-да.
4. Бундан ҳам ажабланарлиси, (толиб) умри ўтиб бўлган соатда (ҳали ҳеч нарса) билмаганлигини билиб, хотир лавҳида сақлаб қолганларини ҳам фаромушхотирлик ёшлари билан бутунлай ювиб ташлайди.
5. Бу борада бола уёқда турсин, ўзини билаётган деб ҳисоблайдиган сўзнинг пири донолик даъвосини қиёмига етказиб турса ҳам дарду шавқ аҳли буни нодон деб ҳисоблайдилар.
6. Уларнинг бирлари ёруғлик манбаи нур, иккинчиси (яъни) ақл зулмат бўлгач ва асло бир-бири билан қўшилиб кетмагач, бундай устозу шогирддан қандай натижа бўлар эди?
7. Бу муаллимнинг таълимини агар бошдан-оёқ фахм этсанг, жаҳл нуқсонларидан эмин бўлиб, Аллоҳ билимларидан баҳра олиш билан комиллик касб этишга ишонч ҳосил қиласан.
8. У шундай бир гулшан томонга йўл кўрсатадики, унинг бу дилкаш жойнинг дарахтлари тубо ҳурларининг қадди-қоматига ўхшайди, кавсар жаннатий лаъллардан товланиб туради.
9. Уларни жаннат дарахтлари демагин, у чаманнинг сарвларини бирма-бир иймон боғида жилвагар бўлган алифлар деб билгил.
10. Гўзаллигию тароватидан уни Аллоҳнинг пок каломидagi «жаннату тажрий тахтиҳ-ал-анҳор» («жаннатда тагларида ариқлар оқиб турадиган жойлар бор»)нинг унинг шаънига айтилганлигини кўрасан.
11. Хизр чашмасининг суви унинг ҳавзидан олинган бир идиш сиғимичадир.

Осмондаги қуёш бу жаннат гулистонининг бир гули
саҳифасичадир.

12. У ерда Исо нафасидек хушбўй шабада эсиб туради.

Қушларининг ёқимли овози Довуднинг

«Забур» ни ўқиган вақтдаги оҳангни эслатади.

13. У ердаги ариқнинг жавҳарсимон майда тошларининг
қимматидан Бадахшоннинг лаълисию Уммонларнинг
дурлари юз йўл хижолат чекади.

14. Марямнинг ўғли Исо ўзининг ўликларни тирилтирувчи
нафаси билан ўша ернинг хас-чўпларини супуриб юради.

Имроннинг ўғли Мусо қўлидаги ҳассаси билан

ўша боғ эшигида соқчилик қилади.

15. Эй кўнгил, (юқорида таърифланган) гулшан маърифат
боғининг ўзгинаси. Яратганнинг қудрати шундайки, уни ўзи
комил инсонлар учун ораста қилиб қўйган.

16. Ўша мактабдаги ўша муаллимдан комиллик топганнинг
ташқи дунёси кўриниб турган вайрона тан мулки ва
яшириб қўйилган хазинаси ҳам бахтиёрликдир.

17. Ўша вайронадан бойўғли Ҳумо—бахт қушидек шундай
парвозга келадики, унинг соясида подшолар давлатни
идора қилиш қуввасини топадилар.

18. Бу Каёний хазинасидаги ҳар бир гавҳар шу даражада
қимматга лойиқки, агар у йўқолса Жамшиду Кайхусрав мулки
харж қилинганда ҳам қоплаб бўлмайди.

19. Қандай яхшики, хотиржам ботин жамоаси
(фонийлашган соликлар) бундай хазинани сақлаш билан
ташқи оламда кўриниб турганларини пора қилади.

20. Комиллик касб этган ўша соликнинг ўша ганжни
сақлаш учун бадан шаҳрининг вайрон бўлиши қандай яхши
(Дил мулкининг маъмурлиги учун уни сақлашга азм қилган
тан шаҳрининг вайрон бўли-ши қандай яхши).

21. (Солик йўлда экан), зоҳирда унинг оёғига тиканлар
санчилади.

Маънан эса, унинг оёғига кирган ўша тиканларни жаннат

хурлари киприклари билан чиқариб оладилар.

22. Солик доимий ботиний зикрадир. Бироқ унинг кийган кийими юз порадир. Бу поралар Қуръон оятларидан иборат бўлган жаннатнинг гулларига ўхшайди.

23. Солик бошдан-оёғигача маломатда, лекин унинг дилида яккаю ягона Аллоҳнинг зикри «маломат» сўзи ичидаги алифга ўхшаб дил уйини ёритиб туради.

24. Ўзини топмоқ йўлини босиб ўтишда кўз ёшлари кўкрагига тушиб, қуйига қараб равона бўлади. Бу тўкилган ёшлар раҳмат булутидан томган файз денгизининг дурларидекдир.

25. Ботинда, яъни руҳий олами билан (Аллоҳ жамолига етишиш) дарёсига ғарқ бўлиб, зоҳирда эса, ҳунарлардан баҳравар қўли билан Уммон денгизидаги кемасини ҳаракатга келтиради.

26. Сўфий кўз юмиб очгунча Машриқдан Мағрибгача бўлган йўлни босиб ўтади. Осмондаги қуёшга ўхшаб ер юзини секинлик билан бир кунда айланмайди.

27. Уларнинг ҳимматларининг юксаклигию нафсоний ҳузур-ҳаловатларнинг тарк этишидаги мардлигига фалак ва Зухал юлдузининг икки холи гувоҳдир.

28. Суфиёна завқу шавқ лаҳзаларида эғнидан тушиб кетган эски кийими фалакнинг этагича, унинг ёқаси эса осмоннинг айланасичадир.

29. Суфийларнинг ўзлигини йўқотиб руҳни завқ-шавқ пайтларида айланувчи чарх кичик бир нуқтадек майдонга ўхшаб қолади. Чархнинг айлана этаги ҳам зикрга туша бошлайди.

30. Шунда агар ваҳдат дастурхони ёйилса, малоикалар унинг атрофида ҳар томондан келган пашшалардай ғавғо кўтариб, меҳмон бўла бошлайдилар.

31. Масиҳо (Исо) азал субҳида унинг муҳофиз нафасидан файз топган.

Хизр эса, зулмат кечасида унинг тириклик сувидан ичган.

32. Осмонда ҳодисалар тўфонининг бош тортиб

келишидан нима парво. Арши аъло атрофида яшовчи
(фаришталар —
қудсилар)нинг Нуҳ тўфонидан нима ташвишлари бўлиши
мумкин?

33. Эй кўнгил, сен бундан комил солиқларнинг равишини
истамоқчи бўлсанг, билгинки, улар «аласт» кунида
Ҳақ билан аҳду панмон қилганлар.

34. Сен агар ундан йўл-йўсин ўрганмоқчи бўлсангу бу
насиб этмаса, сен шунда ҳам умидсиз бўлма ва
Аллоҳнинг иноятидан баҳравар бўлиш ниятидан қайтма.

35. Чунки ёмонликни ўзига касб қилиб олганлар агарда
яхшиларнинг йўлига рағбат қилсалар бу ҳам Аллоҳнинг инояти
аломатидир.

36. Сен агарда йўлга чиққан мард, яъни солиқ эсанг
нопок нафсингдан кеч ва шу маҳалнинг ўзида
ҳалол кишилар юрган тўғри йўлни чоғла.

37. Бу йўлга кираётганингда аввал тавба-тазарру
ёшлари билан бутун баданингни покла. Яхши томони шундаки,
яратган (ўз ишидан) пушаймон бўлганларни пушаймон
қилдириб қўймайди (Ўтган ишнинг доғига ташлаб қўймайди).

38. Ундан кейин агар уддасидан чиқсанг етук бир йўл
кўрсатувчи (муршид) топ. Чунки йўл йироқ, хатарли
унинг биёбони мусофирларни қатл этувчидир.

39. Бу йўлнинг қандайлигини билсанг, ундаги тиканли
дарахтлар йўл юрувчининг оёғини ерга бутунлай ёпиштириб
қўяди. Ҳар қадамда дарахтларнинг тиканлари
мақсадга етишиш йўлига монелик қилади.

40. У ердаги тиканли дарахтлар шох ва баргларидаги
ўргимчак ини тузоғига фалакнинг қушга ўхшаш жуфт
юлдузлари пашшадек илиниб ётадилар.

41. Баҳорида ҳар томонда узоқдан кўзга жимирлаб
кўринадиган селлар оқади. Иссиқ шамолида
ранг-баранг гуллар турлича бўлиб кўринади.

42. Унинг кенг майдонларида ҳар қадамда юзлаб

ҳаммани ҳалок қилувчи офатлар учраб туради. Йўлни кесиб ўтишда ҳатто аждаҳо ҳам қўрқувда жонини ҳовучлаб юради.

43. Йўлни кесиб ўтишда икки юз бало тоғи қон тўқувчи қиличини қайраб тургандай (Ўша) бало тоғи этагига тош тўлдириб ҳар томондан чоғланиб туради.

44. Минглаб офат денгизининг гирдобдариға юзлаб дунёлар ғарқ бўлган, унинг на соҳилини ва на ниҳоясини ақл англаб етиши мушкулдир.

45. Катта балиғига ерни елкасида кўтариб турган балиқ каби ҳар куни икки ютум керак бўлади. Лекин унинг медаси (ошқозони) яна тўймай, очликдан қизиб туради.

46. Сўз бораётган манзилда мингларча ўрмонлар учрайди. (Бу ўрмонларда баҳайбат) дарахтларнинг ҳар бир япроғида ўзларининг ердан сув тортиб оладиган томирлари билан маҳрумлик,

умидсизлик ҳарфлари ёзиб қўйилганлигини кўриш мумкин.

47. Бироқ бу ўрмонларни (одамнинг жонини ўртовчи) алангалар қоплаб олган. Улар мовий осмон гумбазигача шула сочиб турадилар.

48. Бу (даштнинг) баланду пасти кетгунича гўё ер қаъри юқорига кўтарилиб, Сурайё юлдузи пастга ингандайдир.

49. Бундай таҳликали ва душвор йўл устидан чиқиб қолган йўловчи

учун йўл бошловчи (пир)сиз, аниқки, илгарлаб кетиш мушкул бўлади.

50. Йўл бошловчи (ўз навбатида) маънавияти билан комил муршид

(пир) бўлмоғи лозим. Шунда юқорида айтиб ўтилган йўлни босиб ўтиш хатарлардан холи бўлади.

51. Аввало у дин йўлида ҳар неки буюрса қабул қил ва сидқидилдан адо эт.

52. Сенга биринчи фарз —кофир нафсингни ўзингга бўйсундириб оласан.

Ундан кейин кўнгил подшосининг олдида уни мусулмон қиласан.

53. Нафсингга турли риёзатлар буюрмасдан туриб, у кофир нафсинг юмшаб,
унинг иллатлари устидан ҳукмрон бўлишинг мумкин эмас.
54. Ҳиндистоннинг зўр филини ҳам чангакнинг зарби чумолига ўхшатиб
бечора, ожиз қилиб қўяди. (Сен ҳам нафсингни шундан қилиб қўй).
55. Шер эгаси қаттиқ чўпу қават-қават занжир билан йиртқич ҳайвонни
занжирбанд қилмаса, у йиртқич қандай қилиб итоаткор бўлиб қолади.
56. Бу (нафс) шер эмас, тулкини ўйнатувчи айиқ ҳам эмас, балки айиққа ўхшаган айёр тулкидир. Чунки унинг макру найранглари олдида жаҳон шерлари ер тишлаб қолганлар.
57. (Соликнинг) офатли йўлида бу каби нафс ҳамроҳи бор экан, йўлдан уришда юзлаб деғу шайтонлар унга шогирддай бўлиб қолдилар.
58. Бу водийда юзлаб биёбон девларини ўзига ром қилиб олган нафсинг сенга ҳамроҳлик қилиши мақбул эмас.
59. Кўйлагингнинг ичида заҳарли илон бўлгандан кейин қандай қилиб бу йўл беҳатар бўлсин. У илонларнинг ҳар бири ҳар бир тук тагига тишини тираб сени ўлдириш учун чоғланиб турибди.
60. Бу заҳарли илонгина эмас, шундай шум қуртки, у (кишини) ҳалок қилувчи бўлиб, мақсадга етишга монелик қилиб туради. У Кирмон шоҳини (қуртлар шоҳини) ўлдирмагунча мақсадимга етдим демайди.
61. У ҳамма малоикалар сажда қилган одамга душман бўлиб, уни бир дона буғдой туфайли жаннатдан кувдирган иблисдекдир.
62. Нафс шундай отани мағлуб қилди. Мағлублик одам авлодига мерос бўлиб қолди. Шундан буён нафс танамизга жабр-ситам тошини отиб, юракка наштарини санчиб келади.
63. Агар одам шундай душманни (шайтоний нафсни) енгиб ўтса, баҳодирликда Рустамгина эмас, балки жанг

майдонининг асл мардидир, деб айтиш мумкин.

64. Агар сен муршид — йўл бошловчининг буюрганларидан ташқари чиқмасанг (уларни сўзсиз бажарсанг), нафс сенинг олдингда ожизланади, сенга қарши туриш қуввати сусаяди.

65. Айтайлик, нафсинг сенга бўнсунди, лекин бу ҳали қийинчилик, машаққатлар бутунлай чекинди дегани эмас (сен ниманики,

мушкул деб билган бўлсанг бундан ҳам ортиқ мушкулликлар бор).

66. (Сенга йўл бошловчи бўлган комил) айтади: Нафснинг макру ҳийлаларидан қутулдинг. Энди (хотиржамлигинг), жонингнинг

осойиши учун (хушёрликни қўлдан бермаслик, огоҳлик учун) унинг азобда бўлишини мақбул бил.

67. Агар офатлар билан тўлиб-тошган бу селдан борлиқ мамлакати (яъни вужудинг)нинг вайрон бўлишини истасанг доимий покланиб, шариат буюрганларини адо этишни кўнглингга туккин.

68. Аллоҳ ишқига ғарқ бўлиш ва нурга чўмишни тунда ўкиладиган намозу йиғи, муножотлардан деб бил. Шам шундай қилганлиги ва қуёшдан порлаганлиги учун унга юксакдан жой бердилар.

69. Дил денгизида кетма-кет келадиган тўфонлар хатари борлигидан билгилки, агар сен ҳам зарарли туғёнларга берилсанг, кўнгил кемаси ғарқ бўлиши мумкин.

70. Мана шундаи хатарли мавжлардан бошпана топиш иложини шамол ҳукми остида бўлган Сулаймондек қудрат эгаси топа олиши мумкин.

71. Дилингда маҳкам туриб «ла илаҳа»ни «иллаллоҳ»га келтириб боғлашни билгин. Муршидинг нафю исботни қандай буюрган бўлса, шу тариқа адо эт.

72. Сен «ла илаҳа» дейишингдан мақсад кўнглингдан «масиваллоҳ» (Аллоҳдан бошқасини) чиқариб ташлаш бўлиши керак.

Нафй зикридан мақсад бошқа илоҳларни рад этиб,
Аллоҳнинг ягоналигини исботлаш- дир.

73. «Иллаллоҳ» дейишингдан мақсад ҳақиқий маъбуд
(Аллоҳ) бўлиши лозим. «Қул ҳуваллоҳу аҳад»
оятининг ҳукми унинг шаънига шоҳид бўлади.

74. Лекин бу зикрни шундай хотирага олиш керакки,
ўша зикр қилувчининг бундан бошқа огоҳлиги ва далили
бўлмасин.

75. («Ла илаҳа иллаллоҳ» даги) алифлар дилингда тикиб
қўйилгандай, михлангандан мустаҳкамлансин.

Уни исбот ва рад қилишдан ақлга йўл қолмасин.

76. Маънавиятингда Ҳаққа восилликни муқаррар қилгач,
зоҳирда шариат қоидаларига амал қилишни зарур деб бил.

77. Беш вақт намоз ислом панжасининг қуввати бўлди.

Унинг одобу арконларига риоя қилиб, адо этгин.

78. Закот йигирмадан бир деб олинди.

Унинг қолганни йигирмасидан ҳам ҳақ бериш дил ҳукмидир.

Балли, шукронани бериш мардларнинг қарзидир.

79. Рўзанг вужудингни шариат томонидан таъқиқланганлардан
сақланди.

Дилнинг рўзаси Раҳмонни ёдлаб туришингнинг
йўлини тўсиб турувчилардан ҳимоя қилади.

80. Ундан кейин ҳажнинг шартларини адо қилмоқчи
бўлсанг бунинг учун унга қодир бўлмоқлигию,

йўл хавфсизлиги керак. Ўнинг биёбонига
зоҳир юзасидан қадам ташлаб бўлмайди.

81. Бироқ йўлга чиққанлар бош-оёқ яланг юрадилар.

Қуёшга ўхшаб кийим-бошга эътибор қилмайдилар.

Ўзи йўлдаю оёғлари айланувчи чархнинг тўртинчи қаватида
бўлади.

82. Юришда оёқ остидаги чумолига ўхшаб озурда
бўлсалар-да, мақсадга (висолга) етишиш ҳаракати рашкидан
чумолиларнинг ҳар бири аждар келбатига эга бўлади.

83. Соликнинг ўзининг ориқ елкасига жундан тайёрланган кийим

ташлаб олиши бежиз эмас. У ҳаддидан ошадиган нафснинг эговидир.

84. Сўфийнинг танида риёзат тошидан минглаб доғлар пайдо бўлган.

Бироқ буларнинг бари бир томону айрилиқнинг доғи бир томондир.

85. (Аллоҳ кечирувчидир), гуноҳинг қиёмат тарозусида Қоф тоғига тенг бўлса ҳам пушаймонлик (тавба) оҳи билан уни учуриб юборишинг мумкин (тавба гуноҳни ювиб кетади).

86. Сен тоат-ибодатни юз карра ўрнига қўнсангу унга риё юққан бўлса уни тоат денгизи эмас, гуноҳ денгизи деб бил.

87. Зим-зиё ичинг дирамларнинг(танга пулларнинг) нақшлари била хира тортиб кетган. Ташқаридан эса у танга тўлдирилган ҳамёнга ўхшайди.

88. Агар юзта жонингни гаровга қўйиб, фақрлик тариқининг қўлини тутсанг

Худо сенга арзон қилибди, арзонга сотиб олибсан.

89. Душман сенинг жонингга қасд қилган тақдирда унга (зарба беришга) қодир бўлсанг ҳам буни Худодан (тақдирдан)

деб бил, унинг кўнглини ранжитишни кўзлама.

90. (Ҳожатмандлик туфайли) нокасдан нон сўрагандан кўра, унинг кул остидаги нони ой кулчаси бўлганда ҳам ҳеч қачон сўрама.

91. Нимаики сўрайдиган бўлсанг Ҳақдан сўра, балки Ҳақдан ҳам сўрашга ҳожат йўқ, зеро йўл юрувчига аталган (ризқ-рўзи) аввалдан тайин этилган.

92. Ҳақдан бало етса, унинг неъматидеб бил.

Бу неъмат шукрини қилмасанг куфрдир.

93. Риёзат қудуғини қазиб, кўнглинг равшанлик тортганда англаб

биласанки, у сени оқибатда иззат билан Канъонли ой (яъни Юсуф каби) Миср тахтига ўтқазади.

94. Ҳийлагар шайх ҳийла-найрангини тарк этса ҳам

бу нуқсондан бошқа нарса эмас. Дўкони ёпиқ
бўлган бозордан ким ҳам наф кўради.

95. Сен Ҳақнинг сирини яширин тутсанг бунинг
ажабланадиган жойи йўқ. Бутга сиғинувчи ҳам
ўз бути сирини юраги қатида яширин сақлайди.

96. Мажозий маҳбубинг бўлсаю, сен уни яширин
тутсанг бундай сир ҳақиқий маҳбублик йўлига олиб боради.

97. Дўст ризосини қидирсанг олдингга нимаки келса
(бошингга нимаки тушса) бунинг фойдасига ҳам
зиёнига ҳам рози бўлиб ҳаммасини тақдирдан деб бил.

98. Ғофил воиз насиҳатларига қулоқ солма ва ундан йироқ
бўлки, у ғафлатдаги одамнинг уйқусидаги афсоналардир.

99. Харақониндек шайх сени оз фурсатда ер юзини
кездириб, ажойиботларини кўрсатса ҳам бу (тариқат)
водийсининг кароматларига маҳлиё бўлма.

100. Билгинки, комил дарвишларнинг тутган
йўли доимо шундайдир, Агар замона шоҳлари ҳам
бу йўриқни тутсалар зийнат устига зийнат шу эди.

101. Замона шоҳларидан дарвишликни шоҳликдан
юқори қўйган бир киши (Яъни, Султон Ҳусайн Бойқаро)гина
бу мартабага лойиқдир. Орифлигига кўра
дарвишлиги шоҳлигидан устундир.

102. Султон Ҳусайн Бойқаро дарвишваш шоҳ,
фақрликни одатга айлантирган султондир.

Шоҳлик тахтининг юксаклиги, дарвишлигу фақрлик
Ҳақ таоло томонидан унинг шаънига лойиқ кўрилгандир.

103. Султон Ҳусайн Бойқаро салтанат осмонининг
Абулғозийси бўлиб келди. Одам Ато давридан бошлаб
аждодида султонлик насаби давом этиб келади.

104. Уни султон дема, оламнинг султонлари унга мулозимдирлар.
Шунинг учун ҳам унга хон ибн хон (Хон ўғли хон) лақаби нисбат
бўлди.

105. Мулкни бошқаришда Доро ва унга ўхшаганлар унга
қулдирлар.

Мамлакатни тартиб билан бошқаришда Сосон ва Сомонлар унга хизматчидир.

106. Дунёнинг гулшани унинг мулкдорлик боғининг оромгоҳидир.

Эрон ва Турон унинг базм қурадиган иккита мавзеидир.

107. Мамлакатни идора этишда Жамшиднинг бошқарув уй тартиблари унга нописанд. Мол-мулк бағишлаш, яъни саховатпешаликда эса, Сулаймоннинг мулки арзимас бўлиб қолади.

108. Даргоҳи остонаси шу даражада баландки, унинг дарвозабони қўлидан бир чўп тушиб кетса, у юз асрдан сўнг

Кайвон (Зухал) устида ётган бўлади.

109. Унинг хитоби — амри шундай таъсирлики, агар тоққа тегадиган бўлса, тоғнинг аъзоси титраб йўқлик даштининг кукунига айланиб кетади.

110. Кударз бинни Кашвод унинг камтар сарой хизматчиларидан биридир. Сомнинг ўғли Наримон унинг лашкарларига бир хизматкордай.

111. Унинг яхши хулқи ўликни тирилтиради. Унинг райҳону гулларидан жон бағишловчи шабада эсиб туради.

112. Унинг саховати ҳавосидан баҳорда осмон юлдузларга тўлгандай баҳорий булутидан юзларча, садафлар дурга тўлади.

113. Халқни қабул қилиб, шоҳона зиёфат берадиган кунида фалак қаватлари каби минглаб дастурхонлар ёйилади.

114. Байрам кунлари ёзилган дастурхоннинг нон ушоқларидан икки юзта Ҳотаму Бармакка ўхшаган юз йил ризқ топадилар.

115. Хисрав (подшоҳ)лар юзида даргоҳи тупроғига сажда қилганликнинг нури бор. Қайсарлар (подшолар) орқасида унинг пойлоқчиси қўлидаги чўпи (урган вақтдаги) изини кўради.

116. Ёмғир қатралари ҳавони қандай тешиб ўтсалар унинг камонининг ўқи тошларни шундай тешиб ўтади.

117. Уруш чоғларида шоҳнинг яланғоч танаси қизилқон билан қоплангандан, қиличи ҳам қизил кийим кийган жаллодга айланади.

118. Ёмғирли булут чақмоғи билан тошни ёриб
киргандай шоҳ йиғлаган пайтларида тошбағирлар
юрагини пора қилиб ташлайди.
119. Эй шоҳ, сенинг мақтовингга бағишланган
бу шеъримни кимки, ўқиса, ҳоқонлик даражасидаги
Хоқоний шеърига эътибор қилмай қўяди.
120. (Хоқонийдан) кейин Ҳинд сеҳргари
(Хусрав Деҳлавий) бу назмни қаламга олди.
Унинг табъи назми билан «Миръотус-сафо»
(«Ёруғлик оинаси») номли (асари) пайдо бўлди.
121. Яна бири орифи Жом — Абдурахмон Жомийнинг
«Жило ур-руҳ» қасидасида олий даражадаги зот ишга қаттиқ
киришиб, ушбу Аднон авлодининг фахри бўлган
Муҳаммад алайҳиссалом наътини яратишга эришди.
122. Мен шоҳ мадҳидаги (ўз шеъримни) «Насимул-хулд»
(«Жаннат шабадаси») деб атадим. Чунки унинг ҳар
байти танга жаннат шабадасидек баҳра бериб туради.
123. Шу иккала (устоз) руҳидан Ҳақ йўлида мадад сўрадим.
Дилим яратгандан нима тиласа, шундай файз етди.
124. Жомийга унинг қасидаси юзасидан даъвом йўқ.
Бу (гапим) шу маънодаки, бу (зот) менинг устозим ва
унинг қасидаси девонига зийнатдир.
125. Хусрав (Деҳлавий) га даъво қилишимнинг ҳожати йўқ.
Чунки ўқувчи (қасидаларнинг) ҳар иккисини ҳам назардан
кечирган.
126. Агар жавҳар сотувчнлар савдо иши билан бу туҳфани
(менинг асаримни) Ҳиндистонга олиб борсалар ёки
дарёдан кечиб ўтувчи савдогарлар Ширвонга олиб ўтсалар.
127. Хусрав (Деҳлавий)нинг руҳидан менга икки юз
инсоф билан айтиладиган (гапу), юз таҳсин, муқаррардир.
Хоқонийга эса келадиган малолликларни тушунтириб
беролмайман.
128. Ҳамиша оламнинг дилкаш дашти (яйловларида)
раият-галаю, одил шоҳ-чўпондир.

129. Ушбу майдонда юз минг, ундан ҳам ортиқ фуқаро
бўлсин, уларнинг ҳар бирига минглаб хонлару,
шоҳлар хизматда бўлиб қолсинлар.